

De Drie Goddelijke Deugden

Ravels • Weelde • Poppel

TIJDSCHRIFT VAN DE HEEMKUNDEKRING

NICOLAUS POPPELIUS VZW

Jaargang 12, nr. 46: december 2007

Heemkundekring Nicolaus Poppeli Ravels-Weelde-Poppel V.Z.W.

Adres: Torenstraat 12, 2381 Weelde

Bankrekening: 733-3522204-67

Lidmaatschap: inclusief abonnement op "De Drie Goddelijke Deugden": 17 euro

BESTUUR:

Voorzitter:	Laurent Woestenburg,	Beatrijs van Nazarethlaan 2,	2382 Poppel	014/656993
Ondervoorzitter:	Marc Van Gorp,	Grote Baan 97 bus 7,	2380 Ravels	014/656905
Secretaris:	Ria Verheyen,	Welvaartstraat 14,	2300 Turnhout	014/421839
Penningmeester:	Agnes Luyten,	Berkenlaan 91,	2380 Ravels	014/658346
Leden:	Stan De Kinderen,	Hogevoortstraat 1,	2380 Ravels	014/655030
	Hans Jansen,	Tilburgseweg 9,	2382 Poppel	014/657370
	Jos Nooyens,	Overbroek 15B,	2382 Poppel	014/658636
	Frans Slegers,	Steenweg op Weelde 60,	2382 Poppel	014/655751
	Jos Verhoeven,	Koning Albertstraat 87,	2381 Weelde	014/656198
	Gaston Verhoeven,	Steenweg op Weelde 94,	2382 Poppel	014/655554
	Marc Vermeeren,	De Meerkens 10,	2382 Poppel	014/658838
	Magda Vloemans,	Turnhoutseweg 2,	2381 Weelde	014/655156
	Marinus Willems,	Weeldestraat 154,	2381 Weelde	014/655728

REDACTIEADRES:

Marc Vermeeren	De Meerkens 10,	2382 Poppel	014/658838
----------------	-----------------	-------------	------------

Voor informatie in verband met de inhoud, vormgeving of verschenen teksten kan u steeds terecht op het redactieadres (marc.vermeeren@pandora.be). Wenst u een tekst of een idee voor publicatie aan te bieden, dan kan u dat ook steeds doen bij een van de bestuursleden.

VOORRADIGE PUBLICATIES:

Boek "De Drie van het Noorden"	5 - euro
De Drie Goddelijke Deugden, jaargangen 1 t/m 5 + "De Drie van het Noorden"	25 euro
De Drie Goddelijke Deugden, jaargangen 1 t/m 5: per jaargang	6 euro
De Drie Goddelijke Deugden, jaargangen 1 t/m 5: per los nummer	1,75 euro
De Drie Goddelijke Deugden, jaargangen 6 en 7: per los nummer	3 euro
De Drie Goddelijke Deugden, jaargangen 8 t/m 10: per los nummer	4 euro
Verjaardagskalender	6 euro

ARCHIEF/MUSEUM:

Raadpleging van het archief kan slechts na afspraak met Marc Vermeeren (014-658838) of tijdens de openingsuren van het museum. Voor groepsbezoeken kan men afspreken met Laurent Woestenburg (014-656993). Het museum is open elke laatste zondag van de maand van 14 tot 17 uur (behalve in december).

WEBSITE:

<http://users.skynet.be/Ravels-Weelde-Poppel>

Inhoud

1. Schenkingen aan het museum	blz.49
2. Een Heilig Kempenaar: Pater Cornelis Jan Van den Akkerveken (Slot)	blz.50
3. De Melkerij "De Verbroedering" te Weelde	blz.68
4. De keuren van Ravels (Slot)	blz.76
5. Den Timmer vertelt (Deel 2)	blz.81
6. Het Oorlogsboek van Poppel (Deel 1)	blz.92

Schenkingen aan het Museum en Archief

door Laurent Woestenburg

Anoniem

- Dameskorfje, Voetbankje
- Prent H. Theresia en Kind Jezus
- Foto Jacobus Van Zwol, smid, geboren te Poppel in 1830, heeft in 1868 voor het kapelletje Het Kaske een ijzeren raampje gemaakt (in lijst)
- Losse prentenlijst
- Litho Romboutstoren en steegje in Mechelen
- Litho Christushoofd

Harrie Luijten (Tilburg)

Harrie schonk ons twee handgeschreven boekdelen (manuscripten) en drie uitgegeven boeken van de Weeldse auteur Frans Van Rompaey

- Meester Van Langenhoven, door Frans Van Rompaey, uitg. Drukkerij Fr. De Kinderen (roman)
- Don Lorenzo D'Alvarez, Geschiedkundig romantisch verhaal uit de XVIe eeuw, door Frans Van Rompaey, uitg. Boekdrukkerij van Buerbaum-Van Der Goten, 1894 (Historische roman)
- De Minnezanger, Historisch romantisch verhaal uit de XIe eeuw, door Frans Van Rompaey, uitg. Druk Frans Van Rompaey-Luyten, Berchem, 1907 (verhaal)
- De Zwarte Heks, deel 1, In de Puinen van Waldstein, (127 blz., handgeschreven historisch verhaal)
- De Zwarte Heks, deel 2, De Geheimen van den Rotsburch (172 blz., handgeschreven historisch verhaal)

Verder schonk hij ons nog drie boekjes

- Karel Van den Oever, Kempische Vertelsels, Nr.50 der Duimpjesuitgave bij Victor Delille, Maldegem, 1905
- Meditavi, De Vlaming en zijn Taalrechten, uitg. L-A Van Langenhuysen, Amsterdam, 1913.
- Bundeltje 'De Belgen als Slaven weggevoerd', Vijfde druk, 1917.

Jan Woestenburg (Oud-Turnhout)

- Fotoreportage (48 foto's) over de stoet ter ere van de honderdjarige Adriaan Ruts
- Een aantal doodsprentjes

Mevr. Vermeulen (Weelde)

- Foto's
- Documenten over de oude Lijfrentemaatschappij van de Sint-Michielsgilde te Weelde

Zr. Lieve Van den Broek (Wuustwezel)

- Een merklap met een lengte van 4 meter

Jan Bax, Vrije basisschool (Poppel)

- Projector "Camerafix" met transfo voor aanschouwelijk godsdienstonderwijs
- Zestig bijhorende filmrolletjes (36 mm)
- Instamatic filmcamera Kodak (8 mm)
- Stereoscope: kijkdoos
- Twee wandplaten in lijst (seizoenen)
- Een landkaart van België met schakelbord en oplichtend lampje

Henri Schoenmakers (Ravels-Eel)

- Landmetersketting van kantonier Van Dun

Rik Van Vlasselaer (Poppel)

- Koperen petroleumkookstel

Rosa Aerts (Canada) : overleden 20 januari 2007

- Schilderij : houten molen van 't Spieke te Poppel
- Tekening gemeentehuis van Poppel (Adriaensen)
- Foto geboortehuis van Rosa Aerts te Poppel

Jozef Bullens

- Bewerkte koperen vaas

Erik Vermeeren en Maria Pelkmans

- Diploma Lagere School Weelde uit 1923

door J.E.Jansen (†)

Het college was weldra hetgeen de school van De Nef geweest was in haar schoonsten bloeitijd: een kweekschool van ijverige priesters, kloosterlingen en missionarissen, van weldenkende en werkende katholieke leken. Cornelis Van den Akkerveken volgde met grooten bijval de humaniora. De jeugdige student won van den beginne eerste prijzen en accessits bij de plechtige prijsuitdeeling van het jaar. Het summum bereikte hij in de Rhetorica. Met de prijsuitdeeling van 13 Oogst 1850 zien wij hem in den Palmars bekroond: 1e prijs van uitmuntendheid, godsdienst, Latijnsche redevoeringen, Latijnsche verzen, Grieksch opstel en vertaling, Fransche redevoeringen, examens, geschiedenis; physica en 1e accessit in vlijt en Vlaamsche redevoering. Zijn grootste mededingers waren: Cornelis Sandeling van Wouw, Frans Van den Acker van Beersel, Hendrik Verstraeten van Nimegen, en Leopold Buys, August Diels, Jaak Casteleyns, Karel Verwilt, Jan-Frans Hendrickx, allen van Turnhout. Hij leerde er ook de Paters Jezuiten kennen en voelde veel voor hun Gezelschap van Jezus. Daar zou hij immers een ideaal kunnen nastreven, de neigingen zijner ziel uitwerken, zich opofferen, beter zijn zaligheid verzekeren en vurig werken aan het heil van zijn evennaaste. Na afloop van de roepingsretraite, besloot hij Jezuiet te worden, meldde zich op 10 Juli 1850 bij den Z.E.P. Provinciaal aan en werd aangenomen. Doch nu viel nog de instemming van zijn moeder en oom te verkrijgen. Hij vreesde moeilijkheden, wilde het hun niet rechtstreeks vragen en gelaste zijn eerwaarden pastoor met deze kiesche zaak. De jonge rederijker schreef dan uit Turnhout, den 14 Juli, een langen brief aan zijn vertrouwvollen herder. Hierin treffen wij de schitterende gevoelens van zijn hart aan en toont hij zich een gewiekst diplomaat om het verlangde doel te bereiken. 't Is een schrijven van hoger gehalte als dat van een gewoon student, een model van specialen brievenstijl. Na den eerwaarden pastoor bij zijn patroonfeest gelukgewenscht en bedankt te hebben, voor al het goede van hem verkregen, begint hij zijn fijne pleidooi als volgt:

Gedoog thans Eerwaarde Heer dat ik de vrijheid neme u te verzoeken van bij de weldaden welke gij mij bewezen hebt nog een laatste weldaad te voegen; gij weet het, ik ben tot het einde mijner studien gekomen, en moet bij gevolg eenen levensstaat gaan verkiezen, en dat binnen weinige weken. Tot welken staat zal ik mij begeven? Welken levensloop zal ik intreden? Welk doelwit moet ik in dien keus voor oogen hebben? Gij voorkomt mijn antwoord, /:vraag:/ gij zegt: gij moet u hier in schikken volgens de aanbiddelijke raadsbesluiten van God, en dien levens staat verkiezen, in welken gij denkt dat gij God het beste zult kunnen dienen, en het beste uwe zaligheid zult kunnen bewerken, dit is het eenige doelwit. In dien keus, zegt gij, mag men niet zien naar tijdelijke voordeelen, hier in moet men niet zijne ouders of familie maar zijne eigene conscientie te rade gaan. Ja, Zeer Eerwaarde Heer, dit is zoo, ik ben van het zelve gevoelen, hierom heb ik al de levenslasten diep overwogen, en God gebeden om mij Zijnen wil te doen kennen. God heeft mij ook verhoord. Hij heeft mij bekend gemaakt dat ik bestemd ben niet om in de wereld te leven, niet om Hem als seculieren priester te dienen, maar om Hem in het kloosterleven te verheerlijken. Ik heb aanstonds den goddelijken wil gehoorzaamd, en wanneer op 10 dezer maand den Zeer Eerw. Pater Provinciaal der Jesuiten te Turnhout was, heb ik mij bij hem begeven om door hem in dit klooster aangenomen te worden. Hij heeft in mij den wil Gods herkend, en heeft mij dus geweerdigd aan te nemen onder het getal zijner kloosterlingen. Doch, Zeer Eerw. Heer, om tot dit doel te geraken heb ik uwe hulp en bijstand noodig. Ik vrees grootelijks dat mijne moeder en mijnen oom daarin niet zullen bewilligen, en vervolgens zich tegen den wil Gods te zullen stellen, en mij zullen verplichten mij naar het seminarie te begeven. Gij weet hoe zeer de ouders dikwijls hunne kinderen willen beletten als zij zich in een klooster aan God willen gaan toeheiligen; doch gij weet ook hoe slecht de ouders doen met zich tegen den wil van God te stellen; zij maken hunne kinderen alzoongelukkig voor dit leven en dikwijls ook voor de eeuwigheid. Heden Zondag is oom te Turnhout geweest, ik heb

hem nergens van gesproken, omdat ik dacht dat gij, Eerw. Heer, beter dan ik zoudt gelukken om mijne moeder en oom te overhalen, en mij de toelating te geven om de wereld te verlaten, en mij in het klooster alleenlijk met de zaligheid der zielen te gaan bezig houden. Immers ik ken uwe voorzichtigheid, ik weet hoezeer gij door uw overleg alle moeilijkheden weet uit den weg te ruimen, ik vertrouw dat gij mij dezen dienst niet zult weigeren. Gelief, bid en smee ik u aan mijn gelukken in dezen oogenblik mede te werken, mijn geluk berust op dit oogenblik in uwe handen. Ik verzoek u met mijne moeder en oom over deze zaak te willen handelen, b.v. eerst met mijne moeder, en zoo haast mogelijk en nog heden er van te spreken. Mijnen oom daarvan kennis gevende, zeg hem eerst, dat ik neiging heb om religieus te worden; daarna dat ik begeerte heb voor het order der Jesuïeten. Daarna als gij hem zult gewonnen hebben, zet hem aan om mij hierin volle vrijheid te geven. Eindelijk, wanneer zij daarin toestemmen, verklaar hun dat ik mij bij den Eerw. Pater Provinciaal heb aangegeven en dat ik ben aangenomen geworden, dat er dus niet meer over is dan hunne toestemming, om mijn geluk te verzekeren. Zeg aan oom dat hij hierom moeder niet mag lastig vallen, want dat moeder bedroefd genoeg zal zijn. Integendeel dat hij haar trooste, en dat zij te zamen de ondoordringbare inzichten van God aanbidden moeten. Zeg hun dat zij zonder mij, zoo zij mij zelfs gezegd hebben, leven kunnen, en vraagt hun wat de rijkdommen tot eeuwigheid baten of helpen. Ik zou die, ja de grootste der aarde, geerne voor de kloosterlijke armoede afstaan. Ik zou u nog vele zaken hiervan moeten schrijven, doch ik vertrouw mij teenemaal op uwe voorzichtigheid en op uw overleg. Ik verzoek u dat gij mij geweerdige Woensdag of Donderdag antwoord te sturen, hoe het tusschen u, moeder en oom is afgeloopen, en of zij hunne toestemming gegeven hebben. Ik verlang de zelve zoo zeer. Wat het inkomen in het klooster aangaat, is maar slechts een weinig lijnwaad medebrengen, geld is er niet stipt van noode. Adieu, zorg voor mij.

C. Van den Akkerveken

Turnhout 14 July 1850

De eerwaarde heer pastoor vervulde zijn kiesche taak in moeilijke omstandigheden. Het jaar te vo-

ren, den 1 Mei 1849, had het den Heer behaagd het eenige broerke van Cornelis tot den hemel te roepen. Hoe zou de geestelijke aan de moeder haar eenig overblijvend kind nog durven ontnemen! De ontmoeting verliep droevig, maar christelijk. De brave herder liep een eerste weigering op. Hij bleef aanhouden, vertelde uit den brief van Cornelis, deed de groote eer van een priester in de familie te bezitten uitschijnen en bracht den weerstand aan 't wankelen. Moeder en oom dachten na. Eindelijk, de wil des Heeren en 't geluk van hun kind boven hun eigen liefde stellend, stemden de geloovige vrouw en oom met de aanvraag van hun pastoor in; zij spraken de edelmoedige beslissing uit: dat het zoo weze. De pastoor ging tevreden den huize uit, bedankte den hemel en liet aanstonds aan zijn jongen parochiaan den uitslag kennen. De brave jongen was uiterst gelukkig; hij hief een Te Deum van dankbaarheid aan, uit al de krachten van zijn ziel, voor de heilvolle ontkenning. Kort daarop ging hij naar Poppel bij zijn moeder, oom en pastoor om hen te bedanken, verbleef er eenigen tijd, nam de noodige voorzorgen, zegde vaarwel aan zijn bekenden en vrienden. Na een eenvoudig Kempisch, kinderlijk afscheid van moeder, oom en pastoor, stapte de jongeling wederom den weg naar Turnhout op. Hier maakte hij nog een kort opentocht in het college en vertrok den 26 September 1850 naar Drongen om er het noviciaat bij de Paters Jesuïeten te beginnen. C. Van den Akkerveken had nu den ouderdom van 18 jaar bereikt. Zijn afwezigheid was slechts van korten duur. Het volgend jaar zien wij hem reeds eenigen tijd als professor fungeeren.

5. Bij de paters Jesuïeten

De eerste periode van C. Van den Akkerveken's levensopgang behoort tot het verleden. Een streep is getrokken tusschen hem en de wereld. Drongen, de aloude Premonstratenser-abdij van 1137 in Oost-Vlaanderen, juist zeven eeuwen later, in 1837, tot noviciaat der Jesuïeten ingericht, opende hem haar poorten. Daar, aan de boorden van de Leie, in de lommerige dreven, in de wit gekalkte panden, onder de bescherming van een beeld van O.L.Vrouw, zal de Kempische jongeling mediteeren, bidden, studeeren en opgaan in de strenge regeltucht van St. Ignatius' geest; hij bekwaamt er zich tot stijder van het geloof, tot apostel

van de Gods-idee en tot leider van de jeugd. Dit noviciaat voltrok hij "animo hilari et generoso". Zijn blij en vroem gemoed werd weldra overrompeld door de beproeving. De typhuskoorts kreeg hem te pakken en wel zoo erg dat hij aan den rand van het graf geraakte en slechts als bij wonder ontsnapte. Na een jaar herhaling van zijn humaniora in de hoogste klas van het juvenaat, zonden de oversten den jongen novice naar het College van Notre-Dame de la Paix te Namen. Hij volgde met vrucht de lessen in de logica en de metaphysica van de geleerde paters filosofen. Van hier uit krijgen wij zijn eersten brief van 8 Augustus 1854 te lezen. Hij weidt er in uit over zijn tevredenheid en goede gezondheid. De koningin van Samber en Maas behield hem niet lang in haar midden. De oversten riepen den jongen filosoof terug naar Drongen, om er twee jaar den leeraar van de rethorica voor de fratres juvenisten ter zijde te staan, de schoone letteren en de geschiedenis te onderwijzen. Intusschen, bij al dat voorgaande werk, legde Pater Provinciaal hem nog een andere zending op. De rector van St.Jozefcollege te Turnhout, E.P.De Vos, had P.Van Akkerveken gekend als leerling en waardeerde hoog zijn behendigheid, geleerdheid en zelfopoffering. Hij vestigde de aandacht van Pater Provinciaal op het feit dat de jeugdige novice een kostbare schat voor het opkomend college kon worden. Dit voorstel viel in geen doovemans ooren. Voor zooverre de regel en de noodige tijdspanne voor andere studiën het toelieten, zorgde Pater Provinciaal er voor dat Pater Rector tevreden kon zijn. Van na het Noviciaat tot aan zijn vertrek naar Rome in 1867, zal P.Van den Akkerveken met eere en bemind door zijn studenten bij tusschenpoozen den leraarsstoel van de rethorica in St.Jozefcollege beklimmen. Bijambten vielen hem te beurt o.m. dat van leider van de Congregatie voor de groote studenten. Alle lastig werk werd hem toevertrouwd, zonder dat ooit een klacht over zijn lippen rolde. Hij arbeidde er voor drie man, getuigen de "Litterae annae". Om den gevierden professor langer te behouden, verkreeg Pater Rector dat de leeraar zijn wijsbegeerte afzonderlijk zou voortzetten. Na een schitterend examen, begon P.Van den Akkerveken op dezelfde wijze zijn theologie. Eindelijk ging hij voor een regelmatige studie van de godgeleerdheid naar Leuven. Na zich een half jaar lang met hart en ziel

op de gewijde letteren te hebben toegelegd, stond de plicht van gehoorzaamheid hem wederom op den weg. De leeraar van de rethorica, die hem te Turnhout had opgevolgd, moest onverwachts vervangen worden. De theologant van Leuven werd in zijn plaats gesteld. Wanneer de zaken ten goede kwamen, mocht hij opnieuw naar Leuven vertrekken. Tijdens zijn verblijf te Turnhout was de grootste ontspanning van den professor enkele keeren een wandeling te doen tot Poppel om zijn moeder, oom en pastoor te bezoeken. Alhoewel onthecht van de wereld, bleven toch de banden door God geschapen hem aan deze gewettigde liefde vast-snoeren. Had hij het geluk niet ze persoonlijk te ontmoeten, dan schreef hij hun gemoedelijke brieven, waarin hij hun over zijn bezigheden en den staat van zijn gezondheid, die van tijd wankelbaar was, inlichtte en liet nooit na tevens zijn geluk en tevredenheid uit te drukken. Steeds zond hij hun, bij het begin van het jaar, een Nieuwjaarsbrief met eenige beschrijving over zijn toestand en werken, het beste aan zijn geliefden toewenshend.

6. Priesterschap

Leuven, was voor P.Van den Akkerveken van de grootste beteekenis, niet alleenlijk als een centrum van wetenschap, maar bovenal als een plaats van waaruit hij het einddoel van zijn leven zou bereiken en zich tot het priesterschap rechtstreeks voorbereiden. De ijverige Kempenaar verbleef in de jaren 1862 en 1863 in 't Groot College van Godgeleerdheid der Paters Jezuïeten, en legde zich naarstig toe op het gebed, de studie en het apostolaat om tot een waardig priester uit te groeien. Uit een brief van 23 October 1862 naar Poppel gestuurd, leeren wij hoe goed hij het gewoon was en zijn grootste genoegen vond in de studie van de godgeleerdheid. Wij vernemen er ook eenige beschouwingen over zijn apostolaat, die de moeite waard zijn ze hier af te drukken:

"Intusschen heeft de goddelijke Voorzienigheid mij een klein middel verschaft om een weinig te werken voor de zaligheid der zielen. Er bestaat te Leuven een Zondagschool voor arme jongens van de stad en van buiten. Deze Zondagschool is onder de bescherming van Z.E.Kard. Aartsb. van Mechelen, heeft voor Voorzitter Mr. Van Boekel, representant van Leuven en voor schatbewaarder

Mr. den pastoor van de parochie van Ste Gertrudis. Alle Zondagen van 2 tot 4 ure verzamelen zich omtrent 600 jongelingen van 10 tot 20, ja tot 30 en 40 jaren. Zij worden onderwezen in de christelijke leering gegeven door 5 van onze Paters, en ik heb lezen, schrijven en rekenen, waarvoor zij 15 heeren van de stad voor meesters hebben. Welnu sedert eenige dagen ben ik aan het hoofd dezer zoo schoone instelling geplaatst, hetgeen mij wel is waar eenigen tijd zal vragen, maar waarin zeer veel goed te doen is, gelijk gij gemakkelijk zult begrijpen. Ik zou zeker liever gehad hebben dat een andere Pater met de algemeene directie ware belast geweest. Maar vermits mijne beminde oversten er anders over beschikt hebben, dat de wil des Heeren geschiede. Ik zal des te meer mijn best moeten doen daar er verleden Zondag een andere Zondagschool door de liberalen is geopend geworden, die niet veel goeds voor godsdienst en zeden belooft."

Hoe dichter de groote dag van zijn priesterwijding naderde, hoe meer hij er om bekommerd was. 't Zou het toppunt van zijn wenschen worden. Daarom wilde hij het priesterschap in de treffelijkste waardigheid ontvangen en smeekte gedurig om gebeden. Den 4 April 1863 vroeg hij nog aan moeder en oom: Gelieft te blijven voortgaan met voor mij te bidden, hoe meer de tijd nadert, waerop ik het geluk zal hebben priester te worden, hoe meer ik gevoel hoe groote gratie ik noodig heb om een weerdig werktuig te worden in de handen van God voor de zaligheid der zielen. Te midden van die geestelijke verwachtingen sloeg God een diepe wonde in het hart van den toekomstigen priester. 't Was een teeken der Voorzienigheid om haar dienaar meer verdiensten, door zijn onderwerping en Godsbetrouwen, te laten winnen. Zijn geliefde moeder, die hij zoo vurig beminde en die met zoo veel blijdschap de priesterwijding van haar zoon te gemoet zag, mocht het vervullen van den grooten wensch van haar bestaan niet meer beleven. Ze stierf in December 1863. De getrouwe zoon ontving den harden slag met gelatenheid en verhoopte dat zijn moeder nu in den hemel zijnde hem nog beter zou kunnen helpen. Ik bid u, schreef hij aan oom, den 31 December 1863, van mij nu bijzonder ter hulp te komen door uwe gebeden, gelijk ik verhoop dat mijn beminde moeder voor mij zal ten

beste spreken bij den troon van God. Zoo handelt een heilig Kempenaar. Het jaar 1864, het grootste van zijn leven, brak aan. Zijn oversten vertrouwden hem eerst nog een missie toe te Luik. Van daar meldde hij, den 6 April, dat hij morgen Donderdag diaken zal gewijd worden en aanstaanden Zaterdag 9 April, de laatste wijding ontvangen. Men verwittigde er hem naderhand van, dat de laatste wijding op Zondag 10 April zou plaats hebben. Inderdaad den 10 April 1864 knielde hij neder voor den Aartsbisschop van Mechelen en ontving in de Metropolitaansche kerk, uit de handen van Z.E.Kardinaal Sterckx, de bijzondere machten die God aan den priester voorbehoudt. Zijn moeder jubelde in den hemel, zijn oom en pastoor dankten God, het Gezelschap van Jezus telde een priesterapostel te meer. Hij zelf kon niet genoeg den Heer loven voor de genade die hem tot eeuwigen Godsgezant geschapen had. Na de wijding reisde de vrome leviet 's avonds naar Turnhout af, droeg zijn eerste H.Misoffer op in zijn geliefde St.Jozefcollege en ging hetzelfde nadien vernieuwen te Poppel. De zonnigste dagen van zijn leven schitterden nu voor zijn oogen. Zijn lang gewenschte hoop was werkelijkheid geworden. Thans kon hij met meerdere gratie en macht aan het heil der zielen werken. Tu es sacerdos in aeternum!

7. Innsbrück

Zooals het de gewoonte bij de Paters Jezuïeten is, doen de priesters na hun wijding nog een vierde jaar theologie. Pater Van den Akkerveken werd, om zijn buitengewoon begaafdheid, daartoe naar de Universiteit van Innsbruck in Tyrol gezonden. Wij bezitten over zijn reis een brief uit die plaats, den 18 October 1864 aan zijn oom gezonden, welke bijzonder belangrijk is voor de beschrijving en de indrukken die er in voorkomen. Hierdoor krijgen wij een anderen kijk in zijn leven. Die man van studie en gebed bleef niet ongevoelig bij de merkwaardigheden van de natuur en van de kunst. 't Waren zooveel schoonheden die zijn kennis verrijkten, zijn hart openden voor Gods schepping en zijn oog verlijnden in 't waarden van 's menschen genie. Een hoedanigheid te meer wordt ons door die reis uit zijn leven geopenbaard. 't Is de liefde voor het schoone, welke zijn liefde voor de studie, voor God en zijn naaste aanvulde. Ziehier hoe

hij zich uitdrukt:

Zeer beminde Oom,

Het is mij eene pligt en tevens een waer genoeg en u zoo haest mogelijk te schrijven en u volgens uw verlangen de bijzonderste omstandigheden mijner reis te verhalen. Ik ben den 3 Oct. uit Brussel naer Aken vertrokken, maer voor aleer Brussel te verlaten, heb ik mij eenen grooten mantel verschaft gelijk de wereldliken er dragen, maer van eene zoo nieuwe mode dat gij mij waerlijk niet zoudt herkend hebben. Te Aken heb ik bijzonderlijk de hoofdkerk bezogt, en heb aldaer een gedeelte der kleederen van O.H.J.C. en van O.L.V., de koorde waer mede J.C. aen de kolom gebonden is geweest, en vele andere merkwaardige reliquien gezien en vereerd. Insgelijks te Keulen, waar de kas der hh. Drij Koningen, die op 6 millioenen geschat wordt, en eene remonstrantie uit goud, en met diamanten en andere kostbare versiersels voor de waarde van 3 millioenen bijz. mijne aendacht opgewekt hebben. Van Keulen tot Coblenz ben ik met den stoomboot op den Rhijn gevaren, om de schoonheden van de oevers van dien stroom beter te kunnen bezigtigen. Te Spier heb ik de hoofdkerk bezogt, die thans geheel en al hersteld is, en voor welkers versiering men 2 à 3 millioenen heeft uitgegeven. Van daer ben ik naer Strasburg in Frankrijk gereysd, en ben aldaer op den toren der hoofdkerk, die nog hooger is dan dien van Antwerpen, geklommen. Van Strasburg ben ik naer Basel in Zwitserland gereysd. Nabij Schafhousen heb ik den val des Rhijns gaen beschouwen. Deze stroom valt daer plotseling en schuimend van de hoogte van 20 meters neder. Nooit heb ik iets grootscher in de natuur gezien, maer volgens gewoonte ben ik wat te stout geweest; ik wil den val geheel van nabij zien, en ben opeens met water en schuim bedekt geworden. Van Schafhousen ben ik naer Zurich gerezen, en na de zee van Zug op eenen stoomboot te zijn overgestoken ben ik op den Rugiberg die 1860 voeten hoog is, geklommen; ik heb 3 1/2 uren moeten gebruiken om op den top te komen; van daer heb ik bijna al de bergen van Zwitserland in eenen omtrek van 100 uren kunnen aenschouwen. Het is ook van daer dat ik de eerste ijsbergen heb gezien, die in Zwitserland en in Tyrolen zoo menigvuldig zijn dat ik dezelve van uit mijne kamer gedurig zie. Na het meer der 4 Kan-

tons, welke het schoonste ("schrikkelijkste" indien gij wilt), van geheel Zwitserland is, te zijn overgevaren, ben ik te Einsiedlen, eene van de voornaemste bedevaertplaatsen van O.L.V. gaen bezoeken. Het klooster is 6 of 7 malen zoo groot als het grootste klooster van Belgenland. Terwijl ik aldaer aen den altaer van O.L.V. de h. Misse opdroeg, heb ik vurig voor u gebid; ik hoop dat mijn gebed aenhoord geweest zij. Van Einsiedlen vertrokken wij naer Feldkirk in den Voorelberg, waer onze Duitsche Paters een Collegie hebben, en wij hebben er ons eenen dag uitgerust. Nooit zal ik vergeten, de liefde met de welke ik er ontvangen geweest ben. Van daer wilden wij naer Inspruck rijden, dat er maer 20 uren af is, maer er zijn zoo vele bergen reeds met sneeuw bedekt, en de reis is zoo moeyelijk, dat wij genoodzaekt geweest zijn, weder den ijzeren weg te nemen en eenen omweg van 50 à 60 uren langs de zee van Constanz en langs Augsbουργ en Munich in Beyerlen te maken. Dit land levert niet bijzonders op, het is geheel vlak, maer schijnt mij zeer wel bebouwd. Te Munich zijn vele schoone kerken, en deze stad mag als eene der schoonste der wereld aenzien worden. Eindelijk zijn wij te Inspruck aangekomen, na op onze reis veel vermaak en ter zelve tijd ook eenige onaengenaemheden ontmoet te hebben. Wat de stad Inspruck betreft, daer kan ik nog weinig of niets van zeggen. Dit zal in eenen anderen brief te pas komen. Daegs na mijne aankomst heb ik begonnen de lessen der godsgeleerdheid in de universiteit te volgen, maer ik gaen maer 2 uren daegs, de overige tijd breng ik met studeren over. De verandering van land heeft mij tot nu toe weinig gevaerd. Mijne gezondheid is goed, maer men zegt dat hier des winters geheel koud en des zomers buitengewoon heet is. Dit zullen wij afwachten. De Eerwaerde Pater Provinciael heeft mij gezegd dat ik op het langste tot het eynde der maend July te Inspruck mag verblijven, zoodat wij na alle waarschijnlijkheid elkander omtrent het midden van Augustus of vroeger zullen wederzien. Ik hoop dat God u tot dien tijd in goede gezondheid zal bewaren. Het is niet noodig mij te schrijven, indien er niets geheel buitengewoons voorvalt. Daerom zoude ik mijn adres alleen aen het Collegie van Turnhout zenden indien ik niet verlangde dat gij mij den Kempener zoudt zenden Mr Van den Akkerveken,

rue de l'Université n°257. Innsbruck, Tyrol (Autriche). Het is niet noodig dezen brief te Turnhout te laten lezen, ik heb vandaag aen den Eerw. Pater Rector geschreven. Mijne hartelijke groetenissen aen de Eerw. heeren Pastoor en onderpastoor / : Cools en Klazen : / aen de familie en kennissen UEDw. dienaar en Neef C. Van den Akkerveken s.j.

Te Innsbruck zette zich de ijverige Jezuïet aanstonds na zijn aankomst aan 't werk. Het duurde ook niet lang of hij won er de achting van zijn oversten en medebroeders. Immers, zijn eenvoudige gehoorzaamheid, zijn minzaam en opgeruimd karakter, zijn broederlijke liefde, zijn algeheele toewijding en zelfverloochening en niet minder zijn buitengewone geestesgaven, maakten indruk en wonnen hem alle harten. Hij legde zich zoo vlijtig op de wetenschap toe dat hij, voor den aangewezen tijd, zijn examen over de gansche theologie aflegde. Zijn rolleke was wederom afgedraaid. Onze reizende vogel, want zoo mogen wij hem, zonder aan den verschuldigten eerbied te kort te komen, gerust betitelen, keerde voor het einde van het jaar 1865 naar Turnhout terug. Blijkbaar kon men hem hier moeilijk missen.

8. Apostolaat

Nu was hij weer opnieuw in zijn geliefd St.Jozefcollege aangeland. Hoe ernstig hij er ook het werk opnam, het werd toch een verpoizing na het zware jaar te Innsbruck. De bekende figuren die hij terug zag, de zuivere Kempenlucht die hij inademde, en, als de tijd en zijn overste het toelieten, een uitstapje naar Poppel, verkwikten hem lichamelijk en geestelijk. Doch 't was wederom maar voor een tijdje. Pater Provinciaal verplaatste onzen reiziger 't volgend jaar (1866) naar Drongen, om er het derde proefjaar te beginnen. Hier had hij het geluk den goeden Pater A. Petit te ontmoeten, die juist zijn tweede jaar als instructor was begonnen. Onder de leiding van dien voortreffelijken geestelijken meester, volmaakt zich Pater Van den Akkerveken in de spiritualiteit en bereidde zich voor tot een vruchtbaar ministerie. De praktijk kwam de theorie bevruchten. Wekelijks deed hij een tijd lang dienst in de parochie te Aalter. De kostbare lessen van P. Petit zullen zijn richtsnoer worden. De godsvrucht tot het H. Hart van Jesus,

welke de instructor aan zijn tertiariissen bij hun apostolischen arbeid had aanbevolen, zal hij als hulpmiddel gebruiken om de goddelijke genade in de harten der parochianen te vestigen. Een wonder geval deed zich voor. Pater Van den Akkerveken vernam dat er in de parochie een negentigjarige gevaarlijk ziek lag, die sedert zijn twaalfde jaar verre van alle sacramenten en van allen godsdienst had geleefd. Wie hem over de laatste sacramenten sprak, kreeg de volle lading van de gemeenste en grofste scheldwoorden naar het hoofd. Maar onze Pater wilde er heen. De pastoor trachtte er hem van af te brengen. Het is volkomen nutteloos, zegde hij. Zoo velen hebben het reeds geprobeerd! 't Is het meest hopelooze geval dat men zich kan indenken. Een verstokte zondaar die zijn leven lang de priesters getrotseerd heeft! En gevaarlijk is hij! Hij heeft wapenen en hij heeft er op gebost dat hij den eersten priester zou neerschieten, die het waagt een voet over zijn drempel te zetten. Niets mocht baten. De Pater wilde die ziel voor Jezus veroveren. Daar alle pogingen om hem te weerhouden vruchteloos bleken, legde de pastoor hem uit waar hij woonde. Onderweg herinnerde zich de Pater, hoe zijn instructor hem juist voor zulke gevallen de devotie tot het H. Hart had aanbevolen. In een kort maar vurig en spontaan gebed vroeg hij om de hulp van het H. Hart, door de bemiddeling van het Onbevlekt Hart van Maria. Toen hij bij het huis kwam, liepen de geburen op hem toe en smeekten hem toch niet binnen te gaan en zijn leven niet in gevaar te brengen. Doch te vergeefs. Met een laatste aanroeping tot het H. Hart stapte hij het huis binnen. Toen de zieke, die tot dan toe niet het minste blijk van inkeer had gegeven, vernam dat een pater Jezuïet daar was, antwoordde hij, tot groote verbazing der aanwezigen, dat hij zou binnenkomen. En als hij den pater daar plots zag verschijnen, richtte hij zich op in zijn bed en groette hem vriendelijk.

- Dag, Pater, ik zou gaarne bij u willen biechten. Het was zijn eerste biecht sedert tachtig jaar; de Pater mocht het zeggen, als het Gods barmhartigheid kon verheerlijken. De oude man was wonderwel voorbereid. En terwijl hij nog met buitengewone helderheid van geest, de biecht van zijn geheel leven aflegde, rolden de tranen van berouw en van vreugde hem langs de wangen. De Pater

kon hem dadelijk de absolutie geven; op het verzoek van den grijsaard zelf ging de geestelijke het Allerheiligste Sacrament halen, om hem zijn tweede Heilige Communie te laten doen. Toen de Pater met het Allerheiligste Sacrament terugkeerde, was de weg met bloemen bestrooid en geheel de buurt prachtig versierd. De menschen spraken van niets anders dan van het groot mirakel. 's Avonds bij zijn terugkomst te Drongen verhaalde de dienstvaardige kloosterling het gebeurde aan zijn instructor. Pater Petit dankte God om 't genadewerk en bleef de godsvrucht tot het H.Hart bevorderen. Pater Van den Akkerveken die het werktuig was geweest van deze wonderbare bekeering, die zooveel voor de toekomst beloofde, die zelfs zijn apostolisch werk uitbreidde tot de leiding van de geestelijke oefeningen voor de Mechelsche geestelijkheid, zag zich op eens tot een andere bediening geroepen. Zijn gehoorzaamheid werd nogmaals op de proef gesteld. Gelijk in de voorgaande gevallen boog hij diep voor zijn overheid en noemde zich haar nederige dienaar.

9. Rome

De Hoogerwaarde Pater Generaal van het Gezelschap Jezus, Petrus Beckx, geboren te Siehem bij Scherpenheuvel, die den jongen kloosterling kende, benoemde hem in October 1867 aan zijn Curia te Rome, als substituut van den secretaris voor de assistentie van Duitschland. Pater Van den Akkerveken moet wel een uiterst bekwaam element geweest zijn om zulken gewichtigen post te bekleeden. Hij schepte in. Een verschrikkelijk tempeest dreigde het schip in de zee te verzwelgen. Ternauwernood ontsnapte hij aan 't gevaar. In 't uiterste uur, als eenig priester aan boord, hoorde hij de biecht van velen zijner medepassagiers. Doch wat God bewaart, is wel bewaard. Na den storm getrotseerd te hebben, kon het vaartuig aanlanden te Livorno. Van hier uit reisde de Pater naar Rome. Door den hoogerwaarden algemeenen overste vriendelijk ontvangen, burgerde hij zich in de plaats, door de gehoorzaamheid hem toegewezen, in en begon aanstonds zijn plicht te vervullen. Het belangrijke en drukkende secretariaatswerk scheen nog onvoldoende voor zijn ijver. Ad omne opus bonum paratus, verkreeg hij het van zijn overheid, zich terzelfdertijd in menschlievendheid en zelfverloochening te mogen

wijden aan den strijd tegen de aanvallers van de Kerkelijke Staten. De vrijmetselarij en de Piemonteezen met Garibaldi en Cavour aan 't hoofd hadden den opstand tegen Z.H.Pius IX ontketend en trachtten den Paus-Koning zijn staten te ontnemen. 't Moest één Italië worden onder koning Victor-Emmanuel. De edelmoedige Opperherder liet zijn stem over de wereld hooren en riep om hulp. Jonge katholieke krachten uit alle standen van de samenleving snelden in 1860 op dien noodkreet toe, om hun leven ten beste te geven voor de verdediging van den H.Stoel. Luisterrijke namen vinden wij tusschen de bevelhebbers van de Pauselijke Zouaven. De generaals de la Moricière, de Pimodau, Kanzler en Courten, luitenant-kolonel de Charette voerden het commando over de jongens van alle natiën, 3000 Nederlanders en 2000 Belgen deden eer aan hun land. Tusschen de Belgen teekenen wij eenige vooraanstaande namen aan: Mgr. X.de Merode, Mgr.Sacré, Carlos d'Alcantara, d'Ursel, Waleran d'Erp, Jan Maller, de Gerlache, de Hemptinne, de Limburg-Stirum, d'Hoop, Farasyn, Haeghebaert, Paters Vyncke, De Myttenare, De Wilde, enz. De Antwerpsche Kempen was goed vertegenwoordigd. Citeeren wij enkel August Biron van Massenhoven, Victor Massagé van Meerhout, Gummarus Bellings van Turnhout, en uit Poppel: Z.E.H.Jan Baptist Paaps, Minus Dalleu en de held van dit opstel, Pater Van den Akkerveken. De Pauselijke Zouaven kregen het hard te verduren in de veldslagen van Castelfidardo, Ancona, Monte-Libretti, Monte-Rotondo en Mentana. In dit laatste gevecht, op 3 November 1867, behaalde het Pauselijk leger, met de hulp van een nieuw Fransch expeditiekorps, de overhand op de benden van Garibaldi. De Piemonteezen werden verslagen. Een driejarige betrekkelijke rust trad in, totdat in 1870 de schandelijkste rooftocht van de XIXe eeuw plaats greep. Napoleon III riep in 1870 het Fransch expeditiekorps terug naar 't land. Den 20e September van ditzelfde jaar rukten de Italianen Rome binnen langs de bres van de Porta Pia. De opheffing van den Pauselijken Staat volgde. Geen enkel regeeringsleider dierf protest aan te teekenen. Alleen de edelmoedige katholieke president van Ecuador, Garcia Moreno, verhief de stem. Hij moest zijn rechtzinnige en dappere daad zwaar bekoopen. Het diep-christelijk staatshoofd viel als slachtof-

fer van zijn overtuiging, onder den dolk van de vrijmetselarij. Een gelegenheid tot heldhaftige zelfopoffering bood zich op dit oorlogsveld aan Pater Van den Akkerveken aan. Het legeraalmoezenierschap lag in de traditie van de Nederlandsche Jezuiten. De "missio castrensis" was bekend. Ze werd ook eenmaal St. Joannes Berchmans ideaal. Gelijk de jeugdige Belg en Jezuiet, droomde zijn dertigjarige Kempische navolger van hetzelfde offerleven. Hij bezat er ook al de eigenschappen voor: de kennis der talen, Fransch, Nederlandsch, Duitsch en een weinig Italiaansch; dienen, verplegen, lijden en sterven voor Christus waren de bestendige verzuchtingen van zijn hart. Hoogerwaarde Pater Generaal had hem dan ook een grooten dienst bewezen met hem de toelating te schenken om zijn drang naar zelfopoffering in te volgen. Tijdens zijn verblijf te Rome stond dan Pater Van den Akkerveken, als bijgevoegd aalmoezenier, de Pauselijke Zouaven bij en verleende hun, alsmede aan de gekwetste Garibaldisten alle lichamelijke en geestelijke hulp. Maar laten wij liever den eerwaarden Pater zelf aan het woord om ons zijn wedervaren en handelingen te vertellen, die van de roemwaardigste daden getuigen. Zijn brief, dien wij uit het Fransch vertaald in het vermeld Geheimboek van de pastoorij te Poppel aantreffen, was den 6 November 1867 gericht uit Rome aan den Eerwaarden Pater De Vos, rector van St. Jozefcollege te Turnhout. Brief van den Eerw. Pater Van den Akkerveken onzen inboorling geschreven in het Fransch uit Roomen aan den Eerw. Pater de Vos Rector in het collegie van Ste Joseph te Turnhout waar Pater Van den Akkerveken gedurende vele jaren na zijne studie aldaar gedaan te hebben Professor is geweest van de Retorica, en thans te Roomen is verblijvende als secretaris van den Zeer Eerw. Heer Generaal der Jesuiten:

Rome den 6 Nov. 1867

Ik schrijf u onder den indruk der levendigste aandoening. Op het oogenblik keer ik terug van Mentana en van Monte-Rotundo, alwaar ik de gekwetsten ben gaan verzorgen. Mijn God! wat droevige zaak is toch een veldslag! Welk een uitgestrekt veld overdekt met dooden en stervenden! maar ook, hoe vele vertroosting en heb ik in die dagen ondervonden! en wat heeft de goede God

mij ondersteund en versterkt te midden der gevaaren! Het was mij / : zoo als ik u in mijnen laatsten brief meldde : / onmogelijk mij niet geheel en al ten dienste der soldaten te stellen. Liever had ik gestorven, dan in deze omstandigheden den dood niet te trotseren.

Gij kent mij ++ ik ben laf in den hoogsten graad, maar ik wensch nogtans vurig de zielen te redden. De Algoede heeft mijnen wensch verhoord.

Op Allerheiligen-dag, toen ik de H. Mis ging celebreren, ging prediken, en de Zouaven buiten Rome aan de Ponte-Mollis ging biechten, scheelde het bijna niets of ik viel in de handen der Garibaldisten. Daags daarna noodigden de officieren van het legioen van Antibes mij uit, hen, in hunne kazernen de biecht te komen horen. Ik ben er gebleven tot 's anderendaags 's avonds ten 11 1/2 ure. Den volgende dag / : Zondags : / 's avonds vernam ik, dat er een moorddadig gevecht had plaats gehad te Mentana op 6 mijlen van hier. Ik begaf mij terstond op weg: bij mijne aankomst was de slag geëindigd, maar ... welk een schouwspel! Overal bloed, stervenden en lijken! Ik ben hier alleen voor de Vlamingen, de Hollanders en de Duitschers; welke daar overhoop onder de Franschen, de Italianen en de Garibaldisten lagen. In de Ambulancen hoort men niets dan smartkreten en het geratel der dood. Ik loop langs alle kanten, werp mij tusschen de lijken ter aarde, en hoorde de biechten der stervenden. Ik doe al wat ik kan, doch nauwelijks heb ik er eenige de biecht gehoord, of ik zie mijne kleeren, mijne handen alles met bloed bevlekt. Ik ontmoet eene menigte Garibaldisten die gekwetst zijn: bijna allen vroegen met luide kreten om eenen priester. Ofschoon ik geen Italiaansch ken, ik begreep hun: ik deed mijn best, en de goede God schonk mij het geluk van hen tenminste het noodzakelijkste te doen begripen, en ik had den troost hen met God te verzoenen. Vervolgens overloop ik het slagveld, dan van soldaten vergezeld, dan alleen, door bosschen en dalen; overal lijken, nu en dan eenen stervenden. In één huis ontmoette ik zeven Garibaldisten, welke volgens het mij voorkwam - gewacht hadden om te sterven tot dat ik aankwam, en hun de absolutie had gegeven. Zoo ging de heele dag van Maandag voorbij, doch zoo snel, dat hij mij toescheen maar één uur geduurd te hebben. Tegen den avond zijn Mgr Sacré en Pater Wilde te Rome

aangekomen. Wat was ik gelukkig hen te ontmoeten. Wij hebben te zamen onze h. bediening voortgezet. Tegen den middag vond de heer Scarrez, van Bergen / : in België : / in eene haag, zijnen neef de heer Walérand d'Erp, een zoon van den generaal Baron d'Erp, van Gent. Eenige oogenblikken later kwam ik ter plaatse. Den heer Walerand was het bovenste gedeelte der hersenpan weggeschoten. Ik hoop dat hij mij herkend zal hebben. In eene kapel der h. Maagd gebracht, heb ik hem de h. Absolutie gegeven. Wij deden hem vervolgens naar de dorpskerk overbrengen, alwaar Mgr Sacré hem later het h. Oliesel heeft toegediend: Dinsdag 's avonds ongeveer 3 ure stierf hij. Op staande voet heb ik daarvan kennis gegeven aan zijne familie. Maandag tegen den avond, toen de Garibaldisten, zonder slag of stoot de stad Monte-Rotondo hadden verlaten, ben ik met het Pauselijk leger mede gegaan. Wij vonden er volstrekt niets te eten. Ik had mij op wat stroo te ruste gelegd, maar de aandoening van dien dag, de vermoeienis en de honger beletten mij te slapen. Dinsdag heb ik mijn bediening voortgezet in het gasthuis en in de kazerne der stad; o welk eene verwoesting was het in die stad!... De kerken geplunderd, en dat op de stootendste wijze; de altaren, de beelden, de gewaden, boeken en de h. vaten, enz. enz. verbrijzeld, de orgels verwoest!... Op het lijk van een gesneuvelden Garibaldi heeft men de H. Hostien gevonden welke hij met der zelve ciborien gestolen had!... Ik zelve heb twee verpletterde ciborien, die op het lijk van eenen anderen Garibaldi gevonden zijn, mede naar Rome gebracht. Daar de kerken ontheiligd waren, hebben wij een altaar op de Groote Markt opgericht en de militaire aalmoezeniers hebben er de Mis voor overledenen gecelebreerd. Ach! wat bidt men vurig te midden onder eene menigte lijken! Zelden heb ik het h. Misoffer opgedragen met zoo veel vurigheid en godvruchtigheid als op dien dag. Tegen den middag werd ik gewaar dat ik uitgeput was. Generaal De Courten, mijne bleekheid merkende, deed mij een stuk vleesch toedienen, hetgeen ik opat in gezelschap van den Graaf De Maistre - zijn aide-de-camp, die mij diende, schier gelijk een oppasser - den Graaf Martini van Brussel, - den heer de Maumigny enz.; waarna ik mijne bezoeken in de kazernen en elders voortzette. 's Avonds ben ik naar Rome terug gekeerd, slechts 2

of 3 zouaven achter latende, welke zoo zwaar gekwetst waren, dat zij onvervoerbaar waren. Heden morgen heb ik ten minste vier uren in het hospitaal onder de gekwetsten doorgebracht. Zij zijn nog talrijk. Het Pauselijk leger heeft er misschien 60 tot 80. De Franschen zijn op eene andere plaats. Onder de gekwetsten bevindt zich de heer d'Alcantara van Gent. Zijn toestand is niet zeer verontrustend. Vandaag keeren de Zouaven naar Rome terug. Waar zullen zij morgen heen gaan? Mij is het onbekend; maar ik hoop hun op hunne tochten te vergezellen. Bij het zien hunner edelmoedigheid word ik er schaamrood over niet meer moed getoond te hebben. O! mocht een vijandelijke kogel mij mijnen laatsten druppel doen storten! Alle dagen, terwijl ik aan God het kostbare bloed zijns Zoons opdraag, smee ik vuriglijk om die genade; maar ongetwijfeld verdien ik die gunst niet: indien gij ze voor mij aan God geliefdet te vragen, zou de vurigste mijner wenschen misschien verhoord worden. In alle geval, als ik dit geluk ooit mocht verwerven, zult gij er, om God te danken, het vurigste Te Deum voor lezen en nu, ++ wat wilt gij dat ik u nog schrijf? Sedert 14 dagen zijn wij zonder eenige tijding. Alle gemeenschap, behalve die te lande, is onderbroken. Maar, ik vergat nog u het resultaat van den slag mede te deelen: van het pauselijk en het Fransche leger ongeveer 250 dooden en gekwetsten. Van het leger van Garibaldi ongeveer 600 dooden, 2300 krijgsgevangenen en 5000 op de vlucht gejaagden. Schitterenden uitslag ... Echter hebben wij maar 2 plaatsen ingenomen; bijna al de provincien blijven onder hunne macht. Het is waar dat het Fransch leger dagelijks nieuwe versterkingen bekomt. Van de voormalige kwekelingen van Turnhout is er geen een gesneuveld of gekwetst. De heeren Naets en Tielemans lagen te Rome in 't hospitaal. Na den slag heb ik de heeren De Bie, Ign. Wouters, Loonen en Van Doorne gesproken. Er zijn 8 Hollandsche en 5 Belgische zouaven gesneuveld en vele zijn gekwetst. Heb dank voor ... enz.

Cornelis Van den Akkerveken

Deze brief is een kostbare bijdrage tot de geschiedenis van het heldenverweer der Kruisridders van den Paus. Hij ontsluit tevens een glorievollen kant van onzen offerbereiden Kempenaar en zet hem

de kroon der strijders voor het geloof en der dappere ridders van de liefdadigheid en de zelfonthechting op het hoofd. Hiermede sloot de levensloop van Pater Van den Akkerveken in eere en zegen af. Hij viel als slachtoffer van zijn vroom optreden in den jeugdigen ouderdom van 36 jaren.

10. Intiem levensdoel

Alvorens de laatste uren van Pater Van den Akkerveken's leven te beschrijven, blijven wij eenige oogenblikken stil op den drempel van 't eeuwig tehuis, om zijn moreele grootheid beter te laten uitschijnen. Wij kennen thans zijn levenswandel, zijn curriculum vitae, zijn bedrijvige loopbaan; dit is meer de uiterlijke kant van zijn leven, dien we ontdekten, alhoewel er af en toe een zedelijke betrachting in doorschemerde. 't Is maar één zijde van zijn persoonlijkheid, en deze schitterde in een glans van verheven en nederige voornaamheid. De andere zijde, die verdoken huist in 't binnenste van zijn hart, die de bron is waaruit al het uiterlijke opborrelt, die de veerkracht is welke het raderwerk van zijn leven en streven in beweging houdt, zijn ziel, zijn innig voelen en denken, mag ons niet ontgaan indien wij het overschoone beeld in zijn geheel willen bewonderen. In zijn heerlijke ziel groeiden de krachten die hem tot zulken hoogen trap van volmaaktheid hebben laten opstijgen. Van daaruit straalde over zijn leven die gloed van liefde, goedheid, dankbaarheid, gehoorzaamheid, ootmoedigheid, zelfopoffering en rustig Godsbetrouwen. Met dit innerlijk leven, gepaard aan het uiterlijke, krijgen wij het volledige beeld van zijn wezen te zien, hetwelk hij als een hemelsch kunstenaar geboetseerd heeft naar het beeld van God. Zijn eigen woorden zullen ons tot leidraad dienen. De brieven, die hij in volle gemoedelijkheid en zonder achterdocht, in oprechtheid en waarheid, in de rust van zijn kloostercel, aan zijn moeder, aan zijn oom, of aan den pastoor te Poppeel schreef, verraden zijn zielstoestand en zijn betrachtingen. Zij worden den hoeksteen, waarop wij ons psychologisch oordeel steunen. Vooreerst welk was zijn levensdoel? Dit blijkt uit den brief dien hij den 1 Januari 1860 schreef: "Wat mij betreft, ik bid u dat gij voor mij eenige gebeden opdraget, opdat ik altijd als een waren religieus mag leven, God uit geheel mijn hart beminnen en

veel voor Hem mag werken en lijden". Dit levensdoel ontwikkelde hij nog breeder in zijn brief van 23 October 1862: "Gelieft dus, zeer beminde moeder en oom, voort te gaan met veel voor mij te bidden; bidt bijzonderlijk opdat ik van nu af mij meer en meer bereide tot de groote waardigheid van het priesterdom, opdat ik een heilige religieus en een heilige priester worde. Immers al het overige is ijdelheid behalve te werken aan zijn eigene zaligheid en aan de zaligheid zijner medebroeders. Bidt God dat Hij mij de gratie verleene van veel te werken voor zijn glorie, veel te lijden voor zijnen heiligen Naem, en eens, want het is mijn vurigste wensch, mijn leven voor hem te mogen slagtofferen, gelijk Hij uit liefde voor ons op het kruis zijn leven heeft ten beste gegeven". Deze woorden zijn geen toevallige opflakkeringen van een momenteele geestdrift, neen, zij komen in al zijn brieven voor. 't Gold dus wel een bestendige gedachte, waarin hij opging en naar dewelke hij consequent zijn leven schikte. Dit levensdoel voedde Pater Van den Akkerveken o.m. door drie groote middelen: Liefde, goedheid en dankbaarheid, die gezusters die in het huisgezin van zijn ziel een heilige Familie vormden. Gelijk Jezus, Maria en Jozef waren zij nauw aan elkander gehecht en trof men ze in menige aangelegenheid samen aan. Het valt in 't oog hoe de jeugdige kloosterling ze bleef toepassen, niettegenstaande hij de wereld verlaten had, op degenen die het werktuig van zijn opvoeding en roeping geweest waren. Hij brak nooit af in zijn geestelijke geneenheid met zijn moeder, oom en pastoor. Zijn brieven schitteren van den glans dezer zusterdeugden, die hij in al zijn brieven liet uitstralen. Den 31 December 1862 schreef hij uit Leuven: "Het is met de grootste vreugde dat ik in het begin van het jaer 1863 u de hartelijkste wenschen kom aanbieden. Zeker zou het mij aengenaem zijn u dezelve gelijk de voorgaende jaren in persoon te doen. Doch, vermits de goddelijke voorzienigheid ons dit jaar een weinig meer van malkander heeft verwijderd, zoo blijft er mij niets over dan u schriftelijk te bedanken voor al de weldaden die ik van U heb ontvangen, en U te verzekeren dat de gevoelens van liefde en erkentenis, waarmede ik altijd jegens U ben bezielde geweest, nooit vuriger geweest zijn dan op heden. Naast God en zijne h. Moeder, ben ik alles aan u verschuldigd. Het is

aen uwe liefde en uwe zorgen dat ik het overgroot weldaet van eene goede en christelijke opvoeding te danken heb. Het is aen u dat ik het groot geluk, welk ik reeds zoo vele jaren in mijnen heiligen staet geniet, verschuldigd ben. Deze gedachten doen mijne liefde voor u dagelijks meer en meer aangroeien, en ter zelve tijd vurigere en menigvuldigere gebeden voor u ten hemel te sturen." Met zijn moeder en oom, stelde de goede Pater zijn pastoor te Poppel, E.H.Dewinter, op den zelfden voet. Aan hem liet hij steeds, in zijn brieven, de hartelijkste groeten overbrengen. Zijn genegenheid voor zijn dorpsheer vinden wij vooral terug in den brief dien hij hem toezond den 14 Juli 1850 ter gelegenheid van zijn patroonfeest. "Voorzeker zou ik verre van mijne plicht te kort blijven, indien ik deze schoone plechtigheid liet voorbijgaan zonder blijken van liefde en dankbaarheid te geven, voor al de groote weldaden, die gij meer dan zes jaren niet ophoudt mij zoo goedjonstig te bewijzen. Op dezen zoo lang gewenschten dag van uwen roemrijken patroon toegewijd, gedoog dat ik u de teederste gevoelens van mijn hart, de edelste gevoelens van mijne ziel uitdrukke. Dank zij u op dit oogenblik voor al de zorgen die gij voor mij met zooveel liefde hebt ondernomen, dank zij u voor al de bewijzen der teederste genegenheid, die gij mij altijd hebt gegeven. Nooit zal ik de weldaden kunnen vergeten. De tijd en jaren, verre van dezelve uit mijn geheugen te doen verdwijnen, zullen dezelve meer en meer doen aangroeien. Doch ik beken het, ik ben niet in staet om u, Zeer Eerwerde Heer, naer wensch te bedanken, ik vermag u niet naer waarde te vergelden, dit gedacht pijnigt mij, doch ik ben getroost, wanneer ik denk dat de altoede God altijd bereid is om genadiglijk de gebeden dergenen te aanhooren, die Hem met betrouwen en vurigheid afsmeeken zijnen zegen over hunne weldoeners neer te storten. Tot Hem dan zal ik mijnen toevlucht nemen, tot Hem zal ik met betrouwen naderen, en Hem smeeken dat Hij u zegenen, dat Hij u naer waarde beloone. Geve Hij u den vrede en gezondheid op aerde. Zegene Hij al uwe ondernemingen. Beware Hij u langen tijd aen het hoofd uwer duurzame parochie, en geweerde Hij eindelijk tot belooning uwer verdiensten met uwen roemrijken patroon, welkers bijstand ik voor u afsmeek, later met de kroon der onsterfelijkheid te vergelden." De teedere gevoe-

lens die de Pater in al deze brieven uitdrukte, vertolken trouw hetgeen in zijn ziel omging. Zij getuigen meteen van een ongekunstelden eenvoud, 't beste bewijs van zijn echtheid. De schittering van zijn drie zusterdeugden wordt nog verhoogd, wanneer Pater Van den Akkerveken ze toepaste op 't edelste voorwerp van zijn geloof: God, het H.Hart van Jezus, O.L.Vrouw. Hij beminde en prees ze bovenal in de rechte lijn van zijn spiritualiteit. Geheel den dag bleef hij in hun geestelijke tegenwoordigheid. Tusschen zijn werk in vloog menig schietgebed naar zijn Schepper en zijn Beschermster. Aan het Turnhoutsch College was hij gehecht met hart en ziel. Hier verlieden zijn studie jaren, hier leerde hij de Paters Jezuïeten en hun Gezelschap kennen en beminnen, hier leeraarde hij met ijver en kunde gedurende een deel van zijn kloosterleven, hier genoot hij de grootste achting van de studenten. Deze noemden hem: "den goeden Pater". Behoeft het dan nog verder betoog dat de Pater in dit midden de schoonste gaven van zijn ziel uitstortte? Wij zouden nog andere gelegenheden kunnen aanduiden, waar hij die zusterdeugden op het voorplan stelde, maar het voorgaande bewijst voldoende welke edele ziel, zoo ruim als de wereld, er in den goedhartigen Kempenaar huisde. In zijn groot hart ruischte een symphonie van zoete klanken, hemelsch schoon die eenieders bewondering afdwongen. Die wonderbare liefde, goedheid en dankbaarheid steunden op een rotsvast godsbetrouwen. Deze geestelijke factor lag diep geankerd in Pater Van den Akkervekens's gemoed. Hij vergat nooit het vers van den Psalmist: "Want op U, o Heer, vertrouw ik. Gij, Gij zult mij verhooren, o Heer, mijn God". (Ps. XXXVII, 16), en volgens Jeremias XVII, 7: "Gezegend zij dan de man die op den Heer vertrouwt, ook zal de Heer zijn toeverlaat zijn". Hoe dikwijls had hij te huis en bij zijn geburen te Poppel op een plaatje, dat volgens Kempisch gebruik, aan den muur van de keuken hing, gelezen: "In God's zegen is 't al gelegen". En uit moeders mond hoorde hij zoo menigmaal: "Wat God bewaart, is wel bewaard". Deze spreuken vergat de Pater nooit; ze verhoogden zijn Godsbetrouwen. De Heer was de al voor hem, de Vader, de Schepper, de Almacht, de Barmhartige, die alles beheerscht, van Wien alles afhangt, zonder Wiens wil niets gebeurt. Meermaals nam hij zijn toevlucht tot het

H.Hart van Jezus en tot O.L.Vrouw om zijn betrouwen te versterken en de genade in 't beoefenen van de deugden te verkrijgen. Dikwijls sprak hij daarover in zijn brieven. Bij een smartelijk voorval, geeft hij ons daarvan een der treffendste voorbeelden. Na den dood van zijn moeder schreef hij den 8 December 1863 uit Leuven aan zijn oom:

"Om uwe droefheid te verminderen heb ik aan God gevraagd u moed en sterkte te geven, en u op een bijzondere wijze in deze moeyelijke omstandigheden bij te staen. Ik heb de vaste hoop dat God mijne gebeden zal hebben verhoord, en dat gij begint te gevoelen, dat wanneer God ons een sacrifice vraagt, hij ons ook vertroost, en zelfs een waer genoegen in onze smarten doet vinden. Welaen dan, zeer beminde oom, stellen wij alle onze hoop op God, werpen wij ons als tedere kinderen in de armen van den besten aller Vaders. Hij is voor ons bezorgd en zal alles schikken voor ons eeuwig geluk. Indien wij Hem niet vergeten zal Hij ons ook niet vergeten en als God voor ons en met ons is wat hebben wij dan te vreezen? Schep dan goeden moed, zeer beminde oom, gelijk het den Heer behaegd heeft, zoo is het geschied met mijne lieve moeder en met ons bijde. Hetgeen de Heer doet is altijd wel gedaen. Wij verstaen dikwijls niet waerom God alzo met ons handelt, later zullen wij dit begrijpen, later zullen wij klaer zien hoe Hij dit alles geschikt heeft voor het geluk zijner uitverkooenen. Later zullen wij verstaen dat hetgeen ons het meest heeft doen lijden op deze aerde, het meest heeft bijgedragen tot onze eeuwige zaligheid. "Hoe vol bewondering staan wij voor die woorden die kwamen uit zijn hart, gebroken door de droefheid, maar waar de Godsidee toch pal stond, om zijn oom moed in te spreken en zijn hart te verheffen tot God. Zooals de Pater hier deed, handelde hij ook elders. 't Gods-betrouwen bleef de maatstaf van al zijn werken. Eindelijk, een gedachte die hem nooit losliet en die hij door zijn werken voedde, was de eeuwige zaligheid, het einddoel van geheel zijn streven. Non habemus permanentem civitatem. Onbestendig is ons verblijf op aerde; wij zijn reizigers naar de eeuwigheid. Gelijk de zeevaarder zijn oog richt naar de ster der zee, zoo hield Pater Van den Akkerveken zijn oog immer gericht naar het hemelsch vaderland. Zijn schat rustte in den hemel. Voor hem ge-

lijk voor Paulus was Christus alles, Christus geheel het doel van zijn leven; sterven zag hij aan voor een gewin. *Mihi enim vivere Christus est et mori lucrum* (Philippus I, 21). 't Is daarom dat hij in bijna al zijn brieven zinspeelde op het toekomstig leven. Zijn moeder en oom meenden een nieuw huis te bouwen. De Pater dacht dat zij zich hierdoor te veel aan de wereld zouden vasthechten en, gezien hun gevorderden leeftijd, dat het beter was aan de andere wereld dan de huidige te denken. Dit schreef hij hun den 8 Augustus 1854 uit Namen en voegde er aan toe: "Misschien zijn wij niet ver meer verwijderd van het hemelsch vaderland. Tragten wij dan dagelijks ons meer en meer te bereiden tot dien gelukkigen stond, op welken wij het huis dezer aerde zullen verlaten om het huis des Heeren in te treden. Bidt voor mij opdat deze waarheid altijd diep in mijn hert geprent blijve". De gedachte van de eeuwigheid doorzindert nog dieper de twee volgende brieven. Den 31 December 1862 schreef hij: "Dat de vrede des Heeren dus over u nederdale, uwe zielen vervulle, en u nu van nu af aen eenen voorsmaeck geve van het eeuwig geluk, dat God u bereid heeft in het ander leven. Mogten wij altijd, beminde Moeder en Oom, mogten wij altijd den goeden raed volgen die de H.Geest ons in de H.Schriftuur geeft, te weten, van de jaren die voorbij zijn te vergeten en voor niet te achten en van dagelijks met nieuwen moed te beginnen den Heer te dienen alsof wij nog niets voor God of voor den hemel gedaen hadden. Mogten wij altijd de eeuwige jaren in ons geheugen hebben, en dikwijls met den H.Ignatius uit den grond van ons hart zeggen: hoe veragtelijk schijnt mij de aerde wanneer ik den hemel aenschouw, of met den H.Aloysius: ik ben voor grootere dingen geschapen dan al hetgeen deze aerde bevat. Laet ons dan gedurende het jaer dat wij gaen beginnen, en dat misschien voor iemand van ons het laatste zal zijn, ons best doen om ons te bereiden tot den dag des Heeren, tot dien grooten dag, die de schoonste van ons leven zal zijn, op welken wij het geluk zullen hebben van dit kort en ellendig leven te verlaten, om het eeuwig leven, dat God ons beloofd heeft, in den hemel te gaen genieten. Vraagt die grootste gratiën voor mij in uwe vurige gebeden, al het overige is mij volkomen onnoodig". Na het afsterven der moeder van P. Van den Akkerveken trachtte hij den 31 December 1863

uit Leuven zijn oom te troosten met de volgende woorden: "Wat mijne beminde moeder aengaet, ik hoop dat het jaer dat wij komen te eindigen het schoonste en gelukkigste van haer leven zal geweest zijn. Immers het schoonste en gelukkigste jaer van ons leven is dit in hetwelk wij deze aerde verlaten en door eene zalige dood ons geluk voor alle eeuwigheid verzekeren. Nogtans, vermits de oordeelen Gods ondoorgrondbaar zijn, laten wij voortgaen met vurig voor haar te bidden, opdat ten minste het jaer 1864 voor haer de poorten des hemels opene". Heldhaftige woorden van een zoon bij het verlies zijner moeder, die het best kunnen vergeleken worden bij die van den H. Augustinus na het afsterven der H. Monica! Zulke verheven denkbelden konden niet heerschen dan in den geest van iemand die niet voor de wereld leefde, maar aan God alleen toebehoorde. En schooner nog: deze gedachten der eeuwige zaligheid zetten hem niet aan om een zwartkijkerig en droomend leven te leiden. O neen. Meermaals lezen wij, met betrekking tot zijn persoon, dat Pater Van den Akkerveken blijmoedig, hilari animo werkte, tot meerdere eer en glorie van God. Hij was geen droevige heilige, maar iemand die met een breed gebaar de werkelijkheid van het leven overschouwde, met al zijn moeilijkheden en gevaren. Hij was een strijder die er vreugde in vond, de gevolgen van de erfsonde en de listen van zijn aartsvijand te overwinnen. Die harde kamp vervulde zijn hart met blijdschap, innig overtuigd dat het den Heere aangenaam was, Gods glorie bevorderde en hem eenige verdiensten te meer voor hiernamaals liet vergaderen. Daaruit kunnen wij besluiten hoe heilig en zuiver zijn inzichten waren, hoe vroom hij zijn levensdoel nastreefde, hoe liefdevol hij zijn evennaaste bijstond en aanmoedigde, welke vurige gebeden hij voor den troon des Heeren storte, om bereid te zijn elken dag voor den rechterstoel van God te verschijnen. Zoo inwendig dus als uitwendig benaderde zijn persoonlijkheid de volmaaktheid. Zijn beeld schittert in den glans van het bovennatuurlijke als een kunstwerk van christelijke waarde tusschen de kinderen der menschen.

11. Dood

Talis vita, finis ita. Het leven van den jongen Kempischen Jezuiet, hij was nu 36 jaar oud, had bestaan uit liefde en zelfopoffering; in dezelfde

edele gevoelens zal het zijn ontkenning vinden. Na den slag van Mentana, nu er eenigszins rust kwam in den strijd, kweekt hij zich zorgvuldig van zijn ambt aan de Curia van den Hooogerwaarden Pater Generaal. Den 2 Februari 1868, O.L. Vrouw Lichtmisdag, luidde het groot feest in de Gesu bij de Jezuïeten. Pater Van den Akkerveken met andere confraters legde de laatste beloften af in de handen van den Hooogerwaarden Generaal zelf. Door deze plechtige professie, die als een nieuw doopsel voor den kloosterling geldt, verbond hij zich voor goed aan het Gezelschap van Jezus. Thans was hij een ware zoon van den grooten Ignatius, zijn ideaal, een vader met een hart brandend van liefde voor God en van ijver voor de zaligmaking van de zielen. Hij werd een broeder van Joannes Berchmans, Aloisius Van Gonzagua, Stanislas Kostka, jonge Jezuïeten gelijk hij, wier deugden hij immer trachtte na te volgen. "Nu is alles volbracht, zeide hij aan zijn vriend Pater de Gerlache; er blijft mij niets over dan te sterven". Dit gezegde klonk als een profetie, kort daarop verwezenlijkt. Zijn taak was vervuld, brevi tempore explevit opera multa, de rol van zijn leven liep ten einde. Hij droeg in zijn lichaam de kiemen van een ziekte die hij als vrijwillig aalmoezenier had opgedaan bij het verplegen van zieken op het slagveld en in het gasthuis. De eerste teekenen veropenbaarden zich in een kleine ongesteldheid. Niemand zag er erg in. 't Scheen maar wat hoofdpijn! Een lange wandeling zal dat wel lenigen, zoo dacht hij. Na den uitstap bleef de pijn evenwel voortduren. Hij moest zich te bed begeven. Den 25 Februari, 23 dagen na de vermelde verzuchting naar den hemel, nam de koorts geweldig toe. Geheel zijn lichaam werd als een brandende oven. Hevig leed hij aan dorst. 't Werd de laatste beproeving van het lijden, waar hij meer dan eens in zijn leven had van gesproken, de uiterste loutering van zijn ziel voor zijn intreden in de eeuwigheid. Weldra steeg de koorts, tot eenieders ontsteltenis, zoodanig hoog, dat men in der haast een Pater verwittigde, die hem de H. Olie toediende. Terwijl de bedienaar van het H. Sacrament eenige schietgebeden voorlas en den zieke aanzette om godvruchtig de laatste absolutie te ontvangen, overdekte een glimlach het vuurrood gelaat van den stervende. Zijn schoone ziel, die de wereld niet waardig was, reisde af, gelijk hij het vroeger wel

eens zegde, naar het huis van den eeuwigen Vader. Het lijk werd niet in de kerk van den Gezu tentoongesteld, zooals het anders de gewoonte was. De ontbinding vorderde te snel. 's Anderdaags werd het na den dienst in den grafkelder van de Paters te Rome bijgezet. Wanneer het pijnlijk nieuws te Poppel aankwam, hield de zeer eerwaarde heer Pastoor Cools, den 16 Maart, een plechtige uitvaart in de parochiekerk, tot lafenis der ziel van den hoog verdienstelijken inboorling. Pater J.Cranen, professor aan het St.Jozefcollege te Turnhout, sprak de lijkrede uit van af den kansel. 't Was een indrukwekkende plechtigheid. Al de parochianen hadden er aan deel genomen. Zij keerden naar hun haardsteden en velden terug, het gemoed overweldigd van droefheid en bewondering. De begaafde predikant had toch zoo heerlijk het leven van hun dorpsgenoot geschetst. De oom van den diepbetreurden overledenen, J.B.Van Vessem, oud gemeenteraadslid, dien wij zoo dikwijls vermeld hebben, leefde nog eenige jaren. Hij stierf te Poppel den 6 Juni 1877 in den ouderdom van 76 jaar. De brave man had de lessen van zijn neef nooit vergeten en schonk zijn huis aan de parochiekerk; in dit huis werd later een zusterschool ingericht. Pater Van den Akkerveken stierf als een heilige, gelijk een ander Kempenaar, zijn eerbiedwaardige ordebroeder van Brecht, Lenaart Lessius. Zijn bakermat Poppel en zijn vormingsplaats, het St.Jozefcollege te Turnhout, mogen zich te rechte verheugen over deze rijke vrucht van hun bodem. Laat ons verhoppen dat, verplant in het eeuwig Paradijs, die kostbare vrucht nieuw zaad over de Kempen, Poppel en St.Jozefcollege moge afwerpen. Andere Van Akkerveken's groeien er uit voort, voorstanders van de wetenschap, de liefde en de zelfopoffering, ad majorem Dei gloriam! Het nageslacht houde zijn naam in eere! Om deze schets van onzen eerbiedwaardigen Kempenaar te volledigen, kunnen wij niet beter doen dan drie brieven te laten volgen van ooggetuigen van zijn leven en zijn dood: van den Hoogerwaarden Pater Beckx, generaal overste der Jezuiten, die hem persoonlijk te Rome als zijn onderdaan kende, van zijn vriend Pater de Gerlache, die getuige was van zijn ziekte, en van zijn kozijn en medeburger, Z.E.H.Paeps, die met hem onder de Zouaven verbleef. Wij voegen er ook een uittreksel bij uit het Necrologium van het Gezelschap Jezus te Brus-

sel. 't Zijn geschiedkundige, eigentijdse documenten van veel waarde voor de biographie van Pater Van den Akkerveken, die onze nota's zullen bevestigen.

12. Bijlagen

A) Brief van de Pater Generaal aan Pater Provinciaal over de dood van Cornelis Van den Akkerveken, gedateerd 25 februari 1868

Rome, 25 Februari 1868

Eerwaarde Pater in Jezus-Christus,

Ik zond u zoo even per telegraphie P.C. het droevig nieuws van het overlijden van Pater Cornelis Van den Akkerveken. onverwachts dezen namiddag rond 3 u. overkomen. Sinds eenige dagen scheen hij min welvarend te zijn, doch bleef het communautitsleven bijwonen. Verleden Zondag merkten de gezondheidsprefekt en de broeder ziekendienaar op dat hij aan koorts leed, alhoewel niet hevig. Zij deden hem naar de ziekenzaal brengen. De dokter meende eerst dat het een slechte spijsvertering was en schreef eenige geneesmiddelen voor. Uitslag brak daarna over geheel zijn lichaam uit. Wij dachten dat eens goed uitzweeten en warme dranken hem zouden verlichten. Wanneer ik hem gisteren avond een bezoek bracht, zeide hij mij dat de dokter tevreden was over zijn toestand, geen remedies meer voorschreef, zich zelf beter voelde en dacht binnen drie-vier dagen volledig genezen te zijn. Vandaag is de koorts wederom gestegen en werd immer heviger. Menigvuldige zaken wederhielden mij om hem in den voormiddag te gaan bezoeken en nieuwe beletsels vertraagden mijn bezoek dat ik hem na de recreatie zou brengen, maar men hield mij van het verloop zijner ziekte op de hoogte. Eindelijk vrij van alle beletsel, begaf ik mij naar de ziekenkamer. De gezondheids-Prefekt hield mij tegen om zijn dood aan te kondigen. De ziekendienaar had den zieke bijgestaan en op zijn verzoek opgelicht. Hij vond hem bijna onbeweeglijk en liep aanstonds naar de naast gelegen kamer om een priester te roepen. Deze vroeg hem of hij de absolutie wilde ontvangen. De zieke gaf door een teeken zijn instemming te kennen en stierf daarna oogenblikkelijk. De H.Olie werd hem met een enkel gebed toegediend, want de tijd ontbrak om al de zalvingen te geven. 't Is met een diep leed dat ik U dit droevig nieuws

mededeel. De goede Pater had met een vurigen ijver de zieke soldaten en de stervenden bijgestaan. 't Is misschien in deze omstandigheden dat hij zijn ziekte gehaald heeft. Wel is waar hield hij zich in de laatste tijden minder met zulk ministerie bezig, maar wij denken toch dat hij in het gasthuis de noodlottige kiemen heeft opgedaan en hij als een slachtoffer zijner liefde gestorven is. Deze goede Pater was mij zeer lief en zeer nuttig. Hij vervulde zijn ambt van substituut van den secretaris tot mijne groote voldoening. Ziedaar wat ik U in der haast schrijf, mij in uwe heilige sacrificien aanbevelend. Servus in Christo
Petrus Beckx S.J.

B) Brief van Pater de Gerlache aan Pater Provinciaal gedateerd 25 februari 1868

Rome in de Gesu, 25 Februari 1868

P.C.

Eerwaarde Pater Provinciaal,

Door telegrafisch bericht hebt u de droevige gebeurtenis die ons pijnigt vernomen. De goede Pater Van den Akkerveken heeft ons dezen namiddag rond 3 uur onverwachts verlaten om in een betere wereld te vertoeven. Wij verwachtten ons geenszins aan een zoo treurige ontkenning eener ziekte die bij haar ontstaan niet erg scheen. Sinds lang verwaarloosde de dierbare Pater een valling waaruit nog al hevige hoofdpijnen voortkwamen. Hij gaf zich ook te veel prijs in het gasthuis, waar de dokters ons een grootere voorzichtigheid hadden aangeraden, vooral met de aan typhus lijdende soldaten. Donderdag 20, kloeg hij, bij het einde der recreatie, over maagpijn en vroeg aan Pater Minister om nog al een lange wandeling te mogen doen. Daar ik reeds eenige dagen de wacht hield bij het ziekbed van den graaf du Bois d'Aische, Zaterdag te 10 1/4 u. 's avonds heilig gestorven. kon ik hem niet vergezellen. Pater Cambi stapte met P. Van den Akkerveken op buiten de Portese poort tot aan de hoogte van S.Pancracius, waar zij Mgr. Antici ontmoetten die in de Gesu Zondag verwacht was om ter gelegenheid van het XL uren gebed de Mis te zingen. Het schijnt dat het opont-houd met dezen Aartsbisschop en het terugkeeren in rijtuig onzen Pater wat koude lieten lijden, waarvan hij 's nachts koorts kreeg. Hij ging Vrijdag morgen, na de H.Mis voor de laatste maal gelezen te hebben, terug te bed en de zieken-

verzorger deed hem rond den middag naar het eerste verdiep beneden komen om hem te verzorgen. Ik ging hem daarna bezoeken. Hij scheen nogal benauwd, maar 't was eerst 's anderdaags dat een keelziekte uitbrak en daarna de roode koorts. Zondag bracht hij een onrustigen dag door, doch men bleef immer zonder achterdocht. Wat mij betrof had ik weinig tijd over met het afsterven van den graaf du Bois en de onzeggelijke smart van deze vrome familie. 's Maandags kwam men mij zeggen dat de mijlkoorts zich vertoonde, de genezing gemakkelijk zou zijn, maar de herstelling lang. Wanneer ik dezen morgen rond 8 u. bij onzen zieke een bezoek aflegde, zeide hij mij dat hij over zijn staat niet tevreden was, de H.Communie verlangde, de totale slapeloosheid hem zeer erg kwelde. Zijn oogen stonden bloedrood. Ik deelde daarna mijn vrees mede aan Z.E.Pater Overste die opnieuw den dokter deed roepen. Rond 1 1/4 u., na de 1e tafel, ging ik naar het ziekenhuis met Pater Rubillon. De geliefde zieke vroeg mij tot tweemaal met een koortsachtige dorstigheid om te drinken en zegde mij dat zijn keel en hoofd als brandende waren. Uit de kamer komend meldde ik aan den Pater gezondheids-prefect mijn ongerustheid, vond den ziekenverzorger zeer beangstigd. Terwijl men den geneesheer wou gaan halen, begaf ik mij op het gestelde uur naar de kerk om het H.Sacrament te aanbidden. Te 3 u. als ik gedaan had, brak een hevige crisis los bij den zieke. De broeder ziekendoener, oordeelend volgens verscheiden gegevens dat kwade vochten naar het hart drongen, liep seffens naar de aangrenzende kamer van P.Canger, predikant die uit Napels gekomen was om den Vasten in de Gesu te prediken, daarop naar P.Sopranis voor den heiligen Olie. Als P.Canger de kamer binnen trad, opende de stervende de oogen, en na eenige in de haast voorgehouden schietgebedkens, antwoordde hij, door een openlijk teeken van instemming met een zoete glimlach op het wezen, op de hem gestelde vraag om de laatste absolutie te ontvangen; daarna stierf hij. Men denkt dat, wanneer men hem de zalving op het voorhoofd deed, hij niet meer leefde. Onze Zeer Eerwaarde Pater Generaal, de Eerwaarde Paters assistenten in der haast geroepen zonken in diepe droefheid bij het sterfbed neer waar een man vol gezondheid eensklaps door de dood werd weggerukt. Wie beter dan uwe eerwaardigheid, Eer-

waarde Pater, verstaat die smart, deelt ze, lijdt er om? Pater Van den Akkerveken had zich doen beminnen en achten door eenieder sinds de vier en half maanden dat hij hier vertoefde. Zijn werkzaamheid, ijver, ootmoedigheid, openhartigheid van karakter hadden hem spoedig op de hoogte gesteld van de verschillende diensten welke de gehoorzaamheid hem had toevertrouwd. De Heer heeft er over beslist; dat zijn heilige Naam gebenedijd weze! Hij zegde mij op den dag van zijn laatste geloften: alles is nu volbracht, er blijft mij niets meer over dan te sterven. En ziedaar 23 dagen later verwezenlijkte zich het droevig besluit. 't Is wel vroeg, hij die nog zooveel dienst had kunnen bewijzen! Gelief, Eerwaarde Pater Provinciaal, mij een kleine gedachtenis in uwe H.H. Offers te gunnen en met eerbied, mij als uw zeer ootmoedige en verknochte dienaar in J.C. te aanzien.
Eugène de Gerlache S.J.

C) Brief van Jan Baptist Paaps aan pastoor Cools en onderpastoor Klasen te Poppel, gedateerd 27 februari 1868

Zeer Eerwaarde Heeren Pastoor en Onderpastoor, De slag die Poppel, België, het gezelschap van Jezus, de geleerdheid, de wetenschappen en den godsdienst zoo jammerlijk treft, zal reeds zijn weerklank bij uE. gevonden hebben: De telegraph zal uE. reeds bericht hebben, dat onze godvruchtige geleerde Jesuïet Cornelius Van den Akkerveken het tijdelijke met het eeuwige verwisseld heeft. Ziet hier eenige omstandigheden zijner dood: Verleden Zaterdag kwam hij volgens gewoonte in ons militaire hospitaal om de zieken te bezoeken, de zieken volgens de ziel te genezen, en bijzonder om den blinddoek, die nog zoo vele Zwitsersche Karabiniers in den Protestantschen godsdienst houdt, af te rukken en hun tot den waren schaaftal terug te brengen. Naar alle waarschijnlijkheid is de oorzaak zijner ziekte aan dit liefdewerk toe te schrijven; want 's Zondaags voelde hij de koorts, 's maandaags bleef hij er van in het bed, en dijnsdaags rukte zij hem zoo schielijk weg, dat men den tijd zelfs niet had hem van de sacramenten der stervenden toe te dienen. Om een uur 's namiddags sprak hij nog zeer goed met de Paters, en om 3 ure had hij reeds met den Opperrechter afgerekend, hij had zijn lot voor de eeuwigheid gehoord, dit lot kan niet anders als de hemel zijn, en daarom

verzoek ik uE. goed aan te tekenen dat hij van Poppel is, want anders zou men binnen honderde jaren te Raevens het feest zijner heiligverklaring wel eens kunnen vieren, zoo als men verleden jaar dit van Poppelius te Weelde gevierd heeft. Eergisteren is hij gestorven, gisteren avond heb ik eerst zijne dood vernomen; van zijne ziekte had ik niets gehoord, gij kunt denken hoe ik verschrok. Dat zijne ziekte hevig moet geweest zijn, bewijst het spoedig bederf zijner stoffelijke overblijfsels. De Eerw. Paters hebben hier de gewoonte het lijk eenen dag in de kerk op een praalbaar uit te stellen, zoodat iedereen het kan komen zien, maar dit kon voor onzen afgestorven vriend geen plaats hebben, men heeft dan zijn lichaam in eene doods-kist gesloten en het zoo ten toon gesteld. Gisteren avond is het in den grafkelder der Jesuïeten, in de kerk, Gesu genoemd, begraven. Zoo min als uE. heb ik dus eenen laatsten vaarwel aan onzen diep-betreurden dorpsgenoot kunnen zeggen, wij zullen elkanderen niet dan in de andere wereld wederzien. Onnoodig uE. te zeggen dat al de Jesuïeten, al de Zouaven, al degene die Pater Cornelis kenden, dit vroegtijdig en spoedig afsterven, grootelijks beweenen; en dat dit door uE. door geheel Poppel en door geheel België zal betreurd worden, is gemakkelijk om te verstaan. Met mij gaat het, God dank, allerbest, gij ziet wel, kwaad onkruid kan wel eens vertrapt worden, maar het schiet toch weer op; maar goed kruid vertrapt, blijft liggen, onrijpe keutelppeerkens blijven op den boom, de schoone malsche en rijpe peeren vallen af. De nieuwe Hollandsche Aalmoezenier is hier, het spijt ons, dat hij geen Fransch kan, hij staat mij goed aan. Met Minus Dalleu gaat het goed, hij is reeds dienstdoende kaporaal gepasseerd, zoo dat het niet lang aan zal loopen, of hij zal kaporaal zijn, om een weinig daarna, als hij goed oppast, onderofficier te worden. Men hoort tegenwoordig niets van den oorlog, zou deze kalmte somtijds de voorbode van een zwaar onweer zijn? Ik geloof het; men werkt, men werft, men versterkt, en dat is toch niet, omdat men denkt dat het vrede blijven zal, daar is de Italiaander te lui voor, en te gerust; dat is goed voor de rustige Belgen. Zijne Heiligheid de Paus Pius IX geniet de beste gezondheid. Men zegt hier dat Mgr Lauwers groot-vicaris te Mechelen, Bisschop-Assistent zal genoemd worden; de naam van Mgr Van den Berg wordt ook

uitgesproken. Het Triduum te Rome voor de martelaars van Gorkum is in de kerk van den H. Petrus ter Banden allerplechtigst geweest: drie Poppelaren waren er om het feest van hun *dorpsgenoot* bij te wonen, een dezer is reeds bij Nicolaus Poppelius, en zal reeds voor goed weten of hij van Poppel of van Weelde is. Mijnheer Feijen, Professor van de Hoogeschool van Leuven, is reeds voor het Concilie, dat in 1869, 8 december zal gehouden worden, te Rome aangekomen. Mijnheer Van Ballaer en Mijnheer Castelyns, beide van Turnhout, Mijnheer Van Meerbeek van Brussel, drie Witte Heeren van Grimbergen, hebben de feesten in de kerk van Ste Pieter Banden komen bijwonen. De Carnaval is matig afgeloopen en met een allerschoonste weer begunstigd, anders niets bijzonders, vergeet mij niet in uwe gebeden.

D) Necrologium van Pater Cornelis Van den Akkerveken

Natus erat Poppel, Antverpiensis provinciae in pago, die decima aprilis anni millesimi octingentesimi secundi. A tenera juventute, sincera pietate florens, Deo in statu clericali sese consecrare optabat; eo animo studia aggressus est duodecimo aetatis anno in collegio ecclesiastico Turnholtano. Quo cum nostri advenissent, non parum vitae religiosae exemplo pii juvenis consilium exstimularunt, ita ut non jam solum clericalem in saeculo, sed religiosam vitam in Societate meditaretur. Ultimo praesertim studiorum anno, cum magis magisque in nostram vivendi normam animo propenderet, diu obstitere mater et tutor. Sed Cornelii imperturbata constantia et P. Rectoris prudentia consensus utrisque tandem impetratus est, ita ut, die statuto, duodeviginti annos natus, Trunciniensem domum ingredi potuerit. Dum consueta Societatis experimenta animo hilari et generoso peragebat, febri typhoide diu ac periculose tentatus est, ex ipsis tamen mortis facibus praeter spem ereptus; expletoque novitatus biennio rhetoricae operam dedit per annum in classe superiori; postea Namurci logicam et metaphysicam audiit, sed, Truncinium revocatus ut rhetoricae professorem adjuvaret, iuniores nostros per biennium litteras et historiam docuit. Truncinio Turnholtum transiit ubi, cum adhuc optimi olim alumni, pietate, labore et doctrina, fama vigeret, scholae rhetoricae et majorum

adolescentium sodalitati praefectus est. Ipse autem, quam moderatoribus spem sui fecerat nedum falleret, multum superavit: sex scilicet omnino annos, sui plane oblitus, et de bono communi tantummodo sollicitus, eidem semper officio *gnaviter* incumbens, difficillima quaeque in collegio passim occurrentie, jure quodam suo, in se suscipere solebat. Neque ideo unquam delaboris pondere conqueri audiebatur, licet, pro ea qua erat laborandi facilitate praeditus, duorum vel trium operam perageret. Et quo diutius posset se collegii obsequio impendere, innuentibus maioribus, philosophia studia olim intermissa privatim perfecit; dein, post examen de universa philosophia, etiam materias primi anni theologiae scholasticae secum pervolvit et non absque solito de iis examine; tandem Lovanium missus se ad sacros ordines suscipiendos praeparavit. Vix tamen ibi sesquiannum egerat cum casu improvise deficientis in collegio Turnholtano rhetoricae magistri locum implendum Cornelius noster in se suscepit; dum pristini muneris laboribus rursus Turnholtum insudabat, sacerdotio initiatus est. Altero elapso anno, missus est Oenipontem in Austriam ut quartum theologiae annum ageret et examen ad gradum subiret. Multum ibi se commendavit sociis et superioribus, quippe omnibus omnia factus, quantae esset abnegationis, simplicis obedientiae et caritatis, ut nostris semper in Belgio, ita et extraneis sociis quotidiano vitae tramite probavit. Tempus examinis nonnihil praevertit ut etiam ante ferias collegio suo Turnholtano enixe expostulatas ferret suppetias. Dum tertium probationis annum agebat Pater Cornelius, ei moderatores juvandi in vico Aalter parochi aegroti provinciam demandarunt. Singulis itaque diebus sabbatis et festorum pervigiliis illo se contulit, et quo flagrabat zeli animarum exercendi amplum nactus est campum. Felicem eius laborum exitum nemo mirabatur, cum perspecta cunctis esset ingenua Patris Cornelii in dulcissimum Cor lesu pietas. Hoc divinae gratiae sacrarium et in omnibus arduis praesenti refugio erat, et filiali servi sui fiduciae paterna plane benignitate optimus Dominus vicem reddebat. Quod semel praesertim factum et satis mirabile visum est: sacris scilicet operatus P. Cornelius in pago domui probationis vicino, audiit graviter ibi decumbere senem impium valde qui plures ad se accedentes sacerdotes, rusticis

conviciis exceptos, abire iusserat, ita ut, tanquam desperatus ab omnibus, derelictus iaceret. Animum tamen non despondet noster, et, quamvis irritum fore conatum parochus praediceret, invocato ferventer SS. Cordis auxilio, moribundum adire voluit. Iste, qui tamen nihil mutatus videbatur, ubi jesuitam adesse audivit, mirantibus cunctis, cum illico ad se iussit adduci; quo ingresso: "O pater, exclamat, tibi iam volo confiteri". Lupus exinde in agnum conversus, placido et subridenti vultu mortem praestolatus est, quae paulo post Cordi Iesu aeternas gratias asturum ad coelos evexit. Tandem in Cor divinum Patris Cornelii pietas non ipsi minus quam ceteris profuisse credenda est. Ab eo certe didicit, eiusque divino favore afflante assidue exercuit solidas illas virtutes omnes quas in suis B. Pater post tertia praesertim probationem, requirit. Inter alias emicuere in eo simplex obedientia, plena sui abnegatio, perpetua animi pax et hilaritas, sanctaque sub obedientiae ductu audacia. Ita nihil dubitavit novellus concionator clero Mechliniensi solus tradere spiritualia exercitia quo quidem arduo munere non sine laude perfunctus est. Singulari etiam amore Societatem nostram prosequabatur, et, cum omnia quae ad eam pertinent valde cordi haberet, non vulgarem Societatis historiae notitiam sibi comparaverat. Is iam erat Pater Cornelius cui maiora moderatores committere possent, mense octobri Romam missus est ut officio substituti Secretarii generalis pro Assistentia Germaniae fungeretur. Horrendam tempestatem in mari expertus, mortem vix evasit, et, in summo vitae discrimine, fere, omnium navigantium, utpote solus inter eos sacerdos, confessiones excepit. Liburnum tandem appulit et inde Roman petiit; ab A.R.P.Nostro peramanter exceptus, muneri statim se accinxit. Exarsit tunc subito qui dudum imminabat Garibaldi assecularum armatus furor; cumque Cornelius noster gallice, flandrice, germanice, et nonnihil italice loqueretur, impetravit ut militibus pontificiis operam navaret. Die prima novembris, dum eorum castra ad Pontem Milvium peteret, parum abfuit quin in hostium manus incideret. Die tertia Romae nuntiatur duo agmina manus conservasse prope Nomentum et acri pugna decertare: advolat noster; sed, ubi advenit, finem iam pugnae insignis pontificii exercitus victoria imposu erat; agrum mortuis vulneratisque stratum invenit; solus ipse sacerdos erat pro Flandris et

Germanis. Ergo hinc inde circumcurrere, inter mortua corpora procumbere, morientium confessiones audire, vulneratos quo potest meliori medio, sublevare. Non pontificios modo sed hostea Garibaldianos plures obviam habuit, quos etiam omnes Deo ante mortem reconciliavit. Integram diem 4am novembris in hoc caritatis ministerio bonus Pater consumpsit, nec nisi ad vesperam sacerdotes duos Flandros habuit socios. Tunc exercitum secutus in Monte Rotundo, frustra ibi aliquid cibi, frustra somnum quaesivit; postridie tamen laborem resumpsit, et, fere exhaustis viribus, saucios Romam comitatus est. Ab eo tempore usque ad morbum quo sublatus est, quotidie primum, dein ter in hebdomada, plures horas in nosocomiis romanis vulneratos milites ceterosque aegrotos invisit, et simul totum suo se muneri Substituti tradidit. Ex frequenti illa morbidorum corporum contagione, et nimii laboris fatigatione, morbi germen ipse contraxisse creditur. Bona dum adhuc valetudine utebatur, die secunda februarii coram A.R.P. Generali professionem quatuor votorum emisit. Is tamen ultimus ei vitae mensis fuit. Nam, paucis post diebus, insolitis capitis doloribus vexatum se sensit, quos ut leniret longiorem confecit ambulationem; at nedum in ea levamen gravius potius malum invenit, et lecto decumbere coactus est. Nullus tamen nostrum de vitae periculo cogitabat. At, ingruente subito febre, die vicesima quinta februarii ita paucis momentis ad extrema redigitur, ut sacro tantum oleo sub conditione muniri potuerit, et stupentibus cunctis e vivis sit ereptus. Epistola ab ipse A.R.P. Generali ad R.P.Provincialem scripta est, qua mortis adiuncta marrabuntur et simul quantum bonus Pater A.R.Patri carum et utilem se praestitisset, quantum eius desiderio omnes nostri Romae afficerentur, verbis ex imo pectore depromptis, significabatur. Ceteris omnibus improvisa mors, ipsi Patri Cornelio non penitus insperata fuisse autumatur. In omnibus enim quas Roma misit litteris, ardenti voto se optare et a Deo expetere dicit, ut, sive lethali in pugna globo sive morbi alicuius in nosocomiis contagione, caritatis sibi martyriique palmam referre liceat. Hanc ei palmam milites pontificii passim tribuunt; virum certe piissimum et in divino obsequio ferventem, fidelis servi mercede non fraudatum fuisse, omnes quibus notus erat iure ac merito confidunt.

Melkerij "De Verbroedering" te Weelde

door Jos Verhoeven

Op 24 september 1899 werd in Weelde in de schoot van de boerengilde de "Samenwerkende Melkerij De Verbroedering" opgericht door de hierna-vermelde landbouwers: Jacobus Verheyen, Karel Bols, Cornelius Van Riel, Catharina Van de Laer weduwe Adriaan Brosens, Jacobus Janssen-De Bont, Cornelius Brosens-Verheyen, Jan Pelkmans-Van Beurden, Frans Verheyen-Segers, Jan Bax-Janssen, Adriana Van Eyndhoven weduwe Jan Jansen, Willem Verbeek, Jacobus Maes, August Dries, Josephus Van Gils, Jan Van Eyndhoven, Lodewijk Bols, Petrus Pijpers, Frans Van Hees-Segers, Livinus Van de Pol, Anna Vinckx weduwe Frans Van der Moeren, Frans Timmermans, Laurentius Woestenburg, Frans Van de Laer-Haagen, Adriaan Daamen, Jan Jansen, Adriaan Kolen-Moonen, Jan Bols, Alfons Verheyen, Jan Heyns, Hendrik Van Hees-Zwaenen, Alfons Lambrechts, Maria Pelkmans weduwe Joseph Van Loon, Catharina Dielen weduwe Adriaan Van Loon, Frans Mertens, Jacobus Mertens, Frans Verheyen-Brosens, Jan Van Beek, Jacobus Moonen, Jacobus Van Beurden, Frans Segers, Jan Van Herck, Frans Heyns, Antoon Moeskops, Louis Verheyen-Verheyen, Jan Schellekens, Jacoba Maes weduwe Jan Segers, Lodewijk Van Nooten, Jan Van Loon en met als medestichters E.H. Sylvain Jacobs pastoor, E.H. Augustinus Van Eyndhoven onderpastoor, Stanislas Gilles notaris en Louis de Bondt secretaris.

Het doel van deze samenwerkende melkerij staat in de oprichtingsakte omschreven als:
"Zij heeft voor doel het bewerken van melk, het vervaardigen van boter en kaas, het verkopen dezer voortbrengselen en onderproducten der melk en voorts het koopen en verkopen van producten die rechtstreeks of onrechtstreeks met de melkrijverheid in verband staan."

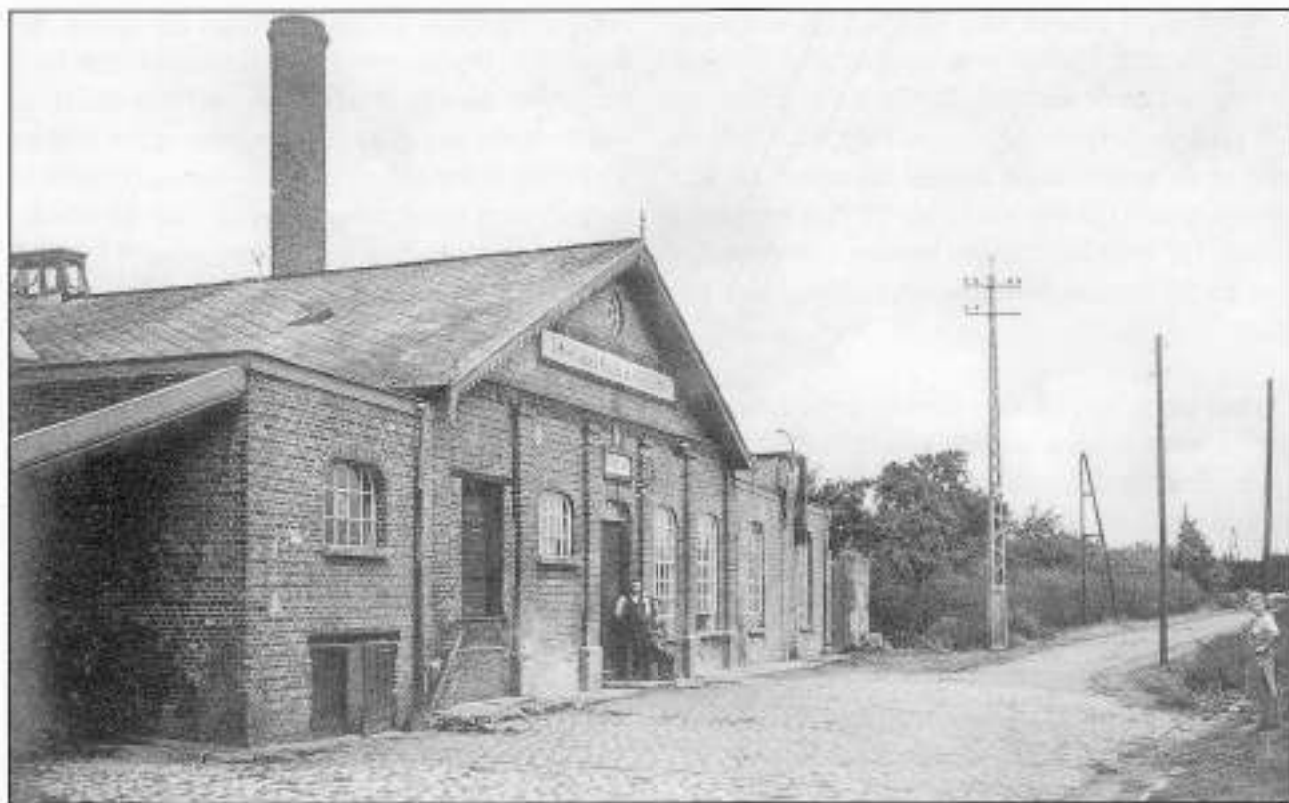
Het maatschappelijk kapitaal was bepaald op minimum twaalfduizend frank. Hiervoor werden aandelen uitgegeven aan een vaste kroos (intrest) van vier frank ten honderd per jaar. Er waren werkende leden, dit wil zeggen actieve landbouwers,

en beschermende leden. Ieder werkend lid diende een aandeel van tien frank te onderschrijven per koe. Ieder beschermend lid diende minstens tien aandelen van tien frank te onderschrijven.

Nieuwe leden die wilden lid worden dienden eveneens tien frank per koe te onderschrijven en moesten bovendien nog een inkomgeld storten in verhouding met de toestand van de maatschappij en de gelopen gevaren. (sic). Dat bedrag werd bepaald door de Bestuursraad en werd gestort in het reservefonds. Voor beginnende landbouwers en nieuwe inwoners in de gemeente kon de Bestuursraad bijzondere maatregelen nemen. Om uit te treden uit de vereniging diende men zijn ontslag te geven in de eerste drie maanden van het maatschappelijk jaar. De Bestuursraad mocht ook leden uitsluiten als hun tegenwoordigheid als nadelig werd beoordeeld voor de belangen en de eer van de melkerij. Voor het beheer van "De Verbroedering" werd een Bestuursraad verkozen van zeven leden die benoemd werden voor vier jaar en steeds herkiesbaar waren. Als eerste bestuur werd verkozen: Jacobus Verheyen als voorzitter, Cornelius Van Riel als ondervoorzitter en als leden: Karel Bols, Hendrik Van Hees, Jan Jansen, Petrus Pijpers en Louis Verheyen.

Verder werden er drie commissarissen benoemd die tot taak hadden het volledige toezicht en de controle te doen over de inventaris, de ontvangsten en uitgaven, de controle van rekeningen en boeken in de breedste zin. Ieder jaar zou één van hen dienen herkozen te worden. De volgorde van herverviering werd door loting bepaald. Voor de eerste maal werden als commissarissen benoemd: E.H. Augustinus Van Eyndhoven, Adriaan Kolen en Jan Van Loon.

Ook werden er drie zaakvoerders benoemd door de algemene vergadering. Zij werden gelast met de dagelijkse verhandelingen van de melkerij, het kopen en verkopen, het inzamelen van de gelden en de uitbetalingen. Bij de oprichting werden Cornelius Van Riel, Hendrik Van Hees en Petrus Pijpers tot zaakvoerders benoemd. De mandaten van de bestuurders, de commissarissen en de zaakvoerders waren onbezoldigd. Enkel de

Melkerij "De Verbroedering" (1915)

Melkerij "De Verbroedering", enkele dagen voor de afbraak

zaakvoerders kregen een vergoeding van twee frank per dag ingeval van verplaatsing voor de belangen van de melkerij, boven hun reiskosten. De jaarlijkse algemene vergadering werd gehouden in de loop van de maand december en was samengesteld uit alle werkende en beschermende leden. De werkende leden hadden één stem per koe en de beschermende leden hadden ieder één stem.

Op het einde van elk jaar diende de bestuursraad een inventaris op te maken van het actief en het passief van de maatschappij, alsmede de rekening van de winst en verlies. De jaarlijkse winst, na betaling van interesten en kosten zou dan verdeeld worden als volgt:

- één/vijfde van de winst zou gaan naar het reservefonds tot dit één/vijfde van het kapitaal had bereikt.
- Zodra het reservefonds één/vijfde van het maatschappelijk kapitaal had bereikt zou dit vijfde mogen aangewend worden tot aflossing van de aandelen tot de helft.
- De overige vier/vijfden mochten onder de werkende leden verdeeld worden in evenredigheid van de door ieder lid geleverde en niet teruggenomen kilo's boter.

BOUW EN EVOLUTIE

Onmiddellijk na de stichting werd er begonnen aan de oprichting van de gebouwen in de Melkerijstraat, op grond die geschonken werd door Karel Bols. De bouw van de melkerij kostte 4315,83 Belgische frank voor cement, bakstenen en houtwerk of omgerekend naar de munt van vandaag : 106,99 euro. De gebouwen werden opgetrokken door Jerome Vermeulen die daarvoor 104000 stenen gebruikte die samen 1030 Belgische frank of 25,53 euro hadden gekost. De machines die toen nodig waren om het bedrijf te kunnen laten werken werden aangekocht voor de prijs van 6684,85 Belgische frank of 164,71 euro. De Verbroedering was de eerste melkerij in het land die werd uitgerust met een stoommachine en zou verder in de vorige eeuw uitgroeien tot één van de modernste van de streek.

Reeds bij de algemene vergadering van 12 maart 1901 gaf Hendrik Van Hees zijn ontslag en werd

notaris Stanislas Gilles verkozen als nieuw bestuurslid. Op voorstel van de voorzitter Jaak Verheyen, die zijn ontslag als voorzitter indiende, werd notaris Stanislas Gilles verkozen tot nieuwe voorzitter met algeheelheid van stemmen. Op deze vergadering werd tevens beslist een secretaris-zaakvoerder te benoemen. Dit zou worden bekendgemaakt op de daaropvolgende zondag aan de kerk. Op de bestuursraad van 14 maart 1901 dient de ondervoorzitter Cornelis Van Riel zijn ontslag in als ondervoorzitter in voordeel van de vroegere voorzitter Jaak Verheyen die als nieuwe ondervoorzitter werd aanvaard.

Op 17 maart 1901 werd er een nieuwe algemene vergadering gehouden, waar werd vastgesteld dat er twee kandidaten zich geldig hadden voorgedragen voor de functie van secretaris-zaakvoerder, namelijk Frans Swaan en Frans Verheyen. Bij geheime stemming werd de heer Frans Swaan, leerlooier te Weelde, met een grote meerderheid van stemmen benoemd als secretaris-zaakvoerder van de maatschappij, die tevens de taken van de reeds vroeger aangestelde zaakvoerders diende over te nemen. Jan Govers was de eerste werkmans in de melkerij samen met Frans Godschalk. Deze laatste gaf reeds in 1902 zijn ontslag en werd opgevolgd door Jan Van Hees-Verheyen. In de bestuursraad van 6 juli 1902 werd de wedde voor deze mensen gebracht op 2,5 frank per dag voor Jan Govers, die als meestergast mocht beschouwd worden, en 2 frank per dag voor Jan Van Hees-Verheyen. De eerste vraag om loonsverhoging komt op 9 januari 1914. De eerste werkmans vraagt een opslag van 25 centiemen per dag. Er wordt hem 19 centiemen toegestaan, doch als het werk zou verminderen mogen de 19 centiemen terug afgetrokken worden.

Uit de balans van 1903 bleek reeds dat de boter aan de leden werd uitbetaald voor een gemiddelde prijs van 2,846 frank per kilo. Als wij dan hierboven zien dat de meestergast 2,5 frank per dag verdiende en de andere werknemer 2 frank per dag dan stellen wij vast dat men meer dan één dag moest werken voor één kilo boter. Het is dan ook niet verwonderlijk dat vroeger nog vele mensen margarine smeerden in plaats van echte boter of toch een mengeling van de twee. Als blijk van waarde-

ring en genegenheid voor het werk dat de voorzitter deed voor de melkerij stelde een lid voor op de algemene vergadering van 20 december 1904 om gezamenlijk met de leden die daaraan wilden meewerken de bouwmaterialen aan te voeren voor het huis dat de voorzitter, notaris Gilles, voornemens was te bouwen. Dit voorstel werd door de vergadering gunstig onthaald. De door notaris Gilles gebouwde woning is de huidige woning Weeldestraat, 35, die nadien eveneens eigendom werd van notaris Emile De Boungne en later van Dr. Laurent Van Baelen die het heeft verbouwd en uitgebreid. Bij de jaarvergadering van 1906 werd voorgesteld dat jaarlijks een paar leden een kar stalmest zouden ten geschenke doen aan de voorzitter voor zijn tuin, wat met algemeen handgeklap werd aanvaard. Op 30 december 1908 gaf notaris Stanislas Gilles zijn ontslag als voorzitter daar hij de gemeente verlaten had. Hij stelde voor, met toestemming van al de leden van het bestuur, om pastoor Sylvain Jacobs tot zijn opvolger te benoemen. Dit voorstel werd met algemeen handgeklap aangenomen.

In 1912 telde de melkerij 94 leverende leden die samen dat jaar reeds 1.297.843 kilo melk hadden geleverd waaruit 44.583,5 kilo boter werden vervaardigd. Men had dus 29,10 kilo melk nodig voor 1 kilo boter. De boter werd toen aan de boeren uitbetaald voor een gemiddelde prijs van 3,33 frank per kilo. Datzelfde jaar gaf pastoor Jacobs zijn ontslag als voorzitter en werd hij opgevolgd door, ja weer een notaris, namelijk notaris Emile De Boungne. Pastoor Jacobs werd verkozen tot erevoorzitter. Op de vergadering van 25 maart 1913 werd Jan Van Gestel aangenomen als tweede werkmans in opvolging van Jan Van Heyst die zijn ontslag had gegeven. Verder was er voorzien dat een plaatsvervangende werkmans zou aangesteld worden die, ingeval van nood, kon helpen tegen vergoeding. Drie kandidaten boden zich aan: Bon Van Hees, Antoon Bax en August Brosens. August Brosens werd gekozen en mocht zich gaan bekwaamen om desnoods dienst te doen.

In 1917 gaf het werkmeisje Maria Van Eyndhoven haar ontslag en er diende een nieuwe te worden aangenomen. Op de vergadering van 26 juni 1917 moest er gestemd worden voor een nieuwe en

werd Josephina Verheyen met algemene stemmen verkozen. Haar loon bedroeg één frank per dag. Op 16 januari 1924 werd Lisa Segers benoemd tot werkmeisje in opvolging van Josephina Verheyen, die haar ontslag gegeven had. Op de bestuursvergadering van 18 december 1921 diende de voorzitter notaris Emile De Boungne zijn ontslag in en werd onderwijzer Jos Steenackers met algemene stemmen tot nieuwe voorzitter verkozen.

In 1922 sloot de melkerij zich aan bij de "Antwerpsche Zuivelbond" een vereniging opgericht door de Belgische Boerenbond met het doel:

- het gezamenlijk aankopen van al wat er voor boterbereiding en verzending nodig is
- het samen verkopen van boter en melk
- het verschaffen van alle inlichtingen in verband met de boter en melkhandel.
- het inrichten van vergaderingen waar de belangen van de melkerijen zouden besproken worden.

Reeds eerder was er vastgesteld dat sommige boeren bij de levering van hun melk aan de melkerij geitenmelk toevoegden. Daar dit een invloed had op het vetgehalte en dus tot een oneerlijke verrekening naar de andere leden toe leidde, werd er in een vergadering van 4 maart 1922 beslist dat alle leden voor 15 april van dat jaar hun geiten dienden te verkopen, zoniet zouden zij uitgesloten worden uit de melkerij. De reeds vroeger bepaalde boete van 50 frank per inbreuk bleef behouden. Wegens de heersende pootziekte (mond- en klauwzeer) in 1924 werden de melkerijen van Poppel en Ravels tijdelijk gesloten. De leden die de ziekte in hun bedrijf niet hadden mochten hun melk in Weelde leveren. In 1925 brak ook in Weelde de ziekte uit. Voor de extra voorzorgen die dan te nemen waren werd een werkkraacht bij aangenomen. De heer Karel Van Eyndhoven werd hiervoor aangesteld. Hij werd later ook nog regelmatig ingeschakeld om administratieve taken in de melkerij mee bij te werken. In 1926 ontstond er een financieel probleem gezien de Crédit Foncier d'Anvers, een bank in Antwerpen, waar de melkerij een rekening voerde, failliet ging. Om hieraan het hoofd te kunnen bieden stelde de voorzitter voor om de uitbetaling van de melkgelden van begin maart

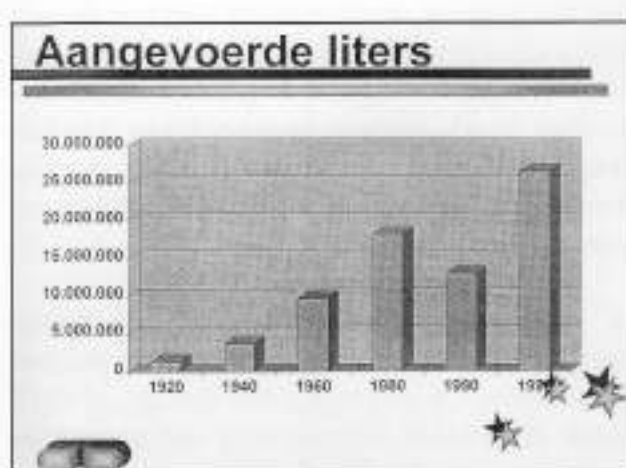
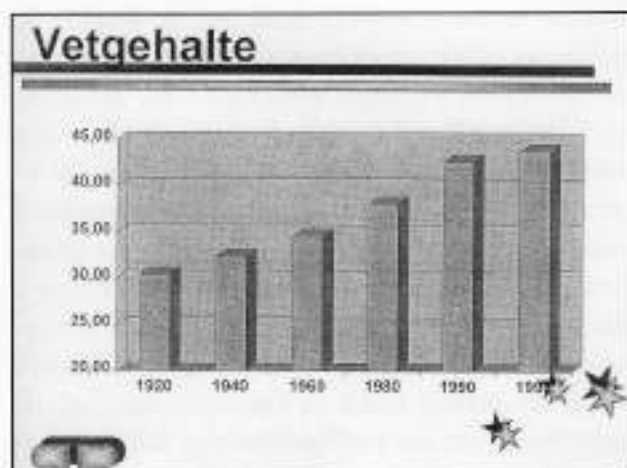
Frans Swaan

Theo Swaan

Station Weelde-Statie

maar voor de helft aan de leden uit te keren en daarmee zou alles weer in orde zijn. De leden stemden daarmee in. Op de vergadering van 21 december 1933 werden alle aandelen van 10 frank automatisch gebracht op 100 frank, zonder dat de aandeelhouders daarvoor iets dienden bij te betalen. De rente bleef behouden op 4 %. Op een bestuursvergadering van 7 september 1937 werd Adriaan Schellekens tot voorzitter verkozen. Dit was de eerste veehouder die voorzitter werd van de maatschappij.

KWALITEIT

De melkerij heeft steeds alle melk verwerkt tot kwaliteitsboter. Kwaliteit stond steeds hoog in het vaandel, zowel wat de aangevoerde melk betrof als het afgewerkte product. Dit blijkt ondermeer uit het feit dat De Verbroedering van Weelde in oktober 1902 in een prijskamp voor boter met al de omliggende samenwerkende melkerijen te Turnhout de hoogste onderscheiding bekwam en dat zij, op een internationale tentoonstelling van boter, op 12 maart 1903 in Gent met een gouden medaille werd bekroond. Ook de melkaanvoer ging in stijgende lijn zoals ondermeer blijkt uit de bijgevoegde grafiek. Men spreekt hier niet over liters doch over kilo's. Het eerst gekende cijfer van levering op jaarbasis dateert van 1912 en bedroeg toen 1.297.483 kilo. In 1998 was dit uitgegroeid tot meer dan 26.000.000 kilo. Ook heel belangrijk voor de productie van boter was het vetgehalte van de melk. Dit wordt uitgedrukt in graden en wil zeggen het aantal grammen vet per liter melk. Dus bij een vetgehalte van 40° heeft men 40 gram vet per liter melk. Ook hieraan werd gewerkt door aangepaste voeding en selectie van de dieren. De evolutie van het vetgehalte groeit van 30,4° (graden) in 1920 naar 43,82° in 1998. Dus men had hoe langer hoe minder melk nodig per kilo boter.

Om naar de leden toe die kwaliteit te blijven behalen werd er ondermeer beslist :

- in 1933 : "...te beginnen met de komende warmere dagen de binnenkomende melk naar zuurheid te controleren. 't Is niet meer dan billijk dat alleen zij die slecht verzorgde melk leveren er de schade van dragen"
- in 1935 neemt het bestuur de volgende beslissing : "Alle leden zullen voortaan een

melkfilter moeten gebruiken"

- in 1967 is er voor het eerst sprake van A-melk, die met 5 centiemmen per liter extra zou vergoed worden. Dit was de voorloper van de thans nog bestaande AA-melk.
- Rond 1970 werden de eerste koeltanks geplaatst, waardoor de kwaliteit van de aangevoerde melk sterk verbeterde. Om deze aankoop te stimuleren werd er door de melkerij een koelpremie betaald.
- In 1980 invoering van AA-melk. Dit is een kwaliteitslabel dat nog steeds bestaat en in de winkel herkenbaar is aan het AA-label. Het is melk die moet voldoen aan extra kwaliteitseisen voor kiemen, cellen en coli. Deze melk werd gescheiden van de andere opgehaald op de bedrijven die daaraan voldeden en ze werd tevens afzonderlijk verwerkt. In 1998 was reeds 82 % van de totaal aangevoerde melk AA-melk.

De melkprijs heeft een grote evolutie gekend. In 1920 kregen de leveraars per liter melk 44 centiemmen BEF en is dit door de jaren heen gestegen naar 14 BEF/L in 1998.

OORLOGEN

In 1940, bij het begin van de oorlog, moest Ravels zijn melkerij sluiten en de melk naar Weelde laten voeren. De Ravelse bestuurder Petrus Vloemans werd als medewerker in Weelde bij in dienst genomen. Ook een werkman, Jaak Van Gils en het werkmeisje van Ravels werden mee in de groep van Weelde opgenomen.

De Verbroedering heeft twee oorlogen doorstaan:

1914 : we lezen in het verslag van 22 februari 1915: "De schildering der melkerij en herstelling van het dak worden uitgesteld tot na de oorlog. Indien de Duitse militaire bezetting zulks veroorlooft, zal de algemene vergadering plaats hebben op 1 maart."

1940 : in het verslagboek staat : Bestuursvergaderingen van mei en juni, juli.

"Nu zijn we in de oorlog gekomen, onze melkerij viel enige dagen stil. Met deze vergadering werd er herbegonnen. Alles ging nog redelijk. Wij, bestuursleden, moesten nog al eens vergaderen over regerings-besluiten en verkoop van boter aan de

klanten en aan de burgers en besloten om zo maar verder te doen tot nader orders."

In het verslag van 20 oktober 1940 lezen we:

"Het bestuur wordt nogmaals bijeengeroepen om allerhande briefwisseling welke waren toegekomen na te zien. Allemaal verordeningen welke wel aangenomen moesten worden."

Deze laatste zin maakt duidelijk dat men geen keus had en men de orders diende te volgen van de Duitse overheid.

FEESTEN

Bij de algemene vergadering van 15 februari 1951 werd de bestuurder Frans Swaan gehuldigd voor vijftig jaar dienst, alsmede Jaak Van Gils en Liza Segers die beiden reeds meer dan 25 jaar op de melkerij werkten. De feestelingen werden gedecoreerd en ontvingen een geschenk. Enkele maanden later gaf Frans Swaan zijn ontslag en werd hij opgevolgd door zijn zoon Theo die toen reeds een tijd in de zaak meewerkte. Op 12 juli 1951 gaf de bestuurder een afscheidsfeest voor de Raad van Bestuur en het personeel bij hem thuis. Op dat feestje werd het volgende lied gezongen.

Gelegenheidslied gezongen in naam van het werkvolk van de melkerij De Verbroedering bij het afscheidsfeest van hun bestuurder Frans Swaan-Van Bel en de ambtsaanvaarding van hun zoon Theo op 1 juli 1951.

Wijze : IN DE TIJD DER PATRIOTTEN

Laat ons vrolijk zijn en feesten
Laat ons zingen blijgemoed
Laat ons danken wensen klinken
Voor twee mensen braaf en goed

Refr. Lahisjoelalalalire Lahisjoelalala
Lahisjoelalalalire Lahisjoelalala

Laten wij eerst dankbaar zingen
Voor Fransooi en zijn madam
Die nu vijftig jaar geleden
De fabriek besturen kwam

Hoeveel kilos speciale boter
Werd door hem geproduceerd
En ze werd door alle kenners

Als de beste gewaardeerd

Werkzaam was hij heel zijn leven
Was op post steeds vroeg en laat
Voor het klokske diert te luiden
Stapte hij reeds door de straat

Immer goed en minzaam was hij
Als een echte brave vent
Nooit zou iemand durven klagen
Want zijn volk bleef steeds content
Dank daarom en zie nu wenst u
Welgemeend Francois en blij
Nog een lang en rustig leven
't volk van onze melkerij

Theo zal uw stappen volgen
Steeds uw voorbeeld voor de geest
Zijn benoeming is door 't werkvolk
Immer wenselijk geweest

Samen zullen wij weer werken
Steeds in vriendschap zoals 't hoort
En wij hopen nooit te horen
Ook maar één onvriendelijk woord

Neem 't bestuur in vaste hand
Zoals past een flinke man
Houdt het roer vast vijftig jaar
En nog langer als het kan

Hartelijk blijft nu nog te danken
Voor dit feestje keurig fijn
Ja we hopen en we wensen
Laat dit niet het laatste zijn

VERVOER

Bij de melkerij was heel wat transport nodig, zowel voor de aanvoer van de melk, de aanvoer van de steenkolen als de afvoer van de boter en de sintels (restanten van de uitgebrande steenkolen). Tot 1943 is er in de verslagen weinig sprake over de aanvoer van de melk. Vermoedelijk werd het vervoer naar de melkerij door de leden zelf gedaan of werd dit onderling georganiseerd. Vanaf 1943 werden de melktoeren dan aanbesteed onder de leden en werd ervoor betaald. Alle leden

droegen daarin bij met 15 centiemmen per liter. De steenkolen die dienden aangevoerd te worden moesten afgehaald worden aan het station van Weelde. Daar nog weinigen van onze leden dit station gekend hebben, tonen we hierbij eveneens een foto. In de beginperiode dienden de steenkolen door de leden afgehaald te worden en gelost in de melkerij. In 1907 werd er beslist om een proef te doen om de steenkolen met de stoomtram te laten komen naar Weelde en de leden niet meer te verplichten de kolen te lossen. In 1912 werd er beslist om de boter te laten vervoeren. Eén voorwaarde hiervoor was dat het vervoer moest geschieden per voertuig op ressort (vering). De inschrijving gebeurde per jaar doch de te stellen prijs was per rit. August Verheyen nam het transport toen aan voor 89 centiemmen per reis. In 1970 kocht de melkerij haar eerste tankwagen van 7500 liter aan om de melk op te halen.

VERDERE EVOLUTIE EN DRANG NAAR SCHAALVERGROTING

De melkerij heeft rond haar gebouwen regelmatig grond bijgekocht, meestal in kleine stukjes. In 1953 kocht de melkerij nog een perceeltje grond bij aan de Melkerijstraat van Adriaan Bols van 17 meter op 14 mits de prijs van 35.000 BEF. In 1953 kreeg de melkerij van Poppel een ministrieel schrijven met het verzoek hun bedrijf stop te zetten. De boeren konden hun melk voortaan in Weelde leveren. De bediende in Weelde Petrus Vloemans wilde met pensioen gaan en de heer Georges Tackx, toenmalig bestuurder van de melkerij in Poppel, werd aangenomen als bediende in opvolging van Petrus Vloemans.

In de jaren vijftig werd de melkerij zodanig veranderd en verbouwd dat wij bijna kunnen spreken van een volledig nieuw gebouw. In 1955 beslist de algemene vergadering om aan te sluiten bij de Intercoöperatieve Melkcentrale "INZA" om later eventueel een betere afzet te hebben van de melk. In het begin van de negentiger jaren werd de zakelijke relatie verbroken. Ondertussen werd de drang naar de verschillende melkerijen groter om fusies aan te gaan en daardoor sterker te staan voor de toekomst. Gezien de goede contacten en bestaande relaties met de noorderburen wenste De Verbroedering daarmee verder te gaan. Op 2 de-

cember 1988 werd er een definitief contract getekend met Campina voor een periode van vijf jaar. De Verbroedering bleef als coöperatie bestaan en leverde alle melk van haar leden door aan Campina. In 1992 werd de fabriek in Weelde gesloten en werden de gebouwen verkocht aan de Gemeente die er inmiddels een volledig nieuwe brandweerkazerne heeft laten oprichten. In 1993 werd er een nieuw contract gesloten met het inmiddels gefuseerde Campina-Melkunie. In 2003 is De Verbroedering vereffend en zijn de leden rechtstreeks lid geworden van Campina. Frans Rombouts was tot begin 2007 nog steeds de voorzitter van de afdeling Weelde. In 1989 ging de directeur Theo Swaan met pensioen en werd ook hij opgevolgd door zijn zoon Jef Swaan. Hiermee is de melkerij De Verbroedering vanaf 1901 tot 2003 met succes bestuurd geweest door de familie Swaan.

VOLLEDIG OVERZICHT VAN AL DE VOORZITTERS

De eerste voorzitters zijn reeds hoger vermeld, maar voor de volledigheid geven we hieronder nog even een volledig overzicht van alle voorzitters :

- Jacobus Verheyen	1899/1901
- Notaris Stanislas Gilles	1901/1908
- Pastoor Sylvaan Jacobs	1908/1912
- Notaris Emile De Boungne	1912/1921
- Meester Jos Steenackers	1921/1937
- Adriaan Schellekens	1937/1961
- Modest Van Dun	1961/1970
- Frans Porto Carrero	1970/1971
- Louis Van der Veken	1971/1982
- Richard De Witte	1982/1989
- Kees Moonen	1989/1994
- Guido Mertens	1994/1997
- Frans Rombouts (Meer)	1997/2003

door Milo Koyen (†)

22. Item niemant en sal leem, sandt oft rossch vuytsteeken ten sij ter plaetssche daert byden meyer, scepenen ende gezworen geordineert sal zijn, ende die putten vanden leem te vullen ende tiffenen ende die rossch binnen xiiij dagen te vergraven ende vanden plaetsschen te doen halen ende die niet te moegen verbernen, te verstroeyen oft andersins te gebruycken dan alleenlyck te vergraven aen heyminge opte pene van xiiij st. **Vertaling:** *Iedereen zal aarde, leem, zand, "rossen" en "baggert" steken op plaatsen die door de meier worden aangewezen. De leemputten moeten gevuld en geëffend worden. "De rossen" moeten binnen de veertien dagen gehaald worden: ze mogen niet verbrand of verstrooid worden. Ze moeten dienen om omheiningen te maken. Bij overtreding volgt een boete van 14 stuivers.*

23. Item niemant en sal eenigen baggaert steeken oft maken ten zij int gemeyn moer van Turnhout ende Ravels oft dair men gewoenlyck is baggaert te maken ende ten leecht oyck drie voet diepe, ten sij dat hen elwaert beweesen ende geconsenteert worden by meyer, scepenen ende gezworen opte pene van xiiij st. **Vertaling:** *Het steken van "baggert" (turf) in het gemeenschappelijk moer van Turnhout en Ravels is bepaald op een diepte van drie voet, tenzij de meier en de schepenen er anders over beslissen. Overtreders krijgen 14 stuivers boete.*

24. Item oft men yemanden bevonde, die den heere zijn vroenten die onverchijst zijn, ingraeft bij subtylicheyden oft andersins sijn oude grachten vuytsetten ende zijn geheelten vermeerderden, sal die nieuwe grachten weder moeten slichten om van mijn heer gecorrigeert te worden, ten wair dat syt yerst aen oft van mijn heer verchijst hadden. Mijn heer zijn recht van desen gereserveert. **Vertaling:** *Iemand die grachten verlegt en daardoor zijn eigendom vergroot, zal die nieuwe grachten moeten "slichten" en hij zal ook correctioneel berecht worden.*

25. Item niemant en sal ontvreemden oft ont dragen eens anders mans heymseel, horden, thuyenen oft veken opte pene van byden overheer gecorrigeert te worden. Ende oft die jongers oft

booden tselve deden, dat salmen aende ouders oft meesters verhalen. Ende want de scepenen dunckt dat tselve den overheer aengaet, soe committeren zijt mijnen eerw. heere. **Vertaling:** *Wie andermans afsluitingen zoals: poorten, horden en draaibomen ontvreemdt, moet voor de "overheer" gedaagd worden. De prelaat zal dezelfde straf toepassen als de "overheer".*

26. Item om te verhueden die perijculen van brande eest geordineert dat zoe wie bij nachte oft ontijde in eenige stallen, schueren oft koeyen gaet met licht sonder dat licht te bewaren in een vaste lampterne, soe dick ende menichwerven datmen dat bevindt, sal verbueren aenden heere oft meyer xiiij st. Ende oft de jongers tselve deden, dat salmen verhalen aende ouders, meesters oft vrouwen. **Vertaling:** *Om brand te verhoeden, is het verboden bij nacht of ontij in stal, schuur of schaapskooi te treden met licht dat niet in een vaste "lampterne" bewaard wordt. Overtreders krijgen 14 stuivers boete.*

27. Insgelijcx eest oyck geordineert dat als die meyer metten scepenen omgaet op die eeuluecken ende waterlaten, dat sij oyck sullen considereeren die schouwen ende bacoovens oft eegheen perijckel van brande dair vuyt en souden moegen coomen, ende dunckt hen jae, zullen syt den meesters oft vrouwen vanden huysen adverteeren ende bevelen dat sij toesiecht houden ende tgebreck beeteren; ende oft sij ter naester reysen dan dat niet en vonden gebetert, moegen de meyer ende scepenen de quade verweesen oovens ende schouwen inslaen ende brecken ende die meesters ende vrouwen calengieren opte pene van xiiij st. Ende die waterlaten opte pene van ij st. oft naerden ordinantie van Weelde. **Vertaling:** *Meier en schepenen zullen onderzoeken of er geen brandgevaar kan ontstaan uit open schouwen en bakovens. Ze eisen dat de gebreken hieraan verbeterd worden, en zo daaraan bij een volgende reis geen herstelling werd verricht, zullen meier en schepenen bevelen de quade ovens en schouwen te laten inslaan. Ze heffen een boete van 15 stuivers.*

28. Item zoe wye hier te Ravels in rechte staet ende hem nyet en presenteert voer rechte voerder noenen, dat die versteken zal zijn van zynen rechte ten ware hij nootsake conste getoonen. **Vertaling:**

iemand die terecht staat, en zich voor de middag niet presenteert, zal zijn recht verliezen.

29. Item datmen allen scepenen brieven sal prothocolleren ende dair voir sal die secretaris hebben van elcken brieve eenen halven stuyver van prothocolleren, behoudelijk den scepenen ende clerck huer oude briefrechten. *Vertaling:* Alle schepenbrieven vallen onder ambtelijke berichten en kosten een halve stuiver, die de sekretaris toekomt.

30. Item die kerckmeesters, heijlichgeestmeesters ende bedesetters sullen huer rekeninge moeten doen alle jaere van hueren ontfange ende vuytgeven in tegenwoirdicheyt van hueren persoën vande kereke, voir meyer ende scepenen ende gemeyn volck, ende als zij dair toe bereet sijn, salmen den dach van rekeningen inder kercken van Ravels publiceren ende dit sullen die beedesetters doen moeten van elcker beeden die sij ontfangen ende betaelt sullen hebben. *Vertaling:* Kerkmeesters, H.Geestmeesters en bedesetters zullen hun rekeningen van ontvangsten en uitgaven elk jaar moeten voorleggen aan de pastoor, de meier en de schepenen, ook aan de inwoners. In de kerk van Ravels wordt alles gepubliceerd.

31. Item alle die rekeningen salmen bewaren om namaels te weeten tgeens dat te voren is geweest ende geschiet. Tselve gelaudeert. *Vertaling:* De rekeningen worden bewaard opdat later inzage kan genomen worden van wat voorheen geschied is.

32. Oyck salmen maken alle jaer een register vanden renten ende jaerlijx incoomen vander kercken ende vanden heyligen geest, op dat die renten by negligentien naemaels niet en verduijsteren. Blijven bijt selve. *Vertaling:* Ieder jaar wordt een register gemaakt van de renten en het jaarlijks inkomē van kerk en H.Geesttafel, om te voorkomen dat door nalatigheid, verduisteringen zouden kunnen plaatsvinden.

33. Item is noch overdragen dat zoe wat die gezworen des dorps als meyer, scepenen, kerckmeesters, heyllichgeestmeesters, beedesetters ende gezworen vander vroenten onder Ravels voirdaen doen ende ordineren sullen van eenighen ander saken der pollicien ende voirderinge vanden dorpe aengaende, dat die gemeynte dair mede te vreedē sal weesen goet ende van weerden houden in alder vuegen oft zij expresselijk dair inne hadden geconsenteert. Blijven bijt selve. *Vertaling:*

De gemeentenaren moeten vrede nemen met alle verordeningen en politiereglementen van meier, schepenen, kerkmeesters, H.Geestmeesters en gezworenen van de vroente.

34. Item bevint men yemanden bij nachte oft bij daghe oft wat tyde het zij eenige perden, coeyen, ossen, runderen, scapen oft andere beesten innestecken oft indoen inder lieden weijden, heyen, bosschen, hoeywas, cooren etc. sal verboeren aenden aenbrenger ende meyer xiiij st. Ende die scade ten seggen van goeden mannen te betalen, salvo den hoogen heer zijn recht. *Vertaling:* Wie bij nacht of dag zijn paarden, koeien, ossen, runders, schapen of andere beesten in andermans weiden, heiden, bossen, hooiwas en koren jaagt, zal 14 stuivers betalen aan de meier. De schade wordt door twee schatters vastgesteld en moet betaald worden aan de "Hoge Heer".

35. Item alle jaer salmen setten twee beedesetters die dienen zullen een jaer lanck sonder meer yemanden intesetten vande beeden te simuleeren ende ten eijnde vanden jaer eenen affgaende ende eenen aanblijvende. *Vertaling:* Elk jaar worden twee bedesetters of borgemeesters aangesteld. Ze berekenen de fiskale aanslag en moeten zonder fout kunnen rekenen. Ze werken tegen redelijk salaris.

36. Item dat voirdaen nyemant onder Ravels oft onder Eele en sal van buyten coomen woenen, die den eijgendomme oft vroente van mijnen heer van Tongerlo aldair soudē willen gebruijcken, hij en sal ijerst ende voiral gehouden sijn te betalen in gereeden penningen x karolus gulden, tstuck tot xx st., den heelft voir mijnen heer van Tongerlo ende dander helft voir die kerek ende heijlich geest van Ravels, ende schot ende lot betalen nae advenant van zijnen goeden ende bedrijve, tsij huerlinck oft proprietaris vanden gronden. *Vertaling:* Hij die van buiten Ravels of Eel in het dorp komt wonen, hetzij als huurder, hetzij als eigenaar, zal 10 Karolusgulden moeten betalen om de vroente van de dorpsheer te mogen gebruiken.

37. Item dat voirdaen nijemant en sal coomen woenen onder Ravels oft Eele ten sij dat hij hem selven sal cunnen onderhouden drie jaeren sonder te halen de provene vanden heyligen geest, ende die heyllich geestmeesters en sullen niemanden van buyten provene geven alwaiert oyck dat sij langer dan drie jaeren dair hadden gewoent, sonder con-

sent vanden wet. Tselve gelaudeert. Ende om die zware lasten vanden heyligen geest te verhueden en sal niemant binnen Ravels oft Eele zijn huijsen moegen verhueren eenigen buyten persoonen, die op den heylighen geest souden moeten leven oft dair aff te besorgen wair dat zij binnen drie jaeren dair aff souden moeten leven opte pene van ij karolus gulden tot behoef des heylighen geest tot Ravels. **Vertaling:** *De drie eerste jaren zal een inwijkeling in Ravels en Eel verstoken blijven van hulp van de H.Geesttafel. Niemand in Ravels of Eel mag huizen verhueren aan personen van buiten het dorp die van het Armenbestuur moeten leven. Bij overtreding moeten twee Karolusgulden betaald worden.*

38. Item dat niet tegenstaende yemant van buijten onder Ravels oft Eele cochte een huijs om in te woenen, dat die sal sculdich zijn te brengen vanden prochiaen ende wethouders van dair hij compt, gebooren ende woenachtich geweest is, autentijck bescheet oft certificatie dat hij is een goet man, staende ter goeder goidelyck namen ende famen, ende darenboven noch voirt gebruyck van mijns heeren van Tongerloey eigendomme ende vroente te betalen als boven x karolus gulden; ende oyck sal moeten met synder familien dair yerst drie jaeren gewoent hebben eer hij oft ijemant van synder familien de provene vanden heylighen geest zoude moegen genieten, ende dair en teynden ter discretien vanden wet van Ravels. Tselve gelaudeert. **Vertaling:** *Koopt een buitenstaander een huis in Ravels of Eel, dan is hij verplicht een authentiek bescheet of certificaat mee te brengen, waarmede bewezen wordt dat hij een goede naam en faam geniet.*

39. Item dat niemant voirdaen onder Ravels oft Eele en sal coomen woenen vuyt plaetsschen dair eenighe pestilentien oft besmetten siecten regneren, ende die gene die sulcke persoonen huysen oft hoven, sullen telcker reijsen verbueren tot behoef der kercke van Ravels ij libras was. **Vertaling:** *Inwijking in Ravels en Eel is verboden aan personen die afkomstig zijn van dorpen waar pest of besmettelijke ziekte heersen. Wie in Ravels zulke personen onderdak verleent, zal drie pond was verschuldigd zijn aan de kerk van Ravels.*

40. Item oft hem ijemant voirdane wilde vuytgeven voir lazarus, geboren sijnde onder de parochie van Ravels, dien sullen de heijlich geestmeesters van

Ravels ten coste vande taeffelen vanden heijlighen geest moeten in huerder presentien doen beproeven van doctoren in medecinen in desen expert tot Lovenen ende dat ter meerder ontlastingen vanden gemeynten ende heijlighen geest van Ravels. Tselve gelaudeert. **Vertaling:** *Iemand die zich voor pestlijder wil laten doorgaan, kan niet van de H.Geesttafel leven, tenzij deze in presentie van de H.Geestmeesters die ziekte laat vaststellen door "doctoren in medicinen" in Leuven.*

41. Item achtervolgende den consent van mijnen heer de prelaet van Tongerloey eertyts gegeven den ondersaten van Ravels ende Eele van zynen eygendom te gebruycken tamelyck ende redelyck, eest doen geordineert ende ondersproken ende nu alzoe wordt bevolen tonderhouden, dat die ondersaten voirs. egheen torven ofte heyde, binnen den voirs. eygendom ofte vroente gemaect oft gemacijt, buyten der prochien van Ravels ende gehuecht van Eele en sullen vueren oft vercoopen, noch doen vueren noch vercoopen in eeniger manieren opte pene telcker reysen te verbueren aenden heer van Tongerloey oft zynen meycere. **Vertaling:** *Op de gemeenschapsgronden, eigendom van de prelaet, mag turf gestoken en heide geplagd worden door de inwoners van Ravels en Eel. Ze mogen echter deze brandstoffen niet verkopen of buiten het dorp voeren op gevaar van verbeurdverklaring van de goederen.*

42. Item niemant en sal onder Ravels ende Eele eenige zeer oft ruyghe scapen moegen houden oft brengen om te houden langer dan men dair drie vuytgeset en heeft ende alleen gehouden sal hebben; ende dair en teynden dat men alsdan meer bevijnt, salmen die scapen terstont ewech doen ende vercoopen buyten Ravels ende dair alsdan niet meer op mijns heeren eygendomme ofte vroente te coomen opte pene ende verbueren van ij karolus gulden. **Vertaling:** *Niemand in Ravels en Eel mag schurftige schapen houden. Bij overtreding krijgt men een boete van 3 Karolusgulden.*

43. Item desgelijcx en sal niemant binnen Ravels oft Eele moegen brengen van oft vuyt eenige plaetsschen, steeden, vryheyden oft dorpen, dar men gewoonlijk is zeere oft ruyghe scapen te houden, op de verbueren vanden scapen ende ij kar. gulden. Ende om dit voirs. perykel te verhueden salmen nemen ende kiezen by meyer, scepenen ende gezworen in clek hertganc,

gehuechte oft scaperije twee goeden mannen verstant dair aff hebbende om die scapen te visiteren, ende alsdan sal de meyer den voirs. goede mannen hier toe vercooren aff nemen ende staefven den behoirlijcken eedt. Allet tselve gelaudeert.

Vertaling: *Het binnenbrengen van schurftige schapen uit andere dorpen, wordt met 3 Karolusgulden beboet. De meier zal twee beëdigde mannen aanstellen om de schapen te visiteren.*

44. Item zoe wanneer men yemanden bevijndt onder Ravels die ongelycke, oneerbare ende onwetige persoonen by zijnen weeten huyst oft hooft oft oyck eenige huysinge sulcken persoonen verhuert, sal verbueren alle reijzen ten profijte der kercke van Ravels vi libras was. **Vertaling:** *Iemand die in Ravels onderdak verleent aan oneerlijke lieden of ze onwettig laat wonen, betaalt aan de kerk van Ravels 6 pond was.*

45. Item als eenige gebooden inder kercke oft dairt behoirt wordden gedaen van wegen des gronthereen, die salmen achtervolgen ende die pene aff nemen dair tegens doende oft niet obegierende, alzo groot ende cleyn als die benoempt sal naeder weesen gelegentheyt vanden saken. **Vertaling:** *Wie de voorschriften van de grondheer niet naleeft, zal beboet worden.*

46. Item de schutvoirster sal zijnen eedt doen in handen vanden meier ende scepenen tot Ravels ende sal hebben zyn boeten van schutten ende calengieren j st. des daechs, ende des nachts ij st. als voirs. es, soe verre die den bodem ende gront aengaen, zoe dat behoirlijk is, ende en sal hem niet onderwinden eenige zaken den overheer aengaende, ten wair dat hy hem oyck eedt deden oft gedaen hadden. **Vertaling:** *De schutvorster zal de boeten innen van 't schutten en 't vastbinden van dieren bij dag en nacht.*

47. Item men sal naerder ouder gewoenten gezworen ordineren hen bevelende respect te hebben tot den eygendom ende vroenten binnen den palen van Ravels ende Eele, de selve cedende voirde wet van Ravels ende sullen die voirs. gezworen schuldich zijn die overtreders te brengen aenden meyer ende scepenen van Ravels van tgheens dat binnen den palen van Ravels ende Eele misdaen ende geschiet is ende niet tot Turnhout, hen aff nemende de pene van ende naerde gelegentheyt vanden sake alzo geordineert is. **Vertaling:** *De gezworenen zullen een oog in 't zeil houden of het respect voor ei-*

gendom en vroente wordt nageleefd in Ravels en Eel. Overtreders zullen bij de meier aangeklaagd worden.

48. Ende oft eenige overtreders oft misbruyckers waren oft bevonden wordden, die dese gezworen doir ontsien, simulatien, ignorantie oft andersins niet aen en brachten, salmen alsulcken suspecte persoonen voordien meyer ende scepenen ontbienden ende indien zy alsdan scult bekennen, salmen hen alsdan die boet aff neemen oft vuytpanden alzo gewoonlijk is; ende in gevalle van ontkenen, mach ende moet hem met zijnen eedt purgeren ende onschuldigen; ende indien dat gezworen gesien hebben vvalt dair eeghen ontschult bij eede oft andersins in eeniger manieren meer op oft tegens, mair dair op vuytpanden ende affnemen den kuere ende broecke als voirs. es. **Vertaling:** *Wie bij overtreding allerlei voorwendsels of onwetendheid inroept, wordt voor de dinghank gebracht en moet onder eed onschuldig pleiten. Indien de gezworenen schuld bevestigen, kan de boete niet ontlopen worden.*

49. Hier en boven reserveert mijn eerw. heer van Tongerloze zijn wouwers ende alle ander waters, die niet verhuert oft verchijst en zijn, verbiedende den ondersaten van Ravels ende Eele te doen oft te doen doen met beesten, scapen te wasschen, eeynden te onderhouden oft eenigerhande, andersins met hout mijns heeren profijt te beletten oft tegens mijns heeren profijt oft te doen, op behoirlijke correctie te verhalen aenden misdadiger, vader ofte moeder, meester oft vrouwen van den selven. Mijn heer zijn recht altoes hier aff gereserveert. **Vertaling:** *Alle wouwers en waters die niet verhuurd of vercijnsd zijn door de prelaat, mogen niet aangewend worden om beesten of schapen in te wassen, eenden te laten zwemen of hout te laten wateren (om het te versterken) en andere overtredingen die het profijt van de prelaat tegenwerken.*

50. Item noch reserveert mijn eerw. heer voirs. die waeranden van Ravels ende Eele nae zijnen goetduncken te verpachten oft te hanteren, soe hem dat gelieven sal, verbiedende nae der ouder usantie den ondersaten egheen jachte oft jachthonden te houden oft oyck te jagenen binnen den selven zijnen eygendomme opte pene ende correctien etc. Als boven mijns eerw. heere zijn recht dair in gereserveert. **Vertaling:** *De prelaat bezit de wa-*

rande of het jachtrecht in Ravels en Eel en hij kan het naar goedduncken verpachten. Hij verbiedt de ingezetenen jachthonden te houden en te jagen op de gronden van de Heerlijkheid op straf van boete. De warandmeester of jachtopziener waakt!

51. Noch reserveert mijns voirs. heer zijnen eygendomme ende zijnen eygen vrien wille ende profijt te doen met zynen eygendomme te laten verchijsden met parceelen groot oft cleyn, zoe hem dat gelieven sal. Bekennen ende begeren mijn heer altoes te laten in zijn oude rechten ende possessien; biddende mijnen eerw. heer oeytmoedelyck te moegen blijven in hueren gebruyck alzoze zij voir ende eer gedaen hebben, behoudelyck datmen die quaedwillige corrigeren sal nae mijns heeren ordinantien ende gelegentichydt vander saken.

Vertaling: *De prelaat kan zijn eigendommen verpachten in grote of kleine percelen en doen zoals het hem belieft.*

52. Item reserveert mijn heer noch den eekelwassch op zijnen eygendomme van Ravels ende Eele tsjaers die aff te slagen ende te rapen tot zynen behoefte ende plantagien oft anderssins alzoze hem dat gelieven sal; ende voirtaen vuyt gratien latende ende die andere rest ende superplus den gemeynen ondersaten van Ravels ende Eele, verbiidende eenen yegelycken die voirs. eekelen te slagen, te scudden, aff te worpen ende te rapen ende niemant deen des anders verken dair vuyt te jagenen oft met honden dair vuyt te hisschen, mair eenen yegelycken van den ondersaten eenen veele, ende zoe wie ter contrarie van dese dooet by hem selven oft yemanden anders opte pene ende verbuerten als voir van vj st., ende die te verhalen aenden principalen vader, moeder, meesters oft vrouwe vanden gheenen diert gedaen heeft. **Vertaling:** *De eikel was (varkensvoer) van Ravels en Eel is eigendom van de prelaat. Wat de prelaat niet kan oogsten, kan hij aan de ingezetenen afstaan. Niemand mag andermans varken verjagen als het eikels opspoort. Ook mag men de honden niet "hiksen" om dan de varkens te verjagen.*

53. Item op dat hem een yegelyck soude moegen vuegen nae dese ordinantie voirs., cest geordineert ende geaccordeert dat dese selve ordinantie sal tsjaers twee mael int vochtgedinge oft ter kercke vuyt wordden openbairlyck vuytgeleest, metten palen ende paelsteeden van Ravels ende Eele; ende om die te aenhooren sal coomen vuyt elcken huise

een die verstant heeft, op de boete die dair in gebrekelyck bevonden sal worden telker reysen als men alsdan benoemen sal alst vercondicht sal wordden. **Vertaling:** *Ieder jaar zullen de voorschriften en verordeningen tweemaal bekend gemaakt worden in 't "vochtgeding" of bij de kerk. Uit elk huis dient iemand die verstand heeft, de lezing van het politiereglement te komen bijwonen.*

54. In dese voirs. vuegen ende manieren sal mijn eerw. heer van Tongerlo vuyt gratien den ondersaten van Ravels ende Eele zijnen voirs. eygendom ende vroente tot Ravels ende Eele laten gebruycken tertijt ende wijlen toe dat die voirs. ondersaten oft eenige quaetwillige van hen eenige onbehoirlycke ende onbillige saken sonder gehoorsaemheydt ende redenen soudien willen doen oft voirt stellen by hen selven oft yemanden anders tegens mijn heer oft mijns heeren rechten ende privilegien. Ende alsdan mijn heer oft mijns heeren rechten ende privilegien. Ende alsdan sal mijn heer altoes moegen doen zoe zijn raet gedragen sal. Biddende oeytmoedelyck mijn eerw. heer den prelaet van Tongerlo om huer oude gebruyck ende nootort van zijnder vroenten te genieten, mair quaetwillige nae haer misdaet gecorrigeert te worden nae mijns heeren goetduncken ende gelieft.

Vertaling: *De prelaat bepaalt hoelang de gestraften tegen "recht en privilege" verstoken blijven van de voordelen op eigendom en vroente van de prelaat.*

Overgegeven by die van Ravels ende Eele opden lesten september anno 1552 tot Tongerlo.

Vertaling:

Bekend gemaakt aan die van Ravels en Eel op de laatste september 1552.

Arnold Strejters
Prelaat van Tongerlo

Bron:

Milo Koyen. De keuren van Ravels. In: Oudheid en Kunst, Jaargang 41, Nr.2, blz.3-19.

door Jos Nooyens

Toen Mieke, de echtgenote van een zeer werkzame maar wel wat zuinige boer op een gehucht van Poppel, op een moment de versleten houten W.C. bril onder haar gevaarlijk hoorde kraken, maakte zij zich terecht kwaad en dreigde er mee zelf een nieuwe bovenplank bij de timmerman te bestellen als manlief nog langer haar klagen zou negeren. Manlief was juist klaar met een betonvloertje in het varkenshok en had toevallig een hoopje betonmortel over waar hij zo direct geen bestemming voor had. Lang moest hij er niet over nadenken en hij zou de terechte klacht van zijn Mieke maar eens meteen uit de wereld helpen. Hij schatte het hoopje mortel in, en sloeg een lat tegen de voorkant van de versleten bovenplank van de wc, en met een stukje triplex dat hij ergens nog had liggen, maakte hij een opstaand boordje in het brilgat. Dan stortte hij de beton erop, die hij wappende met enkele stukjes kippengaas en de ruwe bovenkant werkte hij bij met een laagje cementwater. Hierdoor kwam de W.C. bril ruim tien centimeter boven normaal te liggen en erg comfortabel was dat niet want men zat met de voeten tien centimeter van de grond op een koude, ruwe betonplaat. "Geen minuut te lang bleef je daar zitten", vertelde de knecht, maar dat was wel naar de zin van de baas die wel hield van korte toilet Pauzes.

Bij een dorpstimmerman in Weelde werd een oude leunstoel binnengebracht met de vraag om er een passende toiletstoel van te maken voor de inwonende grootmoeder die slecht ter been was. De jonge leerjongen, pas in dienst, kreeg de klus toegewezen en ging aan het werk om de spiralen verenzitting te vervangen door een stevige houten plaat, die op een hoogte kon worden vastgezet zodat de bijgeleverde wit-geëmailleerde toilet-emmer met deksel er gemakkelijk kon worden ondergeschoven. In die plaat moest nog een brilgat gezaagd worden. Waar precies en hoe groot dat gat moest zijn, dat had de jonge leergast tijdens zijn avondlessen in Turnhout niet geleerd en dus ging hij met dat probleem naar zijn baas. We hebben al eens verteld dat de ambachtslieden graag een grap uithaalden en met onze Weeldse timmer-

man was dat niet anders. Die bekeek goedkeurend het voorbereidend werk van zijn leerjongen maar zei dat ook hij niet wist hoe groot dat brilgat moest zijn. Vermits de toekomstige gebruikster maar enkele huizen verder woonde, stelde hij voor dat zijn leergast ter plaatse zou gaan met de plaat, om de eerbare mevrouw te verzoeken even met opgeheven rokken neer te gaan zitten op de plaat en dan kon hij er met zijn potlood eens rond schrijven. De leerjongen geloofde zijn eigen oren niet, maar toen een andere knecht de baas bijviel en staalhard beweerde dat hij al meerdere malen en met goed gevolg zulke opdracht had uitgevoerd, ging hij op weg met de plaat onder zijn arm en een vers geslepen timmermanspotlood achter zijn oor. Hoe het verder afgelopen is, wist ook den Timmer niet te vertellen... maar naar het schijnt is onze leerjongen met grote haast en een rode kop teruggekeerd naar zijn werk.

Ook bij gelegenheidsdichters was het "huiske" en wat men daar ging doen een dankbaar onderwerp. Getuige een gedicht dat bij allerlei feesten, o.a. door Jan van Lisse (Jan Hendriks), met veel mimiek en uit het hoofd werd voorgedragen en dat ons onlangs door Maria Koyen in haar eigen handschrift werd bezorgd.

De Hoedendoos

Het was laatst in Gent groot bloemenfeest,
Ik ook ben er naar toe geweest.

Ook onze koning Leopold, kwam in zijn auto aan-
geboid.

Het volk dat stond geschaard in groepen begon
terstond hoera te roepen.

Ook ik, ik riep uit volle keel, want ik hou van onze
koning veel.

Ik ben vast niet kwaad op zo een plaat waar zijne
koningskop op staat.

En daar ik had mijn zakken er goed van vol, riep
ik vive le Roi, leve de Pol.

Ik ging ook om op zijn gezondheid te klinken, een
lekkere "Gentse Pinte" drinken.

Maar toen ik er mij aan te goed had gedaan, waren
er veel van de koppen naar de maan.

Ik beken het graag, schoon wat verlegen, want
tegen bier kan ik niet tegen.

Het wekt bij mij wat vieze grillen, als engels zout

en groene pillen.
Die dag en duurde het ook niet lang, of het spel begon zijn gewone gang.
Ik kreeg krampen, schokken in mijn lijf en moest al ras ne keer of vijf,
Mij gaan ontlasten, maar O'Heer, ik moest telkens naar nummer honderd weer.
Zo ging het dan de ganse dag, en ieder lachte die mij zag.
Zie eens hoe'n vies gezicht hij trekt, riepen ze alle opgewekt.
Wat later in de avondstond, toen ik mij al in de trein bevond.
Kreeg ik in de buik weer rommelingen, ik dreigde uit mijn vel te springen.
Ik spoedde mij naar het kabinet, maar pas had ik mij neergezet.
Of het fluitje ging en ik zag door een spleet, hoe zonder mij den trein weg reed.
En het was de laatste die vertrok, ge ziet van hier dat ik verschrok.
Ik maakte van de nood een deugd, maar vond tot mijne grote vreugd.
Een nachtverblijf bij brave mensen, gewis ik kon niet beter wensen.
Maar 's nachts wat ongeluk, o ramp, toen kreeg ik weer die helse kramp.
Ik sprong uit mijn bed zonder gedruis, maar daar ik niet wist de weg in't huis.
Liep ik koortsig door de kamer heen, ik zocht naar de pot maar ik vond er geen.
Wat moest ik doen, wat te beginnen? Er was geen tijd om te verzinnen.
Ik zag op de kast bij 't licht der maan, een rek met hoedendozen staan.
En spoedig was mijn besluit genomen, men zou er toch niet achterkomen.
Vermits ik 's morgens met den eerste trein, al weer naar huis zou vertrokken zijn.
Ik nam zo'n doos en plaatste ze net, zo wat te midden van het bed.
Nu rap het deksel er afgepakt, en op mijn hurken neergezakt.
De doos was snel, dat kunt ge gissen, gevuld met hetgeen ik best kon missen.
En met het scheel erop ging ze op kast, ik was gered van zorg en ontlast.
Ik kroop gauw in mijn bed en werd gans besmeurd, wat was er nu toch weer gebeurd.

Mijn hemd, de lakens, heel den boel, het was ene vieze modderpoel.

Ik ontstak het licht, toen zag ik pas dat er in die doos geen bodem was.

Op familiefeesten was er altijd wel iemand die op een stoel klom en met een lied of een balade in vele strofen de feestvierders kon vermaken. En als er gedanst werd deed men beroep op een accordeon of mondharmonicaspeler, die dikwijls geen muziknoot van een schuurdeur groot kon lezen en een beperkt repertoire van enkele populaire aria's bleef herhalen. Soms kon men beschikken over een grammofoon, maar grammofoonmuziek was eerder geschikt om naar te luisteren dan om op te dansen. Veel veranderde toen begin de dertiger jaren de radio zijn intrede deed. De eerste radio in Poppel stond waarschijnlijk bij Sooi Van den Borne, die als "cabinier" van de gemeente verantwoordelijk was voor het elektriciteitsnet en de cabine (transformator) in de Kabinestraat en maandelijks bij de abonneementen de meterstand kwam aflezen en ter plaatse de elektriciteitsrekening maakte en het geld inde voor de gemeente. Omdat dit een deeltijdse job was, kon men bij Sooi terecht voor alles wat met elektriciteit te maken had. In de Dorpstraat, in het oude pand dat Sooy en Jeanette bewoonden, in feite een oud boerderijgebouw, hield Jeanette een klein elektriciteitswinkeltje open met een smal raam aan de straatkant en ook hadden zij nog een vitrine aan de andere kant van de straat in het huis Moonen, waar de lusters werden tentoongesteld. Al gauw kocht Sooi de boerderijschuur dat zijn eerste magazijn werd en aan de straatkant werd het winkelhuis opgetrokken. Radio's, dynamo's, en al wat met verlichting te maken, ging vlot over de toog. Met een luidspreker gemonteerd boven de winkeldeur, liet Sooi de passanten kennismaken met het fenomeen radio. Ook Frans Verswijveld specialiseerde zich in de radiohandel en organiseerde een radiotentoonstelling in het café Fien Keyzers aan de kerk, waar een keuze van toestellen was afgesteld op verschillende nationale zenders. Stilaan verloor de radio zijn status van luxeproduct en werd als een nuttig apparaat in de meeste gezinnen aanvaard. Verswijveld trok graag op zondagvoormiddag eropuit naar waar iemand door ziekte of ouderdom niet meer ter kerke kon

Karel Bruurs

Huwelijksfoto Milleke Boeren

Frans Verswijveld met echtgenote voor zijn huis (Tilburgseweg), oprichter van het Eerste Belgische Matrassenfabriek (E.BE.MA)

Jef Mateusen als huisslachter aan het werk

gaan. Als hij daar zijn demonstratietoestel op de uitgezonden hoogmis van zondag tien uur kon afstellen, dan was de verkoop gesloten want het geloof was dan sterker dan "de portemonee". En de oude grootmoeder in haar rieten zetel bij de leuvense stoof, vertelde fier aan ieder die het wilde horen: "Wij hebben een katholieke radiko, onze radiko kan bidden."

In 1933 kregen wij van Martin Verbeek, eigenaar van de Pannenhoef, die zich een nieuwer type had aangeschaft, zijn occasie radio cadeau. Wij woonden toen op het kasteeltje van de hoeve en ik zie dat toestel nog staan, hoog op een plank zodat wij kinderen er niet bij konden. Het was een rechthoekig donkerblauw kastje (± 40 lang, 25 hoog & 20 breed) met een schuin doorschijnend bovenstuk waar alleen de naam van enkele hoofdsteden en voor de rest alleen getallen waren op af te lezen. Er stonden een paar zwarte knoppen op die alleen door vader konden of mochten bediend worden en naast het kastje stond een losstaande luidspreker, gemaakt van twee enigszins op elkaar passende zwartbruin gemarmerde bake-

**Jan Hendriks, bijgenaamd Jan van Lisse
(Let op zijn enorme werkhanden)**

lieten schotels (diameter ± 30 cm) vertikaal gemonteerd op een stevige bakelieten voet. De bijgeleverde antenne, een soort bolvormig kluwen van draden, stak hoog boven de schouw en de omstaande beukenbomen uit, om zoveel mogelijk radiogolven uit de lucht op te vangen. Kwamen de geburen voorheen om gezellig te buurten of een kaartje te leggen, nu schoven zij aan om naar een sportreportage te luisteren van België-Holland of om de Antwerpse zesdagen te volgen, maar ze hoorden ook wel graag die'n Hitler op de radio te keer gaan in het Duits want dat was in '33 groot nieuws. Feit is dat de radio toen een bijna even grote inpakt op de samenleving teweegbracht als de televisie goed 20 jaar later, en den Timmer klaagde erover dat men 's avonds niet meer ergens kon gaan buurten want overal waren de oren gespist naar wat de radio te vertellen had en om muziek te horen moest men alleen nog aan een knopje draaien.

Tegenwoordig kijken wij met verwondering een beetje meelijwekkend toe hoe arme kinderen in onze rijke wereld hun eigen speelgoed

maken met afval van een vuilnisstort en hoe ze fier een autootje aan een koordje voorttrekken, gemaakt van een paar colablikjes en vier jampot-dekseltjes, maar in den Timmer zijn jeugd was dat eigenlijk niet anders. Ik heb den Timmer nooit gevraagd wat hij als kind van sinterklaas kreeg, maar veel meer dan een hand vol pepernoten, een door moeder gebreide trui en een paar klompen, zal dat wel niet geweest zijn. Maar armoede en gebrek maakt de mens inventief en dus maakte Lewieke Van Beurden zijn speelgoed zelf. Colablikjes waren toen nog niet uitgevonden en Lewieke moest zijn plan trekken met wat hij van leeggoed, maar vooral van wat hij in de natuur aan materialen kon vinden, om kosteloos speelgoed te maken.

Wij zullen samen met den Timmer aan het werk gaan. Hoe tovert men een leeg "stekskesdoosje" om tot een heus snaarinstrumentje? Met zijn scherpe zakmes maakte hij insnijdingen in de opstaande zijde van het doosje, waarin een achttal elastiekjes als snarenbandje konden worden vastgezet. Die snaren werden boven het klankbord verheven met twee stokjes waarmee men ook de spanning van de snaren en dus ook de klank kon regelen. Eventueel sneed hij ook een opening in het bovenblad van het doosje dat als klankbord fungeerde waardoor een klankdoosje ontstond zoals bij een gitaar, en met een "stekske" of met de vingernagel kon men een muziekkapparaatje bespelen van twee keren niks. De kartonnen "stekskesdoosjes" van nu lenen zich minder voor reproductie omdat de snaren gemakkelijk loskomen en de klankresonantie is veel armer dan bij de volledig houten doos van toen.

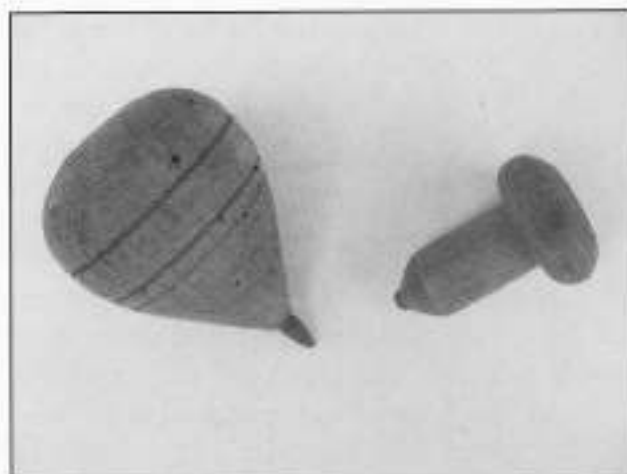
Op een maandagmorgen toen ik klaar stond om naar de school te gaan, hield den Timmer geheimzinnig een "stekskesdoosje" in zijn hand. Jos, in dit doosje zit een raar soort rups die ik gisteren gevangen heb in de perenboom. Ge moet die eens laten zien aan de meester. Voorzichtig duwde hij het doosje dat aan de binnenzijde bedekt was met zilverpapier verder open, en plots, als een duivel uit een doosje, kwam een zilver slangetje van zowat 4 cm lang en $\pm$ 4 mm doorsnee, recht staan in het doosje. Ook als men het hulsje, dat aan beide uiteinden gesloten was, plat op de hand legde, kwam het op een mysterieuze manier weer rechtop staan. Het geheim was een stalen kogeltje uit een

afgedankte kogellager dat haarfijn paste in het hulsje van zilverpapier dat aan de beide uiteinden dichtgeplooid was en door heen en weer schudden van het hulsje een nauwsluitend afgerond kommetje vormde met het relatief zware kogeltje waardoor het lichte hulsje overeind kwam. En gauw verschenen er meerdere versies op de speelplaats die varieerden met de diameter van het kogeltje dat men ergens op de kop had kunnen tikken.

Een leeg garenkloske, een rondje elastiek van een versleten fietsband geknipt, een rondel vetkaars, een klompnageltje en een spijker waren de vijf ingrediënten om een tank te laten rijden die lichte hindernissen kon nemen. In de opstaande zijden van het houten kloske, werden met een scherp aardappelmesje inkepingen gemaakt en de holle as met twee getande wielen was klaar. In het linkerwiel werd de klompnagel geslagen, waaraan het elastiek rondje dat door de holle as werd gestoken werd vastgemaakt. In het rechterwiel werd die elastiek door een ruim halve cm dikke rondel van vetkaars getrokken en door het lusje dat uitstak, stak men een nagel met de kop naar boven en de punt naar het loopvlak gericht. Als men met die nagel de elastiek in de holle as opwindt en het geval in een veld met hindernissen plaatst, is dat geval ineens een tank geworden. Op den Timmer konden wij beroep doen als wij onze zelfgemaakte vlieger niet goed in de lucht konden houden. Dan stelde hij den toom van de vlieger goed af, liet hem op de hand balanceren om evenwicht te corrigeren, en zorgde er voor dat de staart de juiste lengte en gewicht had. Op een zondagmorgen togen wij aan het werk om een reuzevlieger te maken van ruim twee meter hoog en een spanwijdte van anderhalve meter. Wij mochten daarvoor een oud laken gebruiken dat met behanglijm over de koord van het kruis werd bevestigd. Met een stuk houtskool uit de bakoven gaven wij onze vlieger een gezicht met twee zwarte karbonkels van ogen, een dikke neus en een brede mond. Gewapend met veel goede moed en twee bollen zelfbinderkoord trokken wij naar het stoppelveld van twintig hectaren aan het "kaaikesbos" op de Pannenhoeft (Tuldercamping). De warme lucht die van het grote stoppelveld opsteeg, zorgde voor een gunstige termiek en na wat experimenteren met het aanspannen van de toom en het in balans brengen van de staart, nam onze vlieger de juiste schuine stand

aan en koos hoogte in het blauwe zwerk. "Wij gaan hem koord geven dat ze hem in Hilvarenbeek kunnen zien", lachte den Timmer, maar de oogstkoord gedraaid van ruw vlas bleek te zwaar. De lijn ging tot een boog hangen en hoe meer touw wij vierden, hoe meer hoogte ons kunststuk verloor. Tenslotte ging het lichtgedraaide koord rafelen zodat het brak en onze trotse vlieger crashte in de bossen op Hollands grondgebied.

Wanneer een varken geslacht werd op de boerderij, dan was de blaas, als grootvader ze niet opeiste om er een tabakzak van te maken, voor de kinderen. Wie zijn neus in 't varken zijn gat steekt

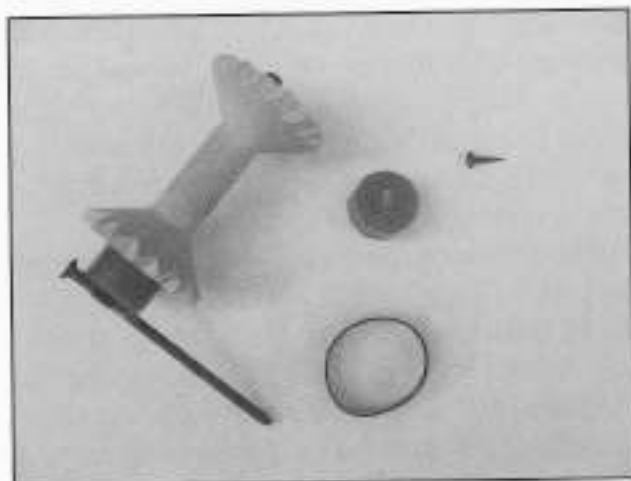
Draaitol

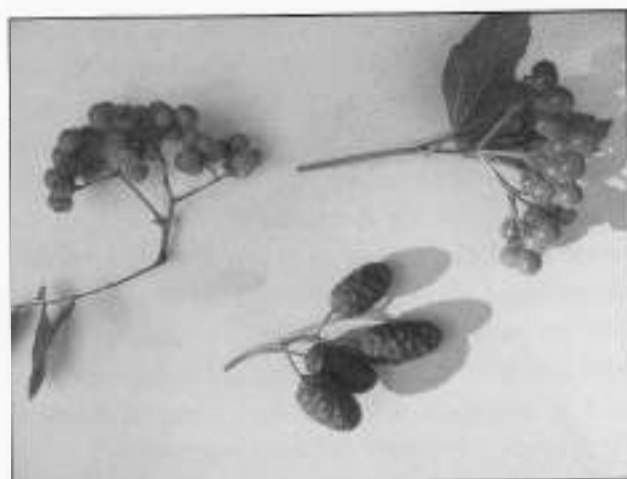
Snaardoos

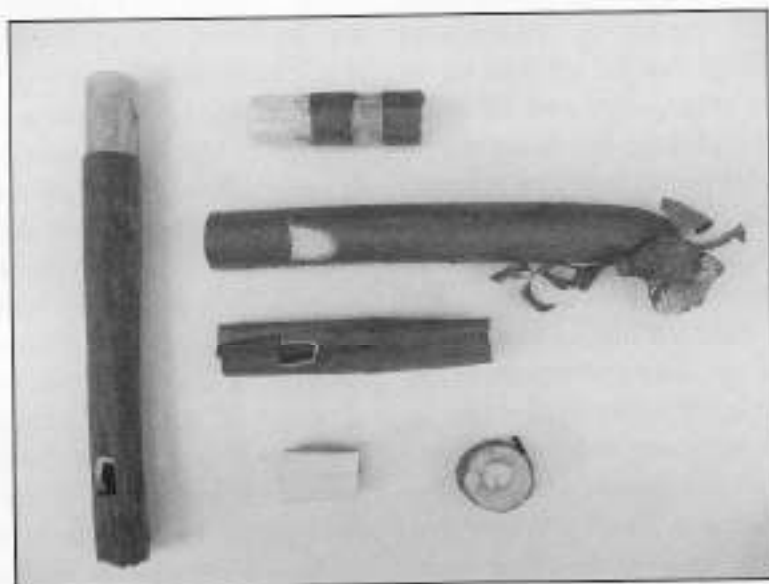
Rupsdoos

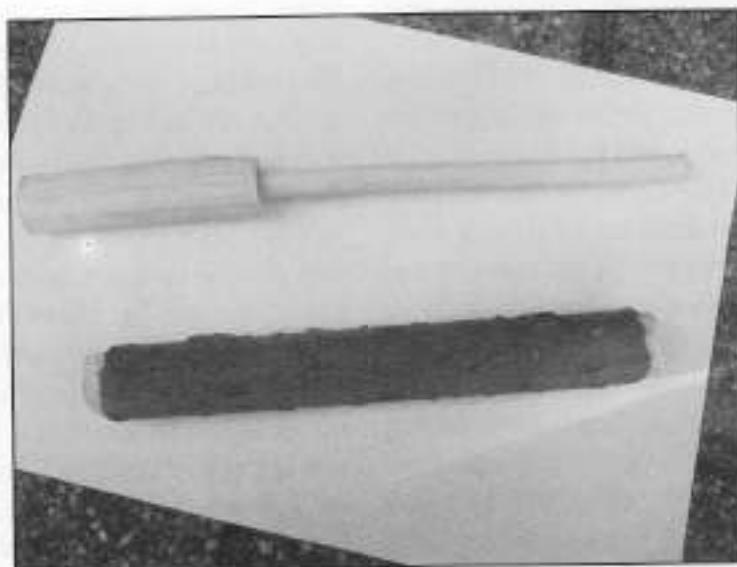
Zelfgemaakte tank

Munitie voor de propbuis (onderaan): elzenproppen en gewone proppen

Wilgenfluitje

Propbuis

krijgt de blaas, zei huisslachter Jef Mateusen plagend. En als de blaas werd uitgesneden, dan had Jef altijd de kinderen op zijn hand. Een tot perkament gedroogde, opgeblazen varkensblaas met wat gedroogte erwten er in, zou in een hedendaagse jazzcombo niet misstaan met zijn doffe, rommelende klank die men er mee kon maken. Een stuk droge blaas, strak over een bokaal of conservenblik gespannen, fungeerde als vingertrommeltje. Met een rond staafje door het vel gestoken op en neer te bewegen, al of niet met speeksel bevochtigd, bespeelde men een heuse rommelpot.

Ik zal eens over het water lopen gelijk een modderkicken, zei Chatje Bruurs en van op het eilandje in de ronde vijver op de Pannenhoeft, waar wij in onze jeugd gingen zwemmen, ging Chatje te water met aan elke voet een strak opgeblazen varkensblaas gebonden. Het merendeel van die ondiepe vijver was tijdens de zomer volgegroeid met kroos en waterplanten, maar wij plukten een brede strook planten vrij en zo hadden wij een veilig zwemwater dat naar het eiland toe afliep naar een diepte van een kleine twee meter. Van af een oud springveren kussen dat als een duikplank dienst deed en op de kant van het eiland verankerd lag, sprong Chatje luid toegejuicht door zijn medezwimmers in het diep. Hij ging meteen kopje onder en de varkensblazen tilden zijn voeten boven water zodat onze jeugdige zwemmer met zijn gezicht naar beneden in het water kwam te liggen. Verstijfd van schrik en waterhappend lukte het onze jeugdige stuntman niet om zich in het water om te keren met die blazen aan zijn voeten. Als enkele oudere jongens hem niet hadden geholpen, dan had hij de stunt misschien niet overleefd.

Wat leefden ze eenvoudig toen met ... en een heg, hoor ik Sonneveld zingen, en uit die heg plukte den Timmer in het voorbijgaan een kamperfoeliebloem die met haar avondgeur de nachtvlinder stond te verleiden. Met duim en wijsvinger pitste hij een kelkje van de bloemtros, dat mooi en teer als een orchidee wonderwel geschapen was om de nachtvlinder met zijn lange slurf toegang te verschaffen tot de zoete nectar, opgeslagen in zijn diepe, smalle kelk. Als wederdienst zorgt de mot ervoor dat het stuifmeel wordt overgedragen voor de bevruchting van het vruchtbeginsel dat onder de vorm van een groen bolletje onder aan de kelkbuis is vastgegroeid. Als men dat bolletje er af bijt

en het kelkbuisje leegzuigt, wordt de tong heel even gestreeld door de geur en de hemelzoete nectar van de kamperfoeliebloem in zijn natuurlijkste vorm. Die smaak kunnen bijen ons in hun honing niet aanbieden omdat de honingbij met haar honingslurfje niet bij die nectar geraakt.

Het lindebloempje bloeit open vanuit een lichtgroen bolletje zo groot als een erwt dat op een steeltje uit de bladoksel te voorschijn komt. Als men zo een bolletje plukt en het steeltje voorzichtig van het bolletje los maakt, scheidt het bolletje een lijmdraadje af, dun en doorzichtig als spinrag, en sterk genoeg om het bolletje aan het steeltje te laten bengelen. Geef je handje eens, zei den Timmer tegen het kind, dan zullen we eens een "hondje aan een stokje" maken. En hij drukte het kleverige einde van het steeltje zo op het handje dat het als een stokje bleef rechtstaan terwijl het bolletje aan zijn nauwelijks zichtbaar draadje rondjes maakte op het mollige handje als een hondje aan een stokje. Met de verwondering en de glimlach van het kind was den Timmer meer als betaald voor zijn moeite.

In de lente als de sapstroom op gang kwam bij het wilgenkatjeshout, tussen bast en hout, dan sneed Lewieke met zijn haaks zakmes een vingerdikke jonge twijg die hij inkortte tot een glad stuk, zonder takjes of ogen, van ongeveer een vingerspan. Dan sneed hij op enkele centimeters van het einde een kleine wig uit het stokje en met het lemmet van zijn mes tussen duim en wijsvinger liet hij de handgreep van zijn mes ritmisch op de schors neerkomen onder het neuriën van een versje:

Fluitje, fluitje flierenhout

Wilde gij niet afgaan

Ik sla uw kop en gat vaneen

Dan zulde gij wel afgaan (3x)

Als dat versje 3 maal, onder zorgvuldig kloppen, was herhaald, kon het wonder geschieden en kon met een handomdraai de groene bast voorzichtig van het hout worden geschoven. De achterkant van de nog zachte schorshuls werd gedicht met een stukje van het naakte hout en het mondstuk werd gemaakt van een halfje of een driekwart van het originele hout dat aan de voorkant werd ingeschoven als mondstuk. De bast droogde in tot een leerachtig omhulsel dat zich vasthechte aan de ingeschoven houtstukjes en het fluitje was geboren. De klank van het fluitje werd bepaald door de lengte en de doorsnede van het buisje maar kon

gewijzigd worden door de vorm van het mondstuk en door het aanblazen van de gebruiker. Als men in een kort fluitje (8 cm), een droog erwte stopte had men een scheidsrechterfluitje. En als men een langer stuk bast kon losmaken, kon men met toongaatjes en goed aangesneden mondstuk aan te brengen, een blokfluit of piccolo imiteren. Neem in de herfst een rietstengel en versnij die tussen twee knopen tot een hol buisje (15 cm). Fileer met een scherp mesje een deel van de nog groene bast van het buisje weg tot juist boven het vlies dat zich onder die bast bevindt, er zorg voor dragend dat licht doorschijnend vlies heel te houden. Neem een uiteinde van het buisje in de mond en door er zeurend op te blazen brengt men het vlies in trilling en kan men er een melodie op spelen. Zo maakte den Timmer een fluitje, licht genoeg om een kabouter er op te laten spelen. En het kan nog eenvoudiger! Een blaadje gras dat tussen de opgestoken duimen wordt geperst, werkt als een trillend membraan in het spleetje tussen de duimkootjes. Door de mond op dat spleetje te drukken en te blazen, kon men hoge tonen en een schril geluid produceren dat resoneert in de half-gesloten handpalmen. Op een jonge halm, losgetrokken uit de stengel, kan men muziek maken als men het zachte gedeelte onder insnijdt. Een lindeblad in de vorm van een kuiltje in de ronding van duim en wijsvinger gelegd, geeft een plopgeluid en scheurt als een trommelvlies als men er een klap op geeft met de vlakke hand. Telkens de natuurwet met de natuurlijkste middelen op zijn natuurlijke manier toegepast om een natuurlijk geluid voort te brengen.

Als einde juli de proppen (bessen) van de kwalster een licht oranje kleurtje kregen, werd het tijd om een propbuis (klakbuis) te maken. Een met zorg gekozen stuk flierenhout (20 cm), dat in zijn center een gemakkelijk leeg te maken mergkanaaltje heeft, was een eerste vereiste. Maar de noodzaak was een stuk flierenhout te vinden waarvan dat kanaaltje een doorsnee had juist of iets kleiner dan de proppen die men wilde gebruiken. Daarvoor gingen wij te rade bij den Timmer die in een groeiende flierbos op het oog de juiste stok kon aanwijzen die wij nodig hadden om een perfecte propbuis te maken. Het zachte witgrijze merg kon met een gladdraad of een kepernagel gemakkelijk uit het kanaaltje gepeuterd worden en door een

koord met een knoop erin, herhaaldelijk door het kanaaltje te trekken, kreeg men het zo glad als de loop van een geweer. De stamper waarmee de lucht in de loop -die aan de voorkant was afgedicht door een prop- werd samengeperst, werd bij voorkeur uit populierenhout gesneden, en dat was een werk van geduld. Opdat die stamper geen perslucht zou laten terugvloeien werd hij aan het einde los geklopt tot een borsteltje, zodat zijn vezels het loopgat nog beter gingen afdichten als de stamper aangedrukt werd. De werking was dat een prop die aan het einde van de buis zat door luchtdruk met een klakkend geluid naar buiten werd geperst als een tweede prop vooraan in de buis met de stamper in de richting van de eerste werd gestuurd. Bij een goedgemaakte propbuis nam prop twee dan de plaats in van prop een als een soort half-automatische lader. Ook hier experimenteerden wij samen met den Timmer en van een stuk flierenstam met een mergkanaal waar de dikke elzenproppen inpasten, verwezenlijkten wij een propbuis, kaliber 9 mm.

Op de speelplaats van de jongensschool waren de speelgewoontens vooreerst afhankelijk van de seizoenen. Maar als iemand zomaar op een schone dag met een reep naar school kwam, kon dat al een paar weken reephype inluiden. De reep werd door de smid op maat gemaakt van glad betonijzer en werd aangedreven door een steel die met een gesmede ring rond de reep was bevestigd of met een open vorksteel waardoor men de reep kon loslaten en in de vork terug opvangen. Wie om een of andere reden niet langs de smid mocht, moest het stellen met een oude fietsvelg zonder spaken die met een licht gebogen stok in de velgopening werd voortbewogen. Er waren repen in vele maten en op een dag kwam Ruud van 't smidje met een manshoog exemplaar de speelplaats op gereden, maar omdat de bovenmeester bang was voor ongelukken, werd Ruud met zijn reep van de koer verbannen. Met de reep te voet naar school was voor ons toen heel gewoon, maar nu moet ik vaststellen dat het al meer dan een halve eeuw geleden is dat ik een kind heb zien repen.

Als de knikkertijd was aangebroken kochten wij in het winkeltje van Jantje van Elten voor onze frank zondagsgeld honderd knickers, die Mieke met de hand uit een glazen bokaal op de toog grabbelde en geduldig in een papieren tipzak neertelde.

Met honderd kleurknikers, ook wel potbakkers genoemd, omdat zij van klei waren gemaakt en na het bakproces in verschillende kleuren waren geverfd, moest men een week toekomen want je hele weekzakgeld zat er in geïnvesteerd. Want het kon er grof aan toegaan als men aan het stuiken ging meedoen. De speelplaats was toen nog onverhard en de stuikputjes, groot en klein, diep en ondiep, waren uitgegraven langs de stenen schrans, die de groentenhof van de bovenmeester begrensde. De jongeren van het eerste en tweede leerjaar hadden hun stuikputjes op het klein koerke dat tijdens de speeltijd verboden was voor de ouderen, en speelden zuinig de twee of de vier. Bij het stuiken sprak men een getal knikers af, dat door de twee partijen in een hand werd samengevoegd. De stuiker van dienst mikte die knikers met vaardige hand in het stuikgat in de grond, maar niet voordat er paar of onpaar was afgesproken. De kunst was om de knikers zo op de rand van het stuikgat te mikken, dat een gedeelte in en een gedeelte van de knikers buiten het stuikputje bleef liggen. De knikers er buiten werden geteld op paar of onpaar en naargelang de afspraak mocht de winnaar de buit opzakken. Ook al speelde men meestal voor de acht, een pot van zestien knikers, dan kon winst en verlies toch snel oplopen. Al gauw ontstonden er casino-achtige toestanden met inzetten tot wel honderd knikers wat gepaard ging met horzak (vals spel), ruzie en tranen. Dan greep de meester in en stelde "de acht" in als hoogste limiet. Om grof te spelen trokken we onder de middag of na schooltijd naar de inrit bij janhagelbakker Louis De Jongh, waar een reuzestruikgat was uitgegraven, bekend en berucht onder de naam "den eksternest". De week was nog maar half en mijn knikkerbors (beurs) was al leeg, maar op een weekdag nog eens een kwartje vragen om 25 knikers te kopen, dat deden wij kinderen toen niet, maar zoals je weet: armoe en gebrek schept inventiviteit.

Milleke Boeren had die voormiddag met kar en paard de bestelde winkelwaar afgeleverd en had naar vaste gewoonte een puntzakje pepernootachtige, langwerpige, met suiker bestrooide snoepjes achtergelaten, waarvan ik mijn kindsdeel kreeg. Op weg naar school had ik er al een paar opgesnoept. Toen ik op het lumineus gedacht kwam om de overige vier op de stoep onder

de ijzeren brugleuning van de Aa zo bij te schuren dat zij voor volwaardige oude knikers konden doorgaan. Op de speelplaats zocht ik een niet te snugger slachtoffer die met mij "de vier" wilde spelen, en met een trukje van knikers achter de duim, was ik de winnaar en in het bezit van acht knikers. Alsof de engelbewaarder van Milleke er mee gemoeid was, bleef ik winnen en om vier, toen de schoolbel had gerinkeld, spoedde ik mij met een volle knikkerbors naar "den eksternest" bij Louis De Jongh om alles of niets te spelen met Jan van Jefkes. Een gelijk getal van bijna tweehonderd knikers elk werd in Jan zijn klak afgeteld, en met onpaar in de lijn zou ik de winnaar zijn. In een schoongeveegd hellend vlak tussen de muur en stuikkuil werd een vingerdikke groef getrokken. Toen Jan de klak met ongeveer vierhonderd knikers tegen de muur uit kieperde rolden de meesten naar de put, maar in de groef telden wij een paar getal knikers, en dus was ik verloren. Stuiken had de meeste aantrek, maar ook was er plaats voorbehouden voor de laatstejaars die met hun staalijzeren bommeketten van soms 5 cm doorsnee, kets, span en dubbelspan probeerden te gooien en waar je maar beter uit de buurt bleef.

Het Poppelse woord voor een draaitol was een dop, misschien omdat de peervormige houten tol iets weg had van een afsluitdop voor een houten vat. Doppen waren er in verschillende maten en de "zweepkensdop" die met een vliegertouwje aan een stokje werd draaiende gehouden, werd bij voorkeur bij de jongeren gebruikt. Dat kleurig geschilderd dopke van acht centimeter hoog, had een strak lijfje (hoogte 5 cm met een diameter van 3 cm), met van boven een overstekend plat hoedje en naar onder toe uitlopend op een punt met in zijn center een nageltje met ronde kop. Het kon gemakkelijk nagemaakt worden uit een stukje rondhout. Als het hoedje echter te diep ingezaagd werd, dan kon bij een fikse zweepslag het koordje vast komen te zitten in die zaagsnede, en dan werd het dopke een gevaarlijk, ongecontroleerd projectiel. Voor het peervormige, houten exemplaar met stalen pin, was kracht en kunde nodig om het touw strak rond de gegroefde schuine kant van de tol te winden en hem met een berekende armbeweging op zijn draaiveld te werpen. Tegenwoordig wordt een jeugdige computerhacker als een genie ervaren, en in onze tijd steeg je in aanzien als je tijdens

het zogenaamde "hakken", met een krachtige en goed berekende, bovenarmse worp een draaiende dop van een medemaat in twee stukken kon hakken. Op de grote slijpsteen van de smid werd de stalen pin van de dop bijgeslepen en de eens zo sierlijk ronkende dop werd een wapen zodat weer eens de scherpslijpers door de meester tot de orde moesten worden geroepen.

Tijdens het "pijceen", een oud woord voor haasje over, kreeg je als kromstaander telkens een tik voor de strak staande broek, maar als je aan de beurt was in de carroussel kon je je gram halen en bij elke sprong een klap teruggeven. De voetballers moesten het stellen met een smalle strook langs de schrans waar de overvliegende ballen paniek verwekten bij de twee witte melkgeiten van de bovenmeester. Die strook strekte zich uit van de ingang links tot aan de piskakken rechts. Omdat op die smalle strook geen corners konden worden gegeven, had men na drie corners recht op een penalty. Uit drie klaslokalen, waar onderwijs werd gegeven door drie meesters aan acht studiejaren, stormden tijdens het speeltijdkwartier ruim honderd bengels de speelplaats op om stoom af te blazen en het groepsspel "kolonieën" was populair omdat het met vele kon gespeeld worden. Er werden op de koer twee evenwijdige lijnen getrokken met ongeveer 30 meter tussenruimte, en achter elke lijn stelde een groep zich op met het doel over te lopen naar de tegenovergestelde groep. In het centrum tussen de lijnen stond een door aftellen aangewezen "letser", die een overloper moest trachten een "lets" (een klets) te geven. Wie "geletst" werd was af, en moest tussen de lijn blijven om op zijn beurt overlopers te onderscheppen. Als men een geschil met iemand had, dan werd de zachte lets soms een ferme mep, en naar het einde van het spel, wanneer er meer letsers waren dan overlopers, verzuurde het spel en ging men hardhandig de overgebleven medespeler over de lijn trekken. En wat stond er zoal op het bord?, vroeg den Timmer ons als wij 's zaterdags van school kwamen. Want tijdens het laatste lesuur van de week mochten wij van meester Dokx de huisnieuwtjes van de voorbije week achter op het uitklapbare bord schrijven. Dat leverde een merkwaardig proza op, waarmee de meester een spontane test kreeg over de schrijfvaardigheid en opstelkunde van de hem toevertrouwde leerlingen en anderzijds kwam hij zo

op een originele manier te weten waar hij aan prei of koolplanten kon geraken of aan een jonge poes. Iedereen die wilde mocht in schuine krijtlijnen zijn bijdrage leveren, en de raarste nieuwtjes over bijvoorbeeld een zeug met twaalf biggen hier en een nest met negen Duitse herders daar, waar de pastoor, de dokter of veearts op bezoek was geweest, je kon het zo raar niet verzinnen of het kwam op het bord, en daar mocht den Timmer via mij ook zijn deel van hebben. (Wordt vervolgd)

Correctie: In ons blad jaargang 11, nr.43, maart 2007, blz.77 hebben wij een fout gemaakt. De toeschouwer uiterst rechts is niet Roger maar wel zijn jongere broer Johan Van Den Hout. De redactie verontschuldigt zich.

De reep

Poppel "Het Oorlogsboek"

Na de tweede wereldoorlog werden op initiatief van de Poppelse onderpastoor Aloïs Uydens een aantal opstellen gebundeld van 34 Poppelaars waarin zij vertellen over hoe zij de oorlog hadden beleefd. Dit resulteerde in het boek "Poppel Het Oorlogsboek", momenteel bijna onvindbaar en dus waard om te worden gepubliceerd in ons tijdschrift.

1. De inleiding (Aloïs Uydens)

Dit oorlogsboek, eenig in soort, werd piëteitsvol opgedragen, aan de nagedachtenis van onze oorlogsslachtoffers: Franssen M.C. † 11 mei 1940, Lens G.L. † 11 mei 1940, Claes M.C. † 11 mei 1940, Lens L.C.H. † 11 mei 1940, Lens H.P. † 11 mei 1940, Moonen J.A. † 12 mei 1940, Timmermans H.C. † 12 mei 1940, Van Reusel F.B.C. † 4 oktober 1944, Van Iersel J.C.J. † 5 oktober 1944, Vermeer J. † 8 oktober 1944, De Wit M.C. † 9 oktober 1944, Willems J.J. † 9 oktober 1944, Timmermans P.J. † 11 oktober 1944, Walschots J.A. † 25 december 1944

Wij komen uit slechte tijden!... Nooit wellicht heeft het snerpand leed het menschdom zoo alzijdig geteisterd. Waarlijk, homo homini lupus! De mensch is een wolf voor den evenmensch! Wat al griezigheden, wat al verschrikkingen, wat al afstootends, zijn wederom in dezen laatsten oorlog, over ons neergekomen! De uitvindingen der menschen keerden zich tegen den mensch. Wij waren voortdurend opgeschrikt als een opgejaagd konijn; verwijfeling en angst lagen in onze oogen. De tijden zijn nu voorbij; de grootste aller oorlogen. De wreedste aller tijden is voorbij en zijn treurige napsleep is geweldig. 1914-1945, de dertigjarige oorlog der XXe eeuw is ten einde. Wij schrijven nu November 1945, en nog staan wij huiverig bij al 't doorstane leed, te midden van onze puinen en naoorlogsche wereldellende. Dit oorlogsboek is dan de blijde vreugde om de herwonnen vrijheid, doch vooral de uiting van het hoge geluk en tevredenheid, omdat wij zoovele ongeluksdagen,

manhaftig, konden doorstaan, en omdat wij alzoo, in dezen verren uithoek van België meehielpen, door taai geduld, aan de eindoverwinning, die eens komen moest en aan de redding van de Democratie. 32 medeburgers hielpen mede aan de samenstelling, geen geschiedschrijvers, doch zij beschrijven hun eigen bepaalde bijzonderheid, en te samen belichten zij den titanischen wereldstrijd, dien wij ook, in deze grensgemeente meemaakten en ondergingen. De a.b.c.-weg -de Amerikaansche, Britsche, Canadeesche weg- wordt nog steeds gebezigt door vreemde strijdkrachten; deze Overwinningsweg: Antwerpen-Nijmegen-Berlijn, zal steeds blijven in de geschiedenis de glorierijke weg naar de eindzegepraal. De kinderen die nu, onbegrijpend, dezen oorlog meemaakten, zullen eens gretig grijpen naar dit boek en het Poppelsche nageslacht zal eens, dankbaar zijn om de goede en schoone bijdragen van deze gelegenheidsopstellers. Misschien zullen de menschen, in de toekomst, hier bittere taal vinden, doch zij vergeten niet dat hier oorlogstaal gebezigt wordt in oorlogsgemoedstemming, doch ver van ons de bedoeling, opstandsgevoelens of weerwraakgedachten of haat tusschen de volkeren aan te kweken. Wij werpen ons oorlogsleed in den smeltkroes bij 't leed van alle volkeren, opdat een betere, een schoonere wereld, naar God toe en tot den evennaaste, zou herboren worden. Churchill, de Engelsche Staatsman, de oorlogvoerder, de bevrijder, bij zijn bezoek te Brussel, in November 1945, heeft gezegd: "Ik vind niets tegen de Vereenigde Staten van Europa". Wat zullen de nieuwe tijden ons brengen?! Ondertusschen beginnen wij aan ons Oorlogsboek.

2. De grenswacht (Jan Marynissen)

In 1918 was de oorlog niet afgewerkt: 't was maar een wapenstilstand. De Duitschers meenden dat zij niet overwonnen waren; zij droomden van revanche en werkten in dien zin. Opnieuw zou en moest de wereld kennis maken met den oorlog. De menschen snakten zoo naar vrede, naar echte vrede, doch het vlotte niet, het vlotte nergens op de wereld. De wereld was en bleef ziek. Onheilspellende gebeurtenissen sloegen ons beurtelings met angst... Reeds eenigen tijd was er sprake van

Onderpastoor Alois Uydens

oorlog. Om wille van "levensruimte" dreigden de Duitschers geen land te zullen sparen. Wij leefden in spanning: wachtend wat ons de dag van morgen brengen zou. Toen op een morgen ... 't was 1 September 1939, we werden wakker door ongewoon rumoer op straat. Er werd geklopt. De veldwachter bracht een oproepingsbevel. Nog meer mannen die vroeger teekenden voor grenswachter deelden hetzelfde lot. Wij hadden daar: Van Haeren R, Van Rooy J, De Jongh J, Van Beurden J, Goossens Aug, Woomens L, Van Iersel A, Raeymaekers Fr, Timmermans Al, Woestenburger Al, Van Akeren H, Bleukens C en de ondergeteekende. Het bevel luidde: "Om 10 uur op de Gendarmerie, in Weelde zijn". Ongaarne gingen wij, doch moedig: De plicht riep. Op de Gendarmerie wachtten we dan af wat zou gebeuren. Wij waren dus de eerste Poppelsche gemobiliseerden! Om 1 uur kwamen we terug in Poppel. Ons aantal was vergroot: wij hadden ook mannen uit Weelde, Ravels en ook gendarmen. De wacht moest dadelijk opgetrokken worden. We

werden dan verdeeld over de vele posten. Met een gendarm en 2 andere mannen werd ik aan het "Domein de Pannenhoeft" geplaatst. Daar stonden wij dan op wacht, wij mannen van 40 à 45 jaren, zonder uniform ofwel met uniform maar dan te klein. Een geweer met kogels hadden wij. "Waakzaam zijn" was de boodschap! Geen vreemdeling mocht het land binnen. Wij hadden daar weinig werk, te weinig naar ons goesting. Af en toe was er toch iets: een Hollander die probeerde België binnen te komen; een auto wiens bestuurder niet wilde stoppen de eerste maal; hij dacht wat meer te zijn dan een ander, doch spoedig hadden wij hem dat geleerd. Desnoods zouden we de banden kapot schieten. Een volgenden keer was hij gewillig. Stilaan begon het koud te worden; wij maakten ons een barak. Zoo ging de tijd voorbij, want wij werden het beu: tehuis wachtte ons werk, terwijl wij hier onzen kostbaren tijd versleten. We verlangden afgelost te worden. Na een maand dienst dan, werden we vervangen door jongere krachten; wij wa-

ren ruim oud genoeg. We herbegonnen weer ons dagelijks werk en waren tevreden. Wij hadden onzen plicht gedaan.

3. De oorlog 1940 (Petrus Walschots)

Wat men sinds 1918 steeds gevreesd had, en wat men reeds jaren had zien aankomen, gebeurde: de losbarsting van den tweeden wereldoorlog. Holland werd op enkele dagen onder den voet geloopt en onze grenzen werden overschreden. Poppel, het eerste Belgische dorp ontving den eersten schok. Het was in den vroegen morgen van 10 Mei 1940, toen ik wakker werd door een groot aantal vliegtuigen, ik kleepte mij aanstonds. Daar ik het ergste vreesde, zette ik den radio aan, daarvoor vernam ik dat de Duitsche troepen ons land waren binnengerukt. Gansch het dorp stond in rep en roer en angst en schrik op het lijf. Ik wilde mijne geburen geruststellen dat er in Poppel niets zou gebeuren daar er hier geen versterkingen waren, doch in den nacht van 10 op 11 Mei was mijn hoop verdwenen daar er fransche troepen ons dorp kwamen binnengereden met kanonnen en tanks. Ik dacht: hier kan wel een veldslag plaats hebben. De fransche soldaten gaven ons den raad het dorp te verlaten. Daarom gingen veel inwoners op de vlucht naar bosschen en struikgewas en maakten daar grachten en schuilplaatsen om zich te beschutten tegen het gevaar. Heel den dag werd het dorp door de vijandelijke vliegtuigen overvlogen die de fransche troepen beschoten. Tegen den avond, rond vijf uur was het wat kalmer en keerden vele inwoners naar het dorp terug om het noodige werk te verrichten, daar het 's anderendaags Sinksen was, hier in Poppel als bedevaart fel gevierd. Weer kwam een groep bombardementsvliegtuigen, die door de fransche troepen werden beschoten, doch dezen keerden terug en bombardeerden ons dorp op een laffelijke manier. Ik bevond mij met mijn Vader in onze weide op een duizend meter van het dorp om de koeien te melken; bij het zien van het bombardement lieten wij ons in de gracht vallen daar we meenden dat het naar ons gericht was. Eenmaal het bombardement afgelopen liep ik haastig naar de plaats des onheils in het dorp daar ik bij de burgerwacht was oordeelde ik het als mijn plicht hulp te bieden aan de getroffen. Onderweg kwam ik tientallen dorpsgenooten tegen die het dorp uitvluchtten, gansch bebloed en zoo zwart als roet,

de haren in 't gezicht en met den schrik op 't lijf. Ze spraken dat er wel vijftig dooden konden zijn. Toen ik te huis kwam, vond ik een beschadigd huis: deuren en vensters waren ingebeukt, pannen waren afgerukt. Ik zocht naar mijne moeder, maar een gebuur, gansch onder den indruk van het gebeurde, zegde mij dat mijne moeder weg was naar de Klein Vond. Toen gingen wij naar de ingestorte huizen van Brok-Stadt waar om hulp werd geroepen. Vier personen lagen onder de puinen bedolven; drie personen hebben wij met de hulp van andere inwoners onder de puinen uitgehaald; een vierde persoon kon niet meer gered worden daar gansch het huis volop in brand stond. Toen zijn wij naar de geteisterde maalderij van de gebroeders Moonen gegaan. J. was zwaar gekwetst en werd door de burgerwacht weggedragen en later door een fransch Rood-kruiswagen naar het hospitaal in Antwerpen gevoerd. Alsdan ben ik mijn ouders gaan verzoeken bij mijn oom even buiten het dorp daar waren meerdere inwoners uit het dorp. 's Nachts hebben wij nog vele angstige uren doorgebracht want er vlogen nog vele vijandelijke vliegtuigen boven het dorp. Eindelijk kwam de morgen. De fransche troepen waren nog ter plaatse. Ik ging naar huis om wat eten en voorraad te halen en zag dat de troepen zich gereed maakten om terug te keeren. Ik verliet het dorp om naar mijn oom terug te keeren en de dag verliep kalm. Des avonds toen we eenige oogenblikken te bed lagen, werden wij verplicht op te staan daar de fransche troepen nogmaals Poppel beschoten met de kanonnen om hun aftocht te dekken. In den vroegen morgen begaf ik mij weer naar het dorp, maar ik was pas te huis of daar zag ik de vier eerste Duitsche voorposten, ze hadden mij niet gezien daar ik mij verborg in mijn huis; ik bespiedde ze door het raam; ze gingen krom gebogen, met een zwaren helm op het hoofd, het geweer in de hand. Zoo gingen ze voetje voor voetje voort en doorsnuffelden zij de straat. Toen ze terugkeerden, nam ik de vlucht naar mijn oom, even buiten het dorp. Daar vertelde ik dat ik de eerste moffen had gezien. Wij leefden allen in angstige spanning. Een paar uren nadien kwam daar ook een moto met zijspan met drie moffen; zij vroegen of er nog Franschen in de buurt waren. Wij zegden dat dezen vertrokken waren. Zij vroegen nog wat deze burgers die bij mijn oom waren, daar deden. Ik vertelde hun dat wij vluch-

telingen uit het dorp waren. Toen stelden de moffen ons gerust en zegden dat wij naar onze woning konden keeren; wat ik ook aanstonds deed. Eens in het dorp gekomen, zag ik eene groote massa Duitsche soldaten met paarden en voertuigen, zoodat ik bijna niet door de straat kon. Nauwelijks te huis gekomen, sprong een Duitscher mij achterna, pakte mij met mijn kraag en zwierde mij buiten op de straat. Ik beweerde dat ik in mijn eigen woning was, doch deze verstond mij niet en dreigde mij met zijn wapen. Hij beweerde dat er in het dorp geschoten was en dat ik mee moest. Ik moest mijn armen in de hoogte houden en dacht: mijn laatste oogenblik is gekomen. Aanstonds stonden er een groot aantal moffen rond mij; dezen duwden mij met den kolf van het geweer vooruit tot verder in het dorp. Daar werd ik tegen den muur geplaatst aan de zijde van een anderen dorpsgenoot: A.B. Toen wij daar stonden met den schrik op het lijf en doodsbleek, kwam nog een andere groep moffen met mijn vader dien zij ook bij ons plaatsten. Een groep Duitschers hield de wacht voor ons, maakte zich schietens gereed. Ik verwekte in stilte een akte van berouw daar ik dacht: mijn laatste uur is geslagen. Wij werden afgetast en ze vroegen ons of wij hadden geschoten en of er nog Franschen waren. Wij zegden dat wij niets wisten en dat de Franschen al weg waren. Toen werden wij verder het dorp ingeleid. De brandspuit stond op den weg en de moffen deden ze ons van den weg trekken en ze bij een dorpsgenoot in de poort plaatsen. A.B. sprong naar voren, ik en mijn oude vader, elk aan een wiel; we konden ze bijna niet binnen krijgen daar de poort met puinen van het bombardement bedekt was. Ik spande al mijn krachten in om de brandspuit op haar plaats te krijgen en hoopte zoo mijn leven te redden. Toen werden wij weer tegen den muur geplaatst; de dorpsgenoot A. keek door zijn poort maar ging aanstonds terug daar hij het ergste vreesde en dacht dat wij den kogel zouden krijgen. Toen kwam nog een andere dorpsgenoot, een ouderling die ons toesprak, hij zegde: "Er zijn er veel, mannen!" Hij wist niet dat wij verplicht waren daar te gaan staan; de Duitschers schreeuwden tegen hem dat hij moest weggaan, wat hij dan ook aanstonds deed. Toen werden wij weer op een andere plaats tegen den muur geplaatst; ik dacht dat ze de geschikte plaats niet konden vinden om ons neer te schieten. Daar

lieten ze ons alleen, maar zegden dat wij daar moesten blijven. Ik vroeg aan B: "wat zullen ze met ons doen?" Deze zegde: "Wij zijn er aan." Mijn vader stookte ons op om te gaan vluchten, wat ik hem afkeurde, want ik zegde: "Als we gaan loopen dat zijn wij er zeker aan". Hoelang wij daar gestaan hebben, weet ik niet: de minuten geleken uren. Eindelijk kwam een Duitscher te paard aangereiden die ons vriendelijk toesprak en zegde: "Pardon! gaat naar huis, kameraden". Niemand kan de blijdschap begrijpen die mij toen overkwam, maar in plaats van naar huis te gaan, ging ik naar mijn oom en vertelde wat ik in het dorp had meege maakt. Daar ben ik nog met mijn ouders gebleven totdat alles rustig was en daarna zijn wij huiswaarts gekeerd.

4. Mijn vlucht van 1940 (Rudolf Aerts)

Toen op 10 Mei, Poppel door de Duitsche vliegers werd gebombardeerd, ben ik, zooals zoovele anderen, de bosschen ingevlucht. Wij bevonden ons in de bosschen bij den Bremberg. Daar was het ook niet aangenaam. Een hol in den grond gemaakt, bedekt langs boven met hout, mos en zand; dat was een primitieve schuilplaats. De Duitsche vliegers cirkelden geregeld boven de bosschen, die zij nu en dan onder vuur namen; wat bij ons een geweldige schrik deed ontstaan. Toen was het dat wij besloten er tusschen uit te trekken. Wij vertrokken uit Poppel per fiets, met het doel achter het Albert-kanaal te geraken, omdat we meenden dat de Duitscher daar niet zou overgeraken. Van Poppel ging onze tocht, den eersten dag, tot in Vosselaar bij Turnhout, waar wij een nacht hebben geslapen. De tweede tocht ging over Antwerpen naar Hamme bij Dendermonde, alwaar weer een nacht werd gerust. 's Anderendaags ging het weer verder: Eerst naar Oostende, alwaar wij trachtten op een schip te geraken en alzoo Engeland te bereiken. Helaas! wij waren een weinig te laat en de kans om langs daar in Engeland te geraken was daar vervlogen. Dus de tocht ging weer verder, nu naar Adinkerke op de fransche grens. Daar in Adinkerke was het een gewemel van vluchtelingen en soldaten van alle hoeken en deelen van België. De schrik voor de Duitschers was zoo groot dat ongeveer de 2/3 der bevolking van België op de vlucht was. Daar in Adinkerke was zooveel volk samengestroomd dat alle verkeer op den weg er

door belemmerd werd. In Adinkerke gingen wij over de Fransche grens, alwaar eerst een deel papieren moesten worden ingevuld, wat natuurlijk niet van een leien dakje liep. Er stonden daar op dat punt van de grens duizenden en duizenden vluchtelingen met allerhande vervoermiddelen: Auto's, moto's, fietsen, kindervagens, kruiwagens, boeren met kar en paard; alles werd gebruikt om zooveel mogelijk mee te nemen. Toen onze papieren in orde waren, trokken wij verder naar Duinkerke. In Duinkerke lagen voor de kust nog verschillende Fransche en Engelsche kruisers vurens gereed. Van Duinkerke ging het naar Calais, alwaar wij nogmaals probeerden over te steken naar Engeland, maar helaas, al weer te vergeefs! Dan maar weer verder; van Calais naar Boulogne, van Boulogne naar Abbeville, van Abbeville naar Dieppe. Toen we zoo ongeveer een uur buiten Dieppe waren, bombardeerden de Duitschers de aldaar staande petroleumtanks. Dat was me daar een hel van vuur en ontploffingen: het was iets onbeschrijfelijks. Aldaar deed ook het gerucht de ronde dat de Duitschers op slechts 20 kilometer van Dieppe waren. Dat gerucht was van dien aard om iedereen het hazenpad te doen kiezen. Van Dieppe ging het naar Rouen; van Rouen naar Evreux, van Evreux naar Chartres en van Chartres naar Orléans. Orléans is de schoonste stad die ik in Frankrijk heb gezien. Van Orléans ging het verder naar Blais. In een plaatsje tusschen Orléans en Blais, heb ik me bijna ziek gelachen, ondanks onzen schrik. In dit plaatsje, den naam ben ik, eilaas, vergeten, was de weg afgezet door Fransche gendarmen die een geweldigen schrik schenen te hebben van spionnen. Wij waren met een heelen hoop vluchtelingen bijeen, waaronder een Hollander die in Duitschland was geboren. Met dien Hollander zijn papieren wisten de Franschen geen weg en hij werd met nog een man uit den hoop medegenomen naar de Gendarmerie voor het nazien van hun papieren en bagage. Die Hollander had een valies bij dat hij moest opendoen. In dat valies bevond zich een jas, waarin een wekker was gewikkeld dien hij onderweg had gevonden. Toen nu de valies geopend werd en de jas er uit genomen werd, hoorden de gendarmen dien wekker tikken, wat heel de kazerne op de vlucht deed slaan. Wij stonden met een heel hoopje toe te zien en schoten in een onbedaarlijke lachbui. Later bleek

dat de Franschen meenden met een spion te doen te hebben, die een tijdbom bij zich had. Toen de gendarmen terugkeerden en hun alles was uitgelegd over dien man en zijn papieren, was de zaak in orde en wij trokken weer maar verder. Van Blois ging het naar Toers. Toen wij in Toers kwamen, werd juist bekend gemaakt dat België was overgegeven, wat de Franschen bijna deed razend worden. Wij Belgen, en bijzonder de Vlamingen werden uitgejouwd en uitgescholden en toen was het roepen gedaan: "Vive la Belgique!" Voor diegenen die fransch verstonden was dat schelden niet aangenaam; voor mij persoonlijk gaf dat niets omdat ik hen toch niet verstond. In Tours begaven wij ons naar het Belgisch Consulaat, alwaar wij het bevel kregen ons naar de statie te begeven. Daar in de statie aangekomen werden wij in een overvollen trein gestopt en ging het over Poitiers naar Angoulême en zoo naar Bordeaux alwaar wij zouden blijven. Onze vlucht had 19 dagen geduurd: wij die meenden achter het Albert-kanaal in veiligheid te zijn, belandden geheel in 't Zuiden van Frankrijk. In Bordeaux werden wij allen gecontroleerd en werd aan iedereen een werk aangewezen; het was in Frankrijk op het laatste zoo: arm of rijk, iedereen moest werken. Op een zolder bij een wijnhandelaar werden, een heel stel, vluchtelingen ondergebracht. Diegenen die gingen werken kregen een kaart; die gingen 's morgens werken en kwamen 's avonds terug binnen; die niet werkten kwam niet buiten. Ons werk was ongeveer een uur buiten de stad, op een vliegtuigfabriek die werkte onder staatscontrole. Omdat het zoo ver was om iederen morgen naar de fabriek te gaan, werd ons een slaapplek aangewezen bij de fabriek in een barak. Mijn vader huurde op een dorp, een 1/4 uur van de fabriek gelegen, een kamer waar hij heen verhuisde. Mij persoonlijk werd een slaapplek aangewezen in de barak bij het fabriek, maar omdat ik het daar te gevaarlijk vond, ging ik op het dorpje Villeneuve slapen. Ons werk bestond er in om buiten het fabriek, schuilkelders te maken voor het geval dat het fabriek werd gebombardeerd. Den eersten dag op het fabriek zegden de Franschen dat wij te hard werkten; en om hen content te stellen, deden wij juist zooals zij: een uur werken en 2 uren rusten. Het Fransche volk achtte zich nog niet verloren, maar toen het laffelijk door Italië werd aangevallen, had het nog een hoop op

de medehulp van Rusland; toen die hulp uitbleef was het met Frankrijk gedaan. Het Fransche volk was ontmoedigd en weldra volgde de overgave. Met de overgave van Frankrijk werd het fabriek stil gelegd en ons werk was zoodus ten einde. Van dien tijd heb ik gebruik gemaakt om Bordeaux te bezichtigen en de stad te leeren kennen. Nu de Duitschers in Bordeaux waren en Frankrijk en België hadden gekapituleerd, dachten wij er stilaan aan naar huis terug te keeren indien het mogelijk was. Met enkele jonge mannen besloten wij de tocht terug met de fiets aan te vangen. Diegenen die ginder bleven, zouden per trein volgen. Wij kochten nieuwe banden op onze fietsen, zorgden voor een deel eten en op een morgen vertrokken wij uit Bordeaux met vier mannen. Van Bordeaux ging onze weg over Périgieux naar Limoges. Limoges waar de eerste campagne van onze regeering tegen onzen Koning begon. Van Limoges ging het over Chateaufort naar Verzon, dan naar Orléans, dan naar Fontainebleu. Van uit Fontainebleu meenden wij naar Parijs te rijden en daar een paar dagen te blijven, maar wij mochten niet in Parijs. In Parijs was het namelijk troepenparade voor Duitschlands diksten Maarschalk Herman Goering. Dus ging onze weg terug weer verder langs Melun. Van Melun naar Meaux; van daaruit naar Compiègne. In het bos van Compiègne was het lelijk gesteld: daar was de laatste slag geleverd om Parijs; daar hadden de Fransche troepen gevochten als leeuwen. Er lag daar zoowat van alles: stukgeschoten tanks, half begraven soldaten, doode paarden, kapotte en uitgebrande auto's, neergestorte vliegtuigen: kortom het was daar een waar slagveld. Van Compiègne reden wij naar Laon, van daar naar St. Quentin, van St. Quentin naar Maubeuge, alwaar wij over de grens trokken naar Bergen. Eenige kilometers buiten Bergen werden wij opgepikt door een vrachtvoerder van Antwerpen, wiens schoonbroeder bij ons was. Die vrachtvoerder bracht ons naar Brussel, Leuven en dan naar Aerschot. Van Aerschot reden wij per fiets verder naar Westmeerbeek, omdat van deze plaats ook een jongen bij ons gekomen was. Na in Westmeerbeek ons te hebben verzadigd, vertrokken wij met drie man over Geel en Arendonk en kwamen 's nachts om 2 uur in Poppel toe, blij dat wij weer onzen bekenden krommen toren zagen. Onze terugreis had 14 dagen

geduurd en was heel wat plezieriger dan de heenreis. Zoo eindigde onze vlucht naar Frankrijk, die ons bijna in Engeland had gebracht maar eilaas, niet geheel!

5. Het soldatenleven mijner klas '40 (Jozef Woestenburger)

Het was op 30 April, dat ik mijn dorp moest verlaten om dienst te nemen in het leger. Ik werd ingelijfd bij de spoorwegtroepen te Hoogboom, om er mijn dienstplicht te vervullen. In onze kazerne aangekomen werd ons het khakipak aangepast en nu stonden wij daar in ons soldatenuniform dat ons uitzicht geheel veranderde, en verwonderd bezagen wij elkander in onze nieuwe kleedij. Nu zou voor ons het soldatenleven beginnen, maar heel anders dan we verwacht hadden. Enkele dagen geoefend, doch dat duurde daar niet lang. Het werd omgezet in ellende en teleurstelling. Het was op Vrijdag 10 Mei dat we om 5 uur in den vroegen morgen werden opgeschrikt door trompetgeschal, het commando werd gegeven dat iedere soldaat, in de kazerne gelegen, zijn ransel moest inpakken en de kommandant zegde ons dat Duitschland ons land was binnengevallen en dat de oorlog was uitgebroken. We kregen allen bericht: binnenblijven, en reeds wanneer de morgenschemering opdaagde, zagen we door de vensters de Deutsche vliegtuigen, in groot getal, door de lucht zweven, en steeds werden we opgeschrikt door daverende ontploffingen der vreeselijke Deutsche moordtuigen. Het kamp van Brasschaet was een van hun eerste doelen om hun moordlustige plannen ten uitvoer te brengen. Het was 8 uur in den morgen nu en we kregen enkele minuten tijd om vaarwel te zeggen aan onze familieleden die reeds met spanning wachtten aan de poort der kazerne. Hier zagen we het eerste slachtoffer vallen. Een luchtgevecht had op zeker moment plaats tusschen Deutsche en Fransche toestellen: een Fransche jager werd neergeschoten, doch de 2 inzittenden van dit vliegtuig landden veilig enkele honderden meters verder in het veld; maar toen we onze schuilplaats verlieten, werd een persoon, zwaar gekwetst, naar het Rood-kruis onzer kazerne gebracht, hij was gekwetst door de dwalende kogels van deze vliegtuigen. In den namiddag stond onze trein vertrekkensgereed en wanneer de duisternis viel, kregen we bevel in te stappen en in razende snel-

heid ging het voort in den donkeren nacht. Waarheen wist niemand. Het was Zaterdag in den vroege morgen wanneer we het stadje Nieuwpoort binnenreden; hier moesten we uitstappen en enkele dagen verblijven. We werden geplaatst in een oude garage waar we mochten eten en slapen. Enkele dagen nadien vertrokken we verder op, en ditmaal ging onze reis naar Frankrijk. Onder onze reis werden we niet gestoord door vijandelijke vliegtuigen, wel zagen we ze reeds hoog in de lucht zweven, doch hun doelen waren gericht op Fransche steden. Reeds wanneer onze trein de Fransche grenzen overschreed, werden we door de Fransche bevolking toegejuicht en onze trein werd bekrast met de woorden: "Leve Frankrijk, Leve België". Na vele dagen reizen werden we geplaatst in een verafgelegen kamp, tegen de Spaansche grens. Hier durfden we niet slapen in de barakken die ons werden aangewezen, want deze waren vol vuil en ongedierte. We sliepen hier buiten in de tenten die we zelf hadden opgeslagen. Na enkele dagen hier te hebben geoefend, ging onze reis verder; we werden geplaatst in het stadje Ganges. Hier verbleven we ongeveer een week, doch weldra klonk weder het bevel: vertrekken, en weldra reisden we per trein verder Frankrijk in. Steeds reden we voorbij onbekende plaatsen en onderweg ontmoetten we Fransche Roodkruis-treinen, overvol met vreeselijk verminkte en gekwetste soldaten en hier en daar stukgeschoten wagens; onze reis ging nu naar het front. Onze trein hield stil in een verlaten dorp, namelijk Suippes, tegen de Luxemburgsche grens; de avond was nu reeds gevallen en onze kommandant verdeelde ons hier in groepjes van 4 à 5 man. We kregen nu bevel te overnachten in het lange gras eener weide, enkele honderden meter van dit dorp. In den nacht werden we wakker en hoorden reeds gegons der duitsche vliegtuigen die naar het front vlogen; doch hieraan geen gevolg gevend, sliepen we verder in en werden wakker in den vroege morgen. Rond 7 uur kregen we bevel ons te verzamelen om ons eten te halen. We stonden reeds enkele minuten in groep of Duitsche jagers hadden ons bemerkt en weldra werden we onder vuur genomen, hetgeen enkele minuten duurde. Na onze eerste ontmoeting met vijandelijke vliegtuigen, klonk het bevel: ons in groep te verzamelen en te vluchten in een dicht bijgelegen bosch. Hier had-

den we ons enkele dagen schuil gehouden, doch werden ontdekt door verkenningsvliegtuigen en weldra werden wij gebombardeerd en sloeg geheel onze compagnie vluchtend weg. Verscheidene soldaten werden hier gedood. Na steeds voorzichtig, en bij 't minste geronk van vliegtuigen dekking zoekend, sukkelden wij voort, verscheidene dagen en nachten bijna niets etend, afgemat; vuil en slordig sloften we door bosschen, heide, tot opeens 't bevel klonk: rusten. Doodmoe en afgemat sloegen we onze tenten op en sliepen weldra in, doch te middernacht klonk nijdig klaroengeschal: vlug vertrekken. We moesten nu op bevel der Fransche overheid om drie uur in den nacht over de Marne zijn, zoo niet waren we verloren. Met angstige spanning wierpen we onzen ransel weder op den rug en weldra ging het voort. Enkele oogenblikken over den stroom of de brug werd opgeblazen en vloog met oorverdovend geknal de lucht in. We sliepen dien nacht in een schuur. 's Morgens trokken we steeds voorwaarts. In den namiddag rustten we een weinig in een dorp en hier lag het vol Fransche soldaten; ook hier werden we gebombardeerd en ditmaal door Italiaansche bommenwerpers die laag vlogen en die hunne lading bommen uitwierpen op de Fransche troepen. We vluchtten met 4 man in een oude schuur. Links en rechts vielen bommen; we vluchtten onder een kar. Gelukkig werd hier niemand van ons gekwetst, doch toen we onze schuilplaatsen verlieten, zagen we vele huizen tot puin en ook vele fransche soldaten dood langs den weg liggen. Ondertusschen was het gaan regenen; groote wolkenbanken hoopten samen en weldra pletste de regen neer op onze helmen, en toch ging het door modder en slijk steeds voorwaarts, zoekend naar veiligere plaatsen. De avond viel en we bereikten met enkele soldaten het stadje Oceres; het weder was beter geworden en weldra verschenen de Duitsche vliegers in de lucht. Deze stad waarin wij waren was overvol vluchtelingen, Fransche en Belgische troepen. Enkele minuten in de stad of reeds deden nieuwe ontploffingen zich hooren en weldra viel een massa bommen neder in de stad. We vluchtten in een gang. Enkele meters van ons werd een Fransch soldaat gewond en viel bloedend neder; en toen we deze stad uitvluchtten, zagen we een vreeselijk schouwspel: kinderen, vrouwen, soldaten, waren dood, en luide

jammerklachten van gekwetsten, drong door merg en been. Dit bombardement duurde ongeveer 20 minuten. Verder vluchtend besloten we toch enkele minuten te rusten en we legden ons neder in een gracht, tegen een boschrand. De duisternis was reeds gevallen en we besloten dan maar te overnachten. Na een half uur geslapen te hebben, schrok ik wakker en wekte mijne makkers want ik hoorde steeds geronk op den weg van moto's die razend snel voorbijgeschoten. Een van mijn kameraden waagde het op handen en voeten naar den weg te kruipen, maar kon door de duisternis niets onderscheiden dan zwarte schimmen die over den weg schoven. Opeens klonk een schot en meteen een gehuil; handen omhoog en onder den schijn eener lantaren zagen we de eerste Duitschers met een revolver in de vuist op ons afstormen; onze helm werd op den grond geslingerd en met den revolver in den rug werden we gedwongen terug te keeren. Na een uur door donkere wegen te hebben gegaan, sliepen we in langs den weg en wanneer het eerste daglicht schemerde, zagen we lange kolonnen Duitse tanks, gevechtswagens, moto's en voetvolk over den weg, steeds vooruitrukkend. We waren dus krijgsgevangen en alles werd ons ontnomen. Ons werd een bewijs geschreven dat wij vrij naar België mochten en weldra ging het in de richting van onze geboortegrond, naar ons bezette Vaderland. Onderweg werd ons dikwijls door Duitse officieren naar ons bewijs gevraagd en na 8 dagen reizen, dan te voet, dan weder per auto, bereikten we weldra de Belgische grens en onze auto stopte in Brussel. Hier werden we omringd door vele nieuwsgierigen die ons vroegen naar inlichtingen over nog niet weergekeerde soldaten. In den donkeren avond bereikten we Boom, hier woonde mijn kameraad en dien nacht sliepen we, sinds langen tijd, in een bed. 's Morgens vroeg reeds nam ik hier afscheid en reed huiswaarts; rond den middag bereikte ik mijn geboortedorp. Zoo verliep mijn soldatenleven bij de Spoorwegtroepen.

6. Op den dool (Jos De Jongh)

Vrijdag, dag des vloeks! God schiep u voor de smart ... Vrijdag, 10 Mei van het jaar 1940! Vader komt uit de kerk waar hij een lijkdienst bijwoonde. Ik was bezig in den hof te werken. Komt vader bij mij en zegt: "Houd maar op, want ge zult moeten vertrekken." "Ik vertrekken!... waarheen?" Vader

antwoordt: "Ga eens de straat op en lees de plakbrieven die zoo juist zijn uitgehangen, ge wordt opgeroepen en als verzamelplaats wordt de stad Eekloo aangeduid". Ik ga buiten: de straat lijkt meer en meer een mierennest. De gedane oproep, zwart op geel, maar door niemand onderteekend, geldt voor mannen van 16 tot 35 jaar. Natuurlijk was dit onheilspellend nieuws overal dadelijk gekend; het volk stroomde toe. Er werd van alles gepraat, iedereen voelde dat wij tusschen twee vuren stonden, maar goede raad bleef uit. Plicht! Vaderlandsliefde! Zeker, maar er was nog zooveel anders. Wat er van weze: de eenen zouden gaan, anderen veegden er radikaal hun botten aan. Ik zelf en drij van mijn kameraden spraken af om 's namiddags samen te vertrekken. Per fiets reden wij tot Ravels. Hier is de brug reeds door onze soldaten opgeblazen en worden we per bootje overgezet. Te voet trekken we door Turnhout. Hier vielen reeds enkele Duitse bommen, waardoor een paar opgeroepen getroffen werden. Denzelfden avond konden we nog per tram in Antwerpen komen. De moffen hadden al spoedig lont geroken en bombardeerden reeds meermaals de tram, zoodat die reis niet zonder gevaar was. Wanneer we in de stad aankwamen, was het reeds duister. Er werd geen licht gemaakt; op verschillende plaatsen zagen we de Sinjoren bezig hun vitrienen te beplakken met reepen papier. Dat waren dus de eerste voorzorgen. In de groote statie een krioelende menigte. Toch gelukte het ons nog een trein te bemachtigen om door te reizen naar Brussel, kwestie van jong en vlug te zijn en geen gevaar te mijden. In Brussel nog eens hetzelfde: de statie opgepropt met vluchtelingen, soldaten en jongelingen. Angstige gezichten! Onzekere toekomst! Weeral maar vlug in een anderen trein gewipt en ... naar Gent. Daar aangekomen volgen we een stroom van volk en wij verdwijnen in den tunnel van de statie. Deze ondergrond gaat voor dezen nacht en God weet voor hoeveel andere nachten dienen als schuilplaats en rustplaats voor duizende opgejaagden, kinderen en zuigelingen inbegrepen. Pakken, waarin het onmisbare dat zij konden meesleuren, lagen er met honderden tegen den grond; als geïmproviseerde bedden deden zij dienst. Echter geen lawaai, alles stil: onzeker over hetgeen ging gebeuren. Om half vier in den morgen staan we met ons vier paraat en vertrek-

ken we naar Eekloo, zoogezegd onze bestemming. We waren van de eersten. We begeven ons naar het stadhuis. Aan de deur loopen we op een paar wakkere politiemannen, die geen beetje groen lachen als we hun ons wedervaren mededeelen. Zij wisten van boe noch ba! We trekken dan maar gauw zelf ons plan: stappen een hotel binnen. Waarom niet? Wij aten er onzen boterham. Gelukkig had moeder ons niet met ledige handen van huis laten gaan. Na ons smakelijk ontbijt zouden wij maar spoedig een kaartje naar huis schrijven. Dat kaartje, of liever die kaartjes kwamen twee maanden nadien in de heimat. Stilaan kwam er meer en meer van dat jong volk aan. We volgen een zekere groep die een klooster binnentrekken. We stappen mee binnen. Het was een groot gebouw, een internaat, bestuurd door Zusters van O.L.Vrouw. Hier was plaats genoeg, althans voorloopig, en het overige was er naar gelang. We blijven hier drij dagen en hebben er niets tekort. Ondertusschen is de stad en ook het klooster volgelopen. De Duitschers zijn ook van de partij en het luchtalarm laat zich gedurig hooren. Op een gegeven oogenblik komt Moeder Overste ons het signaal geven om te vertrekken. Naar 't schijnt had zij orders ontvangen van 't stadhuis. Als tweede verzamelpaats werd de Fransche stad Rouaan ons aangewezen. Even als zooveel anderen gehoorzamen we aan dit bevel. Op weg zien we al dadelijk den toestand in: onafzienbare slierten vluchtelingen op de wegen. We voegen er ons tusschen en geraken tot Oedelem op 8 kilometer van Brugge. Daar vernachten we in een schuur waar we tot ons genoeg de fijn besneden taal van Arendonk hooren uitgalmen. 's Morgens trekken we voort naar Brugge. Hier hoopten we een trein te vinden die ons naar Frankrijk zou voeren. Nagenoeg den heelen dag bleven wij staan uitkijken. Dan kwam 't bericht: vandaag geen enkele trein! In de stad vernamen we dat er voor ons zou gezorgd worden onder het Belfort. Inderdaad: er werd ons daar koffie en brood opgediend. Op het bureel voor Inlichtingen wist men ons te vertellen dat er een tram ging vertrekken naar Diksmuide. Daarvan geprofitteerd en 't duurde niet zoo lang of we krijgen den IJzertoren in 't zicht. Pas hebben we den voet aan wal en we hooren dat we aanstonds verder kunnen tot Oostvleteren. Inderdaad: een tram brengt ons tot daar en hier komen we terecht in

handen van de gendarmen. Met ons komen hier ook de "zangers" van Arendonk toe. Gauw een beetje kennis gemaakt en voortaan zijn wij gezwooren kameraden. De rijkswachters geven ons het bevel tot nader order hier te blijven. Goed zoo, we kregen de noodige verzorging en werden zelfs ingeschreven in een daartoe bestemd register. Een tooneelzaal diende om ons te vernachten. Juist als in Eekloo kwam hier dagelijks meer en meer volk toegestroomd. Na een paar dagen mochten we verder en langs Westvleteren bereikten we de Fransche grens te Rousbrugge. Hier hadden we aan den eenen kant de Belgische douanen en aan den anderen kant de Fransche politie. De grens werd dien dag één uur opengesteld. We maken er dus gebruik van en komen in la belle France. Over de grens waren de Fransche soldaten nog druk bezig met het maken van versterkingen. Onnuttig werk! De hitte was dien dag ondragelijk. Daarbij kwamen honderde auto's ons op den weg voorbij-snorren. Het stof dat zij opjoegen deed onze haren stijf op het hoofd staan. Zoo kwamen wij in Oostcappel bij een soldatenkeuken. We mochten mee-eten. Alhoewel hongerig, smaakte het ons niet te best; we hadden de bereiding wat nauw gade-geslagen. Voort ging het en we arriveerden in Eskelbeek. 't Werd avond en een Fransch sergeant zou ons te slapen wijzen. Hij bracht ons in een paardenstal. Opgelet! besmet voor paarden, luidde het opschrift. Voor ons was zulk logement goed genoeg! We zullen probeeren. Slapen ging echter niet; de reuk was te sterk. 's Morgens zagen we te vergeefs uit naar het eten door dien vriendelijken sergeant beloofd, maar aangezien niemand opdaagde, zouden we onzen lijdensweg maar vervolgen. Soms liepen we een halven dag zonder huis of kluis te zien, toch hadden we moed want nu kregen we voor goed de Engelschen te zien die per auto of te voet den vijand te gemoet trokken. Hadden we al eens 't geluk ergens om water te kunnen verzoeken, dan was er geen, of 't was niet drinkbaar, of 't klonk effenaf: "Va boire au Canal Albert." Zoo passeeren we Wermhout, Zeggerscappel, Saint-Monsclin, Morelle, Saint-Martin, Lembre, Afhingues. De streek is hier zeer heuvelachtig, er zijn schoone weiden en bosschen, ook uitgestrekte velden. Van dit natuurschoon genoten we maar weinig; we dachten aan huis, aan onze broeders die moesten vechten. Stilaan ver-

namen we dat het er voor de verbondenen niet rooskleurig meer uitzag. We zagen hier en daar Belgische soldaten die gevlucht waren. Zij vertelden ons van hun onaangename gebeurtenissen. Fransche burgers stonden in de dorpen te weenen, de "boches" waren op komst. We moesten aleens schuilen voor Duitsche vliegers. Toen we op den weg van Calais waren vielen twee bommen in onze nabijheid; we kregen den schrik op 't lijf. Wat verder werd een Engelsch Convooi onder vuur genomen, er vielen dooden. Er volgden luchtgevechten. Zoo kwamen we tegen den avond van dien dag op enkele kilometer van Calais. Hier ontmoeten we andere Belgen, we kennen ze niet, die ons zegden dat 's anderendaags vier schepen uit Calais zouden afvaren naar Engeland ... en ... of we niet meewilden? 's Morgens dan eerst voor wat eten gezorgd. In Ardres vier uur aanschuiven voor wat slecht brood; daar kwam nog bij dat de stad juist beschoten werd. Iedereen dringt om binnen te zijn. De bakker en zijn wederhelft denken dat hun winkel geplunderd wordt en zetten zich te weer! Voor vandaag lag er de reis naar Calais. Na lang her en der zoeken vinden we ditmaal een onderkomen te Louches, op een grote boerderij, waar reeds talrijke vluchtelingen verbleven, zelfs waren er van Westmalle. In een leemen schuurke maken we 's avonds ons nest klaar. We zouden vroeg uit de veeren zijn en ditmaal voor goed de reis naar Calais aanpakken. Jawel, we waren een paar kilometer van Louches verwijderd of er werd geschoten dat hooren en zien verging. Fransche burgers verwittigden ons dat Duitsche voorhoeden slaags waren met de Engelschen en de Franschen die Calais beschermden. Wij terug naar Louches. Hier troffen we 'n 300 Belgische soldaten aan die we verwittigden. Deze jongens wierpen de wapens weg en kozen het hazenpad. Ons bleef niets te doen dan te zorgen voor onzen reeds lang gebrek lijdenden voedselzak. Wat we zoo met de grootste moeiten bijeen konden scharrelen, verdiende nauwelijks den naam van menscheneten. Ook de talrijke ratten, die ons in het schuurke gezelschap hielden, begrepen dat en zij geneerden zich niet onze armoede te deelen. Het gehuil der kanonnen kwam naderbij: de vliegsmachiënen vlogen talrijker en op een keer, tot ons groot genoeg natuurlijk, werd een zware Duitsche bommenwerper door een Engelschen jager neergeschoten. Het brandende

vliegtuig viel in de nabijheid onzer deffige woning, terwijl de Engelschman in triomf er enkele malen rondcirkelde. Intusschen woedden de gevechten om Duinkerke en Calais in alle hevigheid. De benzinetanks van de eerste stad gingen in vuur en vlam op. Dikke rookwolken kwamen 2-3 dagen over Louches. Een paar dagen nadien kwamen de moffen in Louches en omgeving zich nestelen om uit te rusten. De slag om Duinkerken en Calais was gestreden. De grijsen waren ons verre voor: zij bedelden geen eten of drinken. Pas op "onze" boerderij aangeland viel de vetste os als hun slachtoffer. Er werd lekker soep gekookt en we mochten meedoen. Na het avondmaal werd er muziek gemaakt: een soldaat speelde wonderwel op harmonica en de kolonel zat in 't midden. Als er nog van die mannen overgebleven zijn, zullen ze er zeker nog wel eens aan terugdenken! Maar in welke stemming? Zal het mi-mineur of in la-majeurtoon zijn? Niet lang nadien hoorden we van België's capitulatie en nu besloten we dan ook maar den terugtocht aan te vangen. Nochtans waren we wat haastig, want tweemaal werden we "zuruk" gezonden. Gemakkelijk te verstaan, er was te veel verkeer op de wegen. Den 2 Juni gelukte het ons dan voor goed af te reizen. Er was wat te zien onderweg: ontredderde en opgeblazen wegen, huizen in puin, vernielde auto's, stukgeschoten tanks, honderde luxe-auto's achtergelaten bij gebrek aan brandstof, gesneuvelde soldaten, lijken van dieren, enz. Tegen den avond van den tweeden dag kwamen we in St.Omer. Hier vonden we schoone hotels. Jammer genoeg die schoone hotels waren ledig; de moffen hadden alles "mit". Den volgenden dag over Le Nieppe naar Cassel. Cassel ligt op een hoogen heuvel; ter wille van onze moede beenen zijn wij er omheen gegaan om Hondelghem te bereiken, Le Briande en Caestre, al plaatsen meer dan half verwoest. Overal puin en vernield oorlogsmateriaal; uitgebrande auto's, achtergelaten kanonnen. Eindelijk geraken we in Abeele, een dorp aan de Fransch-Belgische grens. Langs een binnenweg komen we er toe en daar opeens, tot onze groote verrassing, zien we de schijf waarop het woord: "tol". Wat een inwendige en uitwendige verlichting terug op vaderlandschen bodem te staan! En wat verschil op stoffelijk gebied: in Frankrijk niets te koop, hier nog alles in overvloed. Het eerste winkeltje bezorgde ons wit brood, peperkoek, cho-

colade, al wat ge maar begeerde. Hier hadden we ook de gelegenheid onze stukke schoenen te laten oplappen. Op een groote boerderij, een weinig buiten 't dorp, vonden we in een zuivere stalling slaapgelegenheid. Wij kregen gelegenheid om per auto, mits betaling tegen woekerprijs in Deinze te geraken. De reis ging langs Ieper en hier zagen we de eerste Fransche krijgsgevangenen die onder bewaking van Duitsche soldaten, opruimingswerken verrichtten. Van Deinze naar Lokeren ging het nu, nogmaals per auto: een Belgische soldaat, door de Duitschers aangesteld, was onze Führer. In Lokeren dat een verzamelplaats was, stonden auto's en bussen om de weerkerende vluchtelingen verder te voeren. De Duitschers zelf regelden den dienst. Onze reis bracht ons tot in Antwerpen; de Schelde werd op een pontonbrug overgereden. In de havenstad toegekomen, zaten we spoedig in de autobus voor Turnhout. Nog juist kwamen we in de hoofdstad der Kempen aan om er den tram van Poppel in te stappen. Nog voor den avond van den 5 Juni waren wij bij vader en moeder, die al zoo getreurd en gezeurd hadden om hunnen verloren zoon. Jammer genoeg, nog twee ledige plaatsen bleven bij ons open. En hoeveel erger was en is het nog elders? Bij ons zijn de twee nog afwezigen teruggekeerd den 25 Augustus, en zijn we dus, God zij dank, allen weer samen. Besluit. Liefste Vaderland, als Gij ons nog eens nodig hebt, weet het maar te zeggen: we komen! Maar als het is voor zulke kale reis als deze, die ik hier naar waarheid beschrijf, gelieve dan ten minste vooraf te zorgen voor een paar stevige schoenen en een grooten strooien hoed. Ik heb, en mijn makkers allemaal, gezweet om dood te vallen.

7. De rampzalige meidagen 1940 (Aloïs Uydens)

Op den vooravond van Sinxen 1940, rond 5.30 kwamen plots Duitsche vliegtuigen over Poppel gevlogen; zij gingen traag, op geringe hoogte, als zochten zij hun prooi. De Fransche en Belgische soldaten, in 't dorp, drumden tegen de huizen. Angstwekkend! Wat gaat er gebeuren? Eensklaps duikelen de vliegtuigen en stijgen weer op; een zwarte massa valt neer ... 't zijn bommen! Vreeselijke slagen! ... Wat een luchtverplaatsing! En de uitwerksels? De gemeentescholen en huizen liggen in puin; groote diepe trechters aan den achterkant der hui-

zen, links van 't Gemeentehuis tot aan de Kerk. De Koorramen staan verhakeld; de "oude" zaal, vroegere school waar de leergierige Poppelsche jeugd wijsheid in ver vervlogen jaren kwam halen, is erg gehavend. Er zijn ook dooden te betreuren. Eilaas! Op Sinksendag begon de Duitsche invasie. Onheilspellend grauw scheen de lucht. Wat zal deze dag ons brengen? Zullen we den avond nog krijgen? De schrik sloeg aan 't hart en Poppel ging op den loop en verliet de huizen. De Franschen voerden hunne kanonnen in de richting van Holland. In de avonduren vertrokken de Franschen en in den vroegen morgen waren de Duitsche voorposten hier ... Het Duitsche bevel weerklonk weldra dat ieder naar de haardstede moest terugkeeren. Dagen en nachten zagen wij of hoorden wij, langs alle wegen die van Holland komen, de lange kolonnen Duitschers met oorlogsmateriaal. Op de voertuigen lag groot en breed de oranje kleur uitgespreid. Poppel werd zonder stoot ingenomen; dit grensdorp onderging de vuurproef. Holland viel na enkele dagen, België hield meerdere dagen stand. Het was verloren spel. Wij werden toen bannelingen in eigen land, gekneveld, liggend onder vreemde heerschappij. Een nieuw, een ongewoon leven begon alsdan.

8. De verduistering (Louis De Jongh)

De dag loop af; de nacht begint
Gedenk dat ook op U rust de plicht
Tot binnenhouden van het licht
Wil daarom, alvorens verder te gaan met luisteren
Eerst zorgvuldig Uw raam verduisteren.

Een rustige, stille winteravond.
De smid hamert nog en de regelmatige, helle slagen op het aambeeld vullen de avondlucht. De helderverlichte smidse werpt bundels licht op de straatsteenen en op de huizen aan den overkant. De winkelramen, wit verlicht en groote straatlampen brengen leven in deze stille koude. Het licht der steden, in de verte, teekent een heldere vlek boven de mastbosschen en late voertuigen dringen de donkerte uiteen over de groote baan. Door de menigvuldige stalraampjes der boerderijen komt het licht vrij naar buiten, gemengd met het ramelen van beugels en emmers. Af en toe gaat er een deur open en eventjes, als om den goeden avond op te luisteren, valt het licht op de straat.

Zoo waren we het leven gewoon en zoo was het goed. Doch dra zagen we, bij de overrompeling van den oorlog, ook dat rustige avondleven omverwerpen om plaats te maken voor lange, donkere avonden en nachten. Het licht van een lucifertje kon, zoo 't schijnt nog op 3 kilometer hoogte gezien worden door een vliegtuig. Een helverlicht raam, een brandende straatlamp waren dus wel heiligschennissen op de wet der lichtafscherming. Langzamerhand, na veel dreigementen en orders, besepte de bevolking dan ook het nut dezer lastige "bekantmachung". De papierwinkels profiteerden ervan om het zwarte papier aan loopenden band te verkoopen. Naaisters en stofhandelaars zochten een raambekleedsel in doek; de smid stak een blikken plaat voor den waaier van de deur. In den beginne was de afscherming maar primitief, wie ging er ook denken dat ze zoo lang zou moeten meegaan? Stilaan, door het menigvuldige gebruik, geraakte de afscherming ook wat versleten, en zag men hier en daar, door de spleten, het licht weer doorpriemen. Eerst scheen deze maatregel niet streng te zijn; ten minste, er werd niet veel gewag meer over gemaakt. Meer aan de uitkanten van het dorp, was er zelfs tot nogtoe geen gehoor aan gegeven. Daar stonden de boerderijen met hun verlichte raampjes als lachten ze eens met al die dwaze nieuwigheden. Erger werd het, toen onverwachts de beruchte feldgendarmen, hun ronde kwamen maken en met een donderend "licht aus" de menschen den daver op het lijf jagen. Soms kwam er dan wel een stuk spek bij te pas om de slechte afschemering bij te vullen! De pastoor zag zich ook genoodzaakt het licht in de kerk in te toomen en de lampen kregen allemaal een pet op. Het was zoo goed verduisterd dat de Zusterkens hun dagelijksche gebeden op hun gewone plaats niet meer konden lezen en zodoende samentroepen onder een lichtkransje, ergens in de kerk. De dagbladen en de radio hielpen mee dezen maatregel in voege houden. Radio-Hilversum had er zelfs een rijmpje opgevonden; waarschijnlijk in zijn ijver om in het mouwvagen als primus op den lijst van Mussert te staan. De gazet drukte alle dagen den verduisteringstijd op de voorste pagina; ik geloof echter niet dat het op de seconde stak om alles donker te maken. Zoo maakten we nu alle die koude, donkere, stille winteravonden van de oorlog mee. De smid zocht geen last en eindigde

zijn taak, samen met de zon; de winkelramen zaten ingepakt in bruin papier of waren ontdaan van hun verlichting; de herbergiers hadden hier en daar een tabernakel van gordijnen achter hun deur gemaakt; de straatlampen waren kapot of hingen mistroostig te verroesten. Van autolamp tot pillicht kreeg alles slechts een spleetje om licht door te geven: een gaatje van een paar centimeter hoog en een paar centimeter meer breedte, dat op zijn beurt nog overdekt moest zijn. Botsingen bij avond bleven dan ook niet uit; gelukkig voor ons dat de Duitschers zwaar beslagen waren, zoo dat ze op afstand konden gehoord en vermeden worden; want het was niet geraadzaam als mensch alleen onder een hoopje "herren" te recht te komen; al diegenen die het ondervonden hebben zullen met mij instemmen. De vindingrijkheid der fabrikanten in bazarndgoed had er weeral iets op gevonden. Ze kwamen voor den dag met fosfoerspelden en broches om des avonds op te steken, 't scheen toen wel of er glimwormen rondliepen. In de straten werden voorzichtigheidshalve, palen en pijlers wit gemaakt; ook de borduurs van het gaanpad kregen een wit lijstje. De bengels vertelden dat de oude van dagen, in 't vervolg in de kerk hun pet mochten ophouden voor ... de verduistering. Per fiets, met volle licht rijden en feldgendarmen tegenkomen, beteekende 25 frank boete, in Turnhout te betalen. Het raam verlicht en het toeval wilde het, kreeg ge een kogel binnen. Zonder licht rijden was ook niet toegelaten; de lichtsterkte mocht die van een gloeienden nagel een beetje overschrijden: hierin had ieder zijn eigen smaak. Omhooglichten kon opgevat worden als zijnde seinen geven aan vijandelijke vliegers en als dusdanig gestraft worden. 't Was dan ook een heele opluchting, toen we na een tijd beroofd te zijn geweest van electrisch licht, plots weer konden uitpakken met volle verlichting. In Engeland werden de menschen het eerst verlost van de plaag der lichtafscherming en later kwam hier de volle verlichting ook vrij van zegels. Toch was bij ons die maatregel zoo ingeburgerd dat we in den beginne nog met een zekere angst het licht aanstaken, zonder te verduisteren. Thans is het volle licht weer algemeen in zwang en zien we aan den avondhemel weer het schijnsel der steden in de verte; bij feestelijkheden de flitsen van vuurwerk; de winkelramen prachtig versierd; de smidse schiet weer lichtstralen in de duisternis en

de smid hamert op het verroeste oorlogstuig om er nuttiger voorwerpen van te maken.

9. De kwellig (Emiel Bonnaire)

Tijdens de Duitse bezetting was de schaarste aan rookartikelen wel een der voornaamste kwalen voor de mannen en jonge lieden. Voor de harts-tochtelijke liefhebbers deed zich het gemis aan tabak nog sterker gevoelen dan het ontoereikende rantsoen voedingswaren. Vaak zag men groepjes mannen, mistroostig, rondslechteren, en maakten dan onmogelijke plannen om toch maar te kunnen rooken. Eindjes cigarettens welke men op straat of woning te vinden kregen, werden opgeraapt en zorgvuldig in een blikken doosje bewaard. Wanneer ze wat droog geworden waren, werd de tabak, daarvan voortkomstig, in de pijp gestopt en met veel smaak gerookt. Sommige landbouwers welke de oorlogstoestanden van 1914-1918 nog niet vergeten waren, hadden tabaksplanten geteeld, en zij, die er op de hoogte van waren, bekwamen, na verwerking, een flinke hoeveelheid tabak, welke dan verkocht of verruild werd. De Duitse soldaten hadden er geen gebrek aan, want zij kregen regelmatig een flink rantsoen tabak, sigaren en cigarettens. Dikwijls zag men gansche vrachtwagens, geladen met pakken tabak, voorbijrijden, en met verkropte woede moest men vaststellen dat alles afkomstig was van onze eigen fabrieken, welke totaal leeggeplunderd werden. Onze regeering bedeede ons ook wel regelmatig, maar het was zoo onvoldoende, dat velen, na een paar dagen duchtig gerookt te hebben, niets meer bezaten. Onze Noorderburen verkregen schier niets. Ook kwamen zij met gansche drommen onze grens oversteken om tabak te koopen. Dan kwam er voor velen in Poppel een bloeiend tijdperk. De Vlonders, rijk aan tabak, zou hun die gelegenheid verschaffen. Men zag dan gansche huishoudens, jong en oud, regelmatig naar het Land van Veurne-Ambacht reizen, om daar inkoopen te doen. Anderen lieten groote hoeveelheden overkomen met daartoe bestemde auto's, welke voorzien waren van dubbel bodems en waartusschen men veel smokkelwaar kon verbergen. Poppel kreeg de beruchtheid een der bijzonderste smokkelcentra's te zijn. Gansche scharen tolbeambten en controleurs werden aangesteld om die praktijk te keer te gaan, maar niets baatte. Naarmate de winsten ver-

meerderden togen er meer mannen naar Kortrijk, en de tabakshandel, in plaats van te verminderen nam nog toe. Alle middelen werden toegepast om door den cordon agenten de waren te vervoeren. Speciale gordels werden vervaardigd, en gevuld met geperste tabak rond het lijf gebonden. Op deze manier waren er die 7 kilo konden overbrengen. Slank en lenig vingen zij de heenreis aan, maar kwamen allen als diklijvige terug. Het verkeer per spoor liet veel te wenschen. Weinige treinen waren beschikbaar, en men moest 2 tot 3 dagen afwezig blijven, maar onverschrokken en verheugd werd de reis regelmatig voortgezet. De winsten waren te groot en de verhandeling te gemakkelijk. Het gebrek aan rookartikel was bij de Nederlanders zoo sterk, dat zij zich in het begin niet bekommerden om de kwaliteit der aangekochte waren. Ook werd er duchtig misbruik van gemaakt, en dikwijls zag men Nederlanders de grens oversteken met zakken beet- en rabarberbladeren, gemengd met hooi, in plaats van tabak. Deze droevige tijden zijn nu Goddank voorbij! De Engelsche soldaten brachten ons gul hun vermaarde cigarettens en nu krijgen wij stilaan van onze regeering een tamelijk rantsoen tabak. Hopen wij dat binnen korten tijd, de rookwaren weder vrij zullen zijn, om dan, zooals voor den oorlog, eens duchtig te kunnen rooken.

10. De zegelbedeling (Alice De Jongh)

Wat mag dat toch beteekenen? Deze vraag kwam in ons dorpje, zoo heel weetgierig, uit menig mond. Ja, dat er iets ongewoons en vreemds gaande was, kon iedereen al ras merken toen gewapende politiemannen, de helm op het hoofd, het geweer schietens gereed, door de straat snorden. Met strengen blik meenden ze sterk te staan tegen elken aanval. Gevaarlijke kerels! 't Was misschien wel noodig ook! Alle nieuwsgierigheid bereikte het hoogtepunt en volgde den specialen auto voorafgegaan door een drietal moto's, die stopte aan 't Gemeentehuis. Och ... Dat is waar ook! Zegelbedeeling vandaag! 'k Was het bijna vergeten, toch heb ik het gisterenavond in de weekberichten nog gelezen. Ah, nu begrijp ik waarom er zoo'n volkje op de been is. 't Schijnt vreemd: Waarom moeten die zegeltjes met zooveel ceremonie gebracht worden? Eigenlijk hadden ze nog maar veel te vertellen en daarbij een grooten rol te

vervullen in de benarde oorlogsdagen, die kleine papierkens met aan den voorkant een getalleke en elke maand een verschillend kleedje! Ze moesten de menschen levend houden. Om verder te gaan: ge moet weten in Brussel en in nog een paar andere plaatsen waren er van die heel rappe gasten geweest en trokken er met de zegeltjes van door. Naar alle waarschijnlijkheid was het wel voor een goede zaak. Daar moesten maatregelen tegen getroffen worden met het gevolg dat ze in de toekomst per auto kwamen. Heel ongeduldig stond de rij menschen, van af boven aan den trap tot aan de jongensschool, één voor één, hun beurt af te wachten onder het steeds waakzaam oog van de politie. Ze moesten weer eens gaan vliegen. Ik bedoel: de zegeltjes. Brrr! Wachten duurt toch lang en zeker als 't koud is. Anders vraag het maar eens aan de moeders die al lang aanschuiven. Niemand was bekommerd of haar kleine bengel in de wieg lag te schreeuwen ... of de pap niet aanbrande of, het eten op tijd zou klaar zijn! Neen de leuze was: "Ieder voor zich". Eindelijk gesteld! Nu naar den bakker. "'n brood a.u.b.". "Wat! 4 zegels deze maand, ze zullen veel te vroeg op zijn, zeker daar ik nu al op voorhand ben. Zwart brood is nog zoo goed!" Bij den kruidenier geraakten we door den langen duur ook gesteld, ik meen, mits twintig keeren min of meer te gaan winkelen en dan meestal teleurgesteld om het kleine beetje dat er te bekomen was. Dat maandelijksche: 200 gram gerst, 250 gram boter, 1 kilogram suiker en zoo 't een en 't ander, was maar 'n gering rantsoentje. Vindt ge het ook niet? Daar wisten we trouwens ook raad voor. Was het boterpotje ledig dan smeerden wij maar gelei of kunsthonig. Dat was voor zegeltje 12. Dat is gezond, goed voor de lijn, en 't bijzonderste: goed voor den uitslag. Suiker? Saccharine was er genoeg te krijgen, dat zoet ook goed. Vroeger tijd was dat wel ongezond, niet goed voor de maag, maar tegenwoordig in geen geval en niet het minste schadelijk voor de gezondheid. Dikke erwtensoep, botermelk met siroop, havermoutpap dat was gewoonlijk het menu van elken dag. Zeg er niets van: 't bevat allemaal veel calorieën. Aan de gerst geraakten we stilaan gewend. Was 't rantsoentje op dan speelden we maar zelf "koffiebrander". In een pan! En of het goed ging! 't Was al zoo ver dat we na den oorlog altijd "knijp" zouden drinken. 'k Zou 't nog vergeten: smout was er

ook te krijgen; dat was wel niet op "den bon", doch met wat centen was er wel 'n fleschke te bemachtigen. Goed om patatten te bakken en vooral ook voor struif. Den lekkeren tand hadden we maar uitgetrokken; af en toe zoo wel eens een beschuit, 'n petit gateauke of 'n havermoutkoekje. Dat was ook lekker! Toch zeker als er niets anders was. De beenhouwer, dien lieten we ook niet gerust: we wilden ons dertigdaags rantsoentje vleesch. Maar stoofvleesch dan, dat is goed voor een dag of twee, drie en de overige dagen: Patatten met ajuinsaus, ook afgewisseld door saus met ajuintjes en aardappelen, of stomp. Zelfs de niet eetbare waren bleven raar. Zeep! Herinnert ge u nog die blauwe pakjes? Ge weet wel die daar zoo'n schoon geel kringen in het waschgoed maakten. En de klontjes zeep! Zoo van die puimsteenstukjes ... Goed hé? Velobanden! Daar was ook slecht aan te geraken. Maar zonder, zoo op de velling was er nog geen bel noodig. 't Mannenvolk moest zich tevreden stellen met een paar pakjes tabak per maand, of anders maar eentje rollen van patattenloof of beetensbladeren. Dat pafte ook! In een woord: alles was op zegel. Ja! alles, alles; kolen, klerstoffen. Ten laatste ook ... het geld. Zoo ver kwam het. Nu, dank de verbondene legers is alles veel verbeterd. Wit brood, boter, vetstoffen, chocolade, rijst, rozijnen, pruimen en al die, voor een langen tijd, zeldzame producten komen te voorschijn. Goddank, we zijn zoo ver geraakt na deze jaren van oorlog, miserie en harde tijden. Nooit zullen we dat tijdperk kunnen vergeten. Iedereen had zijn eigen moeilijkheden, voor den eenen zwaarder te dragen dan voor den anderen, maar ieder kreeg zijn deel. Nu met goeden moed hopen we op een spoedig wederkomen van dien goeden vooroorlogsch tijd.

11. Smokkelen om in 't leven te blijven (Theofiel Van Haeren)

1e verhaal:

F.- Dus, dezen avond bijeenkomst in de Café X. Verstaan?

L.- Ja, in orde F, om zeven uur komen we en vertrekken we. Eindelijk klokslag 7 uur verschenen drie mannen uit de café X en verdwenen met haastige stappen, in de richting van de grens België-Holland.

F.- Bah, jongens wat een slecht weder. Niet?

L.- Ja, het is wel slecht weder, maar zooveel te beter is het voor ons. Kom, oppassen nu want wij gaan komen aan den stroom. Ssst, stil jongens. F. gaat gij voorop, gij hebt goede ooren, hé en nu: zwijgen ... Zoo naderden wij met ons gedriën de grens, met in ons hart de hoop om te gelukken en met goeden afloop terug tehuis te geraken waar ons moeder of vrouw, vol angst naar onze terugkomst stonden te wachten.

F.- Kom jongens, zachtjes aan: wij zijn er. Ik zal eerst springen hoor en oppassen, want de stroom staat tot boven toe vol; 't is te verstaan ook na zooveel dagen van regen. Sssst, pas op: de wacht is daar! Die verwenschte moffen! Komt in het struikgewas! Ja, daar naderden de Duitschers: "Die lieden van das gröszer Reich". Heel voorzichtig waren zij niet want men kon ze wel een uur wijd hooren, met hunne zware botten en harde stemmen. Na 5 minuten verdoken te zitten in den modder, in 't slijk en plassen, die ons besmeurden van kop tot teen en ons deed bibberen van de kou, maar natuurlijk ook van angst opdat wij niet zouden ontdekt worden, waren wij er van af en konden wij voortgaan.

J.- Wel, gaan we door F?

F.- Natuurlijk J, wacht ik zal nog eens kijken. L en J komt dan achter mij, hé? F. stapt voetje voor voetje vooruit en komt zachtjes aan den patrouilleweg, loert links en rechts, wenkt zijn kameraden. J en L naderen voorzichtigheidshalve hun kameraad. F luistert nogmaals en neemt zijn aanloop van een paar meters ... en wip... hij wipt over de grens van België-Holland. Nu J en L: eerst J die gaat hetzelfde gat uit als ik, en nu is het de beurt aan L.

L.- Zeg, jongens, ik geloof niet dat ik er zoo maar over kan, hoor! Maar ik heb al veel hooren spreken over polstokspringen, ik ga dat probeeren, dat is 't gemakkelijkst, denk ik. F geef uw stok eens aan ... Past op, jongens, ik kom. Ja! L zou komen maar zou hij er goed vanaf komen? Neen hoor! Wij zagen het aankomen.

F.- Hallo L, laat dat vooruit gaan, anders wordt het te laat.

L.- Ja F, ik durf niet goed hoor! Ik moest er zoo eens invallen, dan kan ik met natte kleederen mijne reis voortzetten. Ja! nu kom ik, hoor! Pas op! Ja, ja, L nam wel zijn aanloop maar sprong niet. Maar op het laatst raapte hij al zijnen moed bijeen en

zou hij toch maar riskeeren om te springen. Terug naar de startbaan met in zijn hart de bange vrees om in den stroom te duikelen. Ja! eerst goed ademen, dacht hij, maar hij dacht nog wat anders en die gedachten waren bijlange na niet goed. Hij dacht namelijk: "Als ik er in spring, jonge, jonge, wat zult ge toch nat zijn". Ja, maar er was niets aan te doen; wat zijn kameraden konden, kon hij ook; hij moest erover. Kom nog eens loopen ... en wip ... plats, recht in 't midden in plaats van er over. "Jonge, jonge, wat zijt ge toch nat" flitste het door zijn geest. Hij wilde nog roepen maar bedacht zich juist dat hij niet voor zijn plezier aan 't wandelen was maar wel om eten te halen.

L. - (na een poos al hoestend en proestend). Wel nu ben ik er wel over, maar hoe ben ik er over? Kletsnat!

J en F.- Kom, wij zullen uwe kleederen wat uitwringen en dan voort, hoor! Full-speed. Nu de rest van de reis verliep voorspoedig totdat wij terug aan den stroom kwamen. Toen begon pas de miserie; daar wij er nu niet met onze vracht over konden springen, moest een van ons als veerboot dienst doen. Dus ik maar rap mijn broek aan wal gelegd en maar moedig het water in, en toen begon mijn werk: net als een echte boot droeg ik eerst de vrachten en dan mijn kameraden. Na een tiental minuten was alles voorbij en waren wij terug op ons vaderland en spoedden wij ons met rasse schreden naar huis met onze kostbare lading. Naar huis, naar huis, waar moeder of echtgenote, met trots in het hart, ons een warme kom "knijp" voorzette met een goeden patattenkoek of wat er in huis was. En dan na een beetje gebabbeld te hebben, met een "Goeden nacht, slaapt lekker" gingen wij naar bed met de gedachte: "Morgen zal het beter zijn".

2e verhaal:

Woensdag, 18.30 uur.

Vier donkere schimmen verdwenen door de achterdeur van de café X in de duisternis. Allen waren gewapend met een flinken zak onder den arm. Vier mannen, stoere kerels, van niets vervaard, trokken er op uit om eten te halen om de hongerige monden te stoppen van hun kroost. Daar er in België niets te krijgen was, waren wij wel verplicht ons leven te wagen om de zoo gevaarlijk bewaakte grens van België-Holland te overschrijden. Helaas!

hoeveel mannen hebben hun moed betaald met hun leven! Hoeveel mannen mochten van geluk spreken daar zij er van afkwamen met een geldboete! Zoo wil ik u vertellen wat ons is verkomen bij een van deze gevaarlijke tochten. Ik, J en K mochten van geluk spreken dat wij ons leven mochten behouden, en niet zooals vele anderen weggevoerd werden naar de Feldgendarmeerie of naar een andere plaats om misschien nooit meer terug te keeren.

F.- 18.30 uur. Kom jongens, wij gaan door, want anders wordt het te laat eer wij terug tehuis zijn.

K.- Brr, ik zou willen dat ik al terug tehuis was.

L.- Nou, ik ook wel hoor, maar à propos, ik heb hooren zeggen dat de wacht aan de grens verscherpt is. Dus, oppassen is de zaak. 't Zijn echte gelukzakken die tegenwoordig met hunne vracht heel tehuis geraken.

J.- Ja zeg, die kozijn van mij, onze Frans, heeft zoo een farçe gehad; had die man eventjes geluk zeg?

F, K en L.- Waarom?

J.- Dat zal ik eens gauw vertellen. Hij ging ook koren halen voor den eersten keer. Alles verliep goed, maar toen hij terugkwam, hij was pas honderd meters over de grens of: "Halt", maar mijn kozijn luistert niet: hij sprong zoo rap hij kon in het bosch en weg was hij, en toen de moffen, een heelen wagen munitie hebben zij op hem afgeschoten; schieten, dat ze deden, och man! en ge moogt mij gelooven of niet, toen hij thuis kwam, vond hij twee kogels in zijn vracht. Dat is geluk hebben, hé man!

Dit alles werd op fluisterenden toon verteld tot dat zij eindelijk de grens naderden. Eerst nog een afspraak van: "Als ze met weinigen zijn en we kunnen ze baas, dan zullen we ze laten zwijgen, hé!"

(De anderen in koor).- Natuurlijk, dat spreekt van zelfs.

F.- Komt mannen, stil nu want we zijn er. Eerst goed loeren hoor naar links en rechts, ge kunt nooit weten en dan voorwaarts. Eindelijk na een poos waren wij op het Hollands. Door water, slijk en struiken, met hier en daar, een schram of een scheurke waren wij er toch doorgeraakt en konden wij onzen weg vervolgen.

F.- Nu recht naar den boer en dan terug. Komaan jongens, laat het vooruitgaan, zooveel te rapper

zijn wij terug. Na een half uur gaans waren wij eindelijk op de plaats der bestemming aangekomen. Eerst een warme kom knijp gedronken en dan rap onze zakken gevuld, en daarna een beetje gebabbeld over koeien en kalveren en natuurlijk over den oorlog en dan op 't laatst nog eens vragen wanneer wij terug mochten komen. Daarna terug huiswaarts. Maar het zou zoo goed niet afloopen als dat we naar hier waren gekomen. Luister maar! Nauwelijks waren we de grens over of daar hadt ge het al: een barsch commando van "halt" deed ons omkijken. Nogmaals klonk het "halt". Daar stonden wij nu met onzen zwaren last op onze gekromde ruggen. Met een verglaasden blik en verwonderd gezicht dat van razernij vertrokken was, keken we in de dreigende loop van drie of vier mitrailleuses. Ik wilde nog roepen: "weg de moffen, ieder zorg voor zich zelf" maar kon niet: ik was stom en bleef pal als een standbeeld.

Een mof-Das ausweis, was ist das! Was machen sie hier? Zoo volgden verschillende vragen achtereen, maar niemand antwoordde. De eene kon niet en de andere wilde niet. Daar stonden wij nu. Onze oogen flikkerden van woede maar wij waren machteloos. Eindelijk had een van ons gevieren zijn tong teruggevonden en begon met een bedeesde stem, maar zijn zin werd afgebroken met barsche: "Deine ausweis". Ja, ja, zoo gingen wij de eene achter den anderen. Onze last woog toen veel zwaarder als eerst. En als wij durfden wegloopen ... het moordend lood zou ons rap achtervolgd hebben; dus daar was geen denken aan. Dus maar meegaan met die vervloekte moffen. Na een half uur gaans bereikten wij het kamp en mochten wij onze kostbare lading overgeven in de handen van die verwenschte moffen. Nu werden wij afgetast en werden onze passen afgenomen. Later tusschen 12 en 1 uur mochten wij naar huis gaan met de waarschuwing: "morgen te 9 uren hier terug, hier voor ons arbeiden". En wij naar huis om onze moeders en vrouwen gerust te stellen. 's Anderendaags, hoe pijnlijk het ook was, gingen wij toch terug en waren om 9 uren daar. En nu begon ons werk: eerst houtzagen en dan patatten jassen ... Daarna patattenjassen en houtzagen, en neel den dag moesten wij die schimpwoorden aanhooren die ons meer pijn deden dan een zweepslag. Die minuten duurden eeuwen! Eindelijk te-

gen 3 uur kwam een mof die riep: "Zij moeten bij onzen meester komen". Wij keken elkander eens aan en dachten: "Wat gaat er nu met ons gebeuren?" Maar hoe groot was onze verwondering, wij, die het ergste verwachtten, kregen een vermaning en een boete van 150 frank en konden eindelijk naar huis, naar moeder, vrouw en kinderen, die angstig zaten te wachten op het lot van vader of zoon. Zoo waren wij er nog goed van afgekomen, maar hoeveel anderen zijn er die met hun bloed den zwaren tol betaald hebben. Laten wij allen gedenken die niet meer terug zijn gekomen na hunne gevaarvolle nachttochten. Zouden wij ze nog ooit wederzien! Dus laat ons hopen dat wij ze niet meer moeten herhalen. Dus weg met den oorlog en leve de Vrede.

12. Inlevering van non-ferro metalen (Marcel Wouters)

Nog was de groote stormloop van het Deutsche leger in het Westen niet beëindigd, of Hitler voelde reeds een nijpende nood naar die metalen welke hij meest voor zijn oorlogsvoering noodig had. Uit den vorigen oorlog 1914-1918, wanneer de toenmalige Deutsche overheid hun soldaten van huis tot huis stuurden om de opeischingen van het koper te doen, had hij onthouden dat de Belgische Burgerij, hun huissieraden verstopten op alle mogelijke plaatsen, welke zelfs met de uiterste inspanningen niet konden ontdekt worden. Daarom had Hitler er een gemakkelijker manier op gevonden om aan de hem zoo belangrijke grondstoffen te komen. Reeds op 20 October 1941 gaf de bezettende overheid een verordening uit, waarbij de non-ferro- anders gezegd, de niet-ijzerhoudende metalen dienden ingeleverd, verordening welke verscheen in het Verordnungsblatt van 24 October 1941, waaruit ik hier de voornaamste bepalingen laat volgen: "Op grond van de mij door den Opperbevelhebber van het leger verleende volmacht, verorden ik voor België het hierna volgende:

1e Natuurlijke personen die in de jaren 1939 of 1940 belastingen op het inkomen moesten opbrengen, zijn gehouden een bepaalde hoeveelheid non-ferro metalen in te leveren.

2e Personen die een bedrijf uitoefenen, zijn gehouden voor hun bedrijf, en zulks ongeacht de bij lid 1 opgelegde verplichtingen tot inlevering, een bepaalde hoeveelheid non-ferro metalen in te leve-

ren.

3e De inlevering moet ten laatste op 30 November 1941 geschieden. Non-ferro metalen zijn: koper, nikkel, lood, en de legeringen daarvan zooals geelkoper, bronze, tombak, antimoniumlood, alpaca, argentaan, enz. De edele metalen worden niet als non-ferro metalen beschouwd. De tot inlevering verplichte persoon kan naar eigen goeddunken non-ferro metalen inleveren. Met het oog op de vaststelling van de in te leveren hoeveelheid, worden de metalen naar onderstaande maatstaf ingedeeld:

1 kg rood koper of bronze = 100 punten

1 kg messing of geel koper = 50 punten

1 kg tin = 200 punten

1 kg nikkel = 200 punten

1 kg lood = 50 punten

De belastingenbon vertegenwoordigt voor iedere 100 punten een waarde van 3 frank voor voorwerpen uit zuiver koper, 6 frank voor voorwerpen uit zuiver tin, en uit zuiver nikkel van 12,50 frank. Wie de vereischte hoeveelheden niet of niet ten volle inlevert, moet voor de ontbrekende hoeveelheid een aanvullende betaling storten, waarvan het bedrag is opgegeven. Wordt gestraft met gevangenisstraf en met een geldboete of een dezer straffen: 1e Hij die de vereischte hoeveelheid niet of niet tijdig inlevert, hoewel hij de daartoe noodige metaalvoorraden of voorwerpen bezit, 2e Hij die anderszins in strijd handelt met de voorschriften van deze verordening, of van de tot uitvoering daarvan uitgevaardigde bepalingen, of hij die de inlevering van metalen opzettelijk in gevaar brengt of belemmert. Enz. De Militaire Bevelhebber in België en Noord-Frankrijk. Gezien het groot belang dat deze inlevering had voor de Deutsche oorlogsmachine, werd er speciaal de hand aangehouden door de Deutsche overheid, de Gewestelijke Kommandanturen en de Burgerlijke Overheid. Hier volgt een rondschriven van den toenmaligen gouverneur der Provincie Antwerpen aan de Burgemeesters, waarin wordt aangedrongen op de stipte uitvoering van de verordening van 20 October 1941." Bij rondschriven van 13 November 1941 werden U door de Secretarissen-Generaal van het Ministerie van Economische Zaken en Binnenlandsche Zaken onderrichtingen gegeven met het oog op de uitvoering van België en

Noord-Frankrijk, betreffende de verplichte inlevering van non-ferro metalen. Ik stel u persoonlijk verantwoordelijk voor de Volmaakte uitvoering van deze onderrichtingen en wijs er in het bijzonder op dat geen enkele uitvlucht kan aangenomen worden om het gegeven bevel niet uit te voeren. Gij zult mij onmiddellijk kennis geven van den datum waarop de inleveringsverrichtingen in uwe gemeente begonnen en beëindigd werden."

Dit schrijven werpt tevens een licht op de manier waarop tijdens de Duitse bezetting, de bevelen werden gegeven aan de Gemeentebesturen. Wat er ook gebeurde, geen uitvlucht kan aangenomen worden. Het werd in de gemeente bekend gemaakt; de inlevering zou in 3 dagen geschieden. Alhoewel wij meenden dat het er zeer druk naartoe zou gaan van den eersten dag af, bewees echter het geringe getal inleveraars, dat met tegenzin gevolg werd gegeven aan het bevel. De inwoners der gemeente wisten dat het ingeleverde koper naar de munitiefabrieken gevoerd werd om er omgevormd te worden tot kogels, welke dan later zouden afgevuurd worden op onze bondgenooten, misschien wel op een familielid ginds in Engeland bij de vorming van het tweede front, of bij eender welke van onze vrienden wiens borst zou doorploegd worden met het koper dat eens als versiering van vensterbank of schoorsteen diende. Des te onmenselijker is het volgende, dat een inwoner zeer ongeschikte voorwerpen inleverde, gansch in koper. Gelukkig was het een aanhanger van het Naziregim, een volgeling van Hitler, welke zooals men kan vermoeden de voornaamste plaats in zijn woning aan dien treurigen held moest afstaan. Hij wist echter niet dat deze voorwerpen door ons terzijde werden gelegd, en als "corpus delicti" ten gemeentehuize bewaard gebleven zijn; dus nooit die bestemming bereikten welke deze er voor bedacht had. En wat werd er al niet binnengeleverd? Prachtige oude kookketels of koffiekannen, welke, wie weet hoelang, de schoorsteen van eene of andere boerderij versierden, en moedwillig door den eigenaar met hamer en beitel bewerkt werden alsof de innerlijke waarden daardoor eenigszins zou verminderen. Hulzen van het veldgeschut 1914-1918 welke goed bewaard en verzorgd als versiering dienden, terwijl zij hun oorspronkelijke bestemming weder zouden waarnemen. Geen enkel

burger dacht er aan dat de geallieerden, enkele jaren later voor nieuwe hulzen zouden zorgen om in de plaats van de vorigen te zetten. Nieuwe hulzen van een nieuwere afgrijselijkeren oorlog, aandelen, welke, wie weet, binnen afzienbaren tijd weer van gedaante zullen verwisselen, om weer opnieuw de meester van het menschedom te worden, en dood en vernieling brakend over vredige landerijen, deze vernietigen tot één ruïnenhoop? Tevens waren er de stroopers, welke de voor hen gevaarlijke bewijsstukken binnenbrachten, namelijk hun lichtbak, een oude moto of autolamp welke hen steeds op hun nachtelijke ronde in staat stelde vele stuks wild te doodden. Ook kwam er van den rommelzolder verschillende oude huisraadartikelen, welke daar onder een dikke laag van stof en vuil hun tegenwoordigheid handhaafden, zooals oude lampekappen, petroleumlampen, kandelabers, enz. welke nu hun roemloos bestaan gingen eindigen, en van afgedankten-vredelievenden huisraad gingen omgevormd worden tot afgrijselijke oorlogstuigen. Buiten deze definieerbare voorwerpen, werden nog, looden pomphuizen, koperen huizen, platen van een accumulator, tinnen lepels, tinnen schofels, koperen pannen, gewonen ijzerdraad, zelfs koperen geldstukken, alles te lang om te melden, sinnen gebracht. Gansch dit materiaal werd in April 1942, in stilte, opgeladen en weggevoerd naar zijn lugubere bestemming. Hitler haalde weer een slag thuis, om van zijn vijanden het bruikbare op te eischen om tegen henzelf te gebruiken. Het mocht, gelukkig voor gansch de wereld, niet baten.

13. De meisjesschool tijdens de oorlogsjaren 1940-1945 (Eerwaarde Zusters)

Oorlog! Wat een wreed woord. Wat moest er toch omgegaan zijn in die jonge, onervaren kinderkopjes! Ze kenden het woord oorlog als iets, dat wreedheid, bloed en dood over de landen beteekent. De beteekenis van dat woord heerschte nu in volle werkelijkheid over hun eigen land; bracht hun de onzekerheid of hun eigen dorp, hun eigen vader niet in gevaar was! Ze begrepen niet ten volle, maar ze vreesden. Geen wonder dat er een troep kinderen met groote vraag-oogen aan de deur van hun Zusters was samengedruimd. Eén gedachte dreef hen, éénzelfden nood voelden zij aan, en als uit één mond klonk het dan ook haastig en gejaagd, bij 't openen van de kloosterdeur: "Zus-

ter! de radio zegt dat het oorlog is, dat de scholen gesloten zijn!" Die woorden hadden voor ons een grotere beteekenis dan de kleinen vermoedden. Daarom werd er spoedig naar de juistheid van deze kindergezegden vernomen bij bevoegde personen en na het bevestigend antwoord werden de kinderen naar hun ouders weergezonden. Na een paar dagen trokken de Duitschers door ons dorp. De kinderen bleven slechts één week van 't onderwijs verstoken. Zoodra de groote gevaren voorbij waren werd er naar een middel gezocht om het schoolleven zoo mogelijk te hernemen. Daar de klassen onbruikbaar waren door het bombardement, ontvingen de meisjes gezamenlijk godsdienstonderwijs in de parochiezaal, waarna elke onderwijzeres haar leerlingen een stille taak gaf om althans het gekende te onderhouden. Dit ontoereikend onderwijs duurde slechts één week, want het gemeentebestuur handelde wijselijk met ten spoedigste de hand aan 't werk te slaan en de lokalen der Meisjes-school te herstellen, daar er niet te denken viel aan de ingestorte Jongensschool. De leerlingen der verschillende studie jaren konden nu terug naar hun klas, behalve die van 't 7e en 8A, deze bleven alleen in de zaal tot op 't einde van dit schooljaar. Zoo ontvingen dan al de kinderen regelmatig onderwijs in verscheidene vakken. Bij 't nieuwe schooljaar werd de zaal en een bewaarklas afgestaan aan de jongens. De kleintjes van die bewaarklas werden in de keuken ondergebracht. Deze schikking bleef gansch het schooljaar 1941-1942 in voege. Vanaf 1942 was er een rustige en normale voortzetting van 't onderwijs. Nochtans toen de Engelsche en Amerikaansche luchtmacht in werking trad, hebben wij wel kleine stoomissen ondergaan. Immers Poppel, gelegen tusschen de 2 vliegpleinen: Gilze en Rijen en Eindhoven, kende weleens gevaren van luchtgevechten, wanneer Engelsche en Duitse vliegers elkaar bevochten, daar deze laatste opstegen bij 't naderen van de gevreesde bommenwerpers en dan achterna gezet werden door de Engelsche jagers. Voorzichtigheidshalve oefenden we onze kinderen om het vlugst onder de bank te geraken. Bij mogelijk gevaar werden deze oefeningen in praktijk omgezet. Dit alles gebeurde geenszins in een benauwende atmosfeer, o neen! 't Werd een leuk spelletje voor de kinderen, waarbij nochtans de ziel niet vergeten werd: samen werd een akte van liefde gebe-

den, waarop een kort schietgebed volgde: "Wat God bewaart, is wel bewaard!" en "Mijn Jezus barmhartigheid!" waaraan Zijne Heiligheid de Paus een vollen aflaat had gehecht bij luchtaanvallen. Voor de rest zat ieder te piepen naar zijn maatjes. Zoo stak er een, dat zich zelf veilig wist, haar guittig hoofdje buiten en vroeg heel naïef: "En waar blijft de Zuster?" In 1943 hebben we een echt oorlogs St-Niklaasfeest gevierd. We waren vergaderd in de zaal, de kleinsten vooraan. Voor hen was het de eerste maal dat zij den goeden Sint zouden zien in eigen persoon. Ze hadden er al zooveel van gehoord, en nu ...nu zou hij komen... De deur ging open en ja! daar was hij ...Hoe schoon! Hun rijke verbeelding schiep hem tot iets prachtigs voor hun oogen. Maar ...die zwarte daar, die Piet! De kleinsten veranderden van kleur, ze trokken zich terug in weerwil van hun verlangen den heilige te zien; doch de grooteren drongen naar voren, om toch maar geen beweging van de schoone figuur te moeten missen. St-Niklaas zette zich plechtig neer en las goed en kwaad uit het groote boek, dat hem door een, in 't wit gekleede engel werd ter hand gesteld... Er heerschte ware St-Niklaasstemming... "Zuster! Zuster! een vlam! een groote vlam! een brandende vliegmachine!" Het schoone feest was totaal vergeten. Ieder schoot als een bliksem naar de deur, klein en groot, recht de speelplaats op. De goede Sint was zelf gansch uit zijn lood geslagen en vluchtte ijlings naar de gang, doch een Zuster, die begreep, vatte hem bij den arm en stelde hem gerust in dezen oorlogschon harrewar. De guittige zwarte Piet vond zijn kijkgaten te klein en rukte zijn zwart pakje uit. Op de speelplaats zagen we de heerlijkste tooneeltjes van zusterliefde. Groote meisjes stonden daar met een heele groep kleinere zusjes en broertjes om haar heen. Hoe elk zoo vlug in zoo'n verrast geval daar aan dacht is wel het klaarste bewijs van familiaal samenvoelen in familieverband. Van op de speelplaats zagen we een vuurgloed op korten afstand. Werkelijk een brandende vliegmachine was voorbij de zaal gevlogen en op een weide neergeploft. Onze achtjarigen hadden met dit geval ook voor de eerste maal kennis gemaakt met de bedrieglijkheden des levens, daar ze den vermeenden heilige Niklaas bevende en Zwarte Piet ontmaskerd zagen. Deze ontgoocheling viel zeer zwaar op hun teere hartjes. Ze waren gansch onthutst, meer door deze

bevinding dan door het gevaar dat nu weer geweken was. In Februari 1944 beleefden we ook een onvergetelijken dag. Om 10 1/4 uur speeltijd! Toch vlotte het spel niet. De kinderen hielden enkele Duitse soldaten in 't oog, die steenen losrukten van 't muurken aan 't poortje en tot een hoopje bijeenbrachten. De onderwijzeressen noch de leerlingen vermoedden wat dit beteekende. De soldaten lachten maar zeiden niets. Na den speeltijd ging alles zijn gewonen gang in de klas. Er was druk verkeer op de straat. Opeens werd er hevig en aanhoudend geschoten, vlak voor de school. De kinderen zagen het vuur door de vensters en vlogen spontaan, gillend van schrik, naar den anderen kant van de klas. Na 'n kort bevel van de onderwijzeressen: "Naar de laatste klassen" zagen de onderwijzeressen van het 4e, 5e en 6e jaar hun klas bestormd worden door een vijftigtal kinderen: kleintjes der bewaarschool en groote, bleek van schrik. De leerlingen van het 4e, 5e en 6e jaar waren geenszins onder dezen bevangenden indruk, omdat zij niets gezien hadden. De onderwijzeressen kalmeerden de kinderen, baden een rozenhoedje om bescherming en zongen daarna allerlei liedjes om den schrik van hun gezichtjes te verdrijven. Het werd 12 uur. De leerlingen bleven nog in de klas totdat de Zuster, bestuurster, verzekerd was dat alle gevaar voor de kinderen geweken was. Op de speelplaats gekomen zagen we overal, roode houten stopjes verspreid, waaruit natuurlijk gesnapt werd dat het manoeuvres geweest waren. Daarna werd er eens hartelijk gelachen ... Is het dan te verwonderen dat de kinderen wispelturiger werden door al die zenuwslopende gebeurtenissen. Op 7 Mei, werd op voorschrift van Zijne Eminentie Kardinaal Van Roey, het halfdagstelsel ingevoerd omdat Poppel tot de gevaarlijke zone gerekend werd. De bewaarschool werd gesloten. Dinsdag 9 Mei 1944 kregen we het ongewenscht bezoek van twee SS-mannen, vergezeld van de hulppolitie, om onze lokalen op te eischen. Er werd ons twee uur verleend om te ontruimen. Gelukkig hadden we 's voormiddags de groote leerlingen voor 't onderwijs. Door dit grijs bezoek werd de kalmte der klas herschepen in de nare stemming van een ontredderd mierennest. Al wat draagbaar was moest gered! De kinderen liepen weg en weer om boeken, kaarten en allerlei klein gerief naar 't klooster of naar M.Colpaert te brengen die eene

kamer tot onze beschikking stelde. De leerlingen werden nu weer drij weken van het onderwijs beroofd. Er werden middelen beraamd om hen toch onder den weldoenden invloed van het kinderlijk samenzijn te brengen, al was 't dan ook maar een uur per dag voor elk studiejaar. 't Was nogmaals M.Colpaert die haar zaal afstond op 5 Juni. Nochtans was dit uurtje te gering ter oorzaak van te grooten afstand, die veel kinderen te voet moesten afleggen. Daarom duurde die regeling maar tot 10 Juni. Nu was het M.Van Ackeren die 2 kamers ter beschikking stelde. Over drie plaatsen beschikend kon het halfdagstelsel weer hernomen worden. Het schooljaar 1943-1944 liep ten einde. De SS-mannen verlieten de school tijdens de daaropvolgende vacantie. Er volgde dan een grondige kuisch. Onderwijzeressen en leerlingen begonnen met ijver en vreugde het nieuwe schooljaar op 1 September, doch dit zou slechts zijn voor den duur van twee halve dagen. De vijand trok in allerhaast weg en daardoor werd het verkeer overgroot, dus ook gevaar voor de kinderen. Er werd voorzichtig geoordeeld de school te sluiten. De lokalen werden ingenomen door de Duitschers en na 4 October door de oprukkende Polar-Bears, onze heldhaftige bevrijders. Maar onze kinderen! Zij mochten in onze vreugde niet over 't hoofd worden gezien. Hun onschuldige oogen zagen te veel zaken waartegen ze niet opgewassen waren. Op de schoollokalen moesten we niet rekenen; daarom werd er besloten de kinderen zelf op te zoeken in hun gehuchten. Weerom vonden we edelmoedige harten, die een huiskamer afstonden: Wed. Fr.Raeymackers voor de leerlingen van Aerle en Maerle; J.Steenessens voor deze van den Dyk, de Heide, Rieberghsstraat, Hulsel, Pannenhoeft, de Groote Vond en van den Tilburgscheweg. J.Ruts voor deze van Hondseinde. De kinderen Van Rooy voor deze van de Hegge en van den steenweg op Weelde. Jammer genoeg, dit huis werd zeer geschokt door een dichtbij gevallen vliegende bom. Goddank, de kinderen hadden enkele uren dit huis verlaten. Een ander lokaal werd aangeboden: de herberg van de Kinderen Woestenburg. Dit namen we zeer dankbaar aan. Hier zagen we al eens zeer verwonderde Engelschen, die hier, in de vaste meening, een herberg binnenstapten en op een groep lachende kindergezichtjes uitkwamen. Dit waren kleine toevalligheden waardoor de kinde-

ren nimmer gestoord werden: zij waren reeds aan zooveel gewend geworden. Ook in dit huis werden de vensters uitgestooten door een tweede vliegende bom, die niet ver vandaar neerplofte. De kinderen waren gelukkig niet aanwezig op dit ijsselijk uur. Eindelijk werden de klassen ontruimd en zooveel mogelijk gezuiverd en hersteld, zoodat wij regelmatig onderwijs konden hernemen op 22 April 1945. Wij hebben op de 172 leerlingen 2 kindjes te betreuren: Louisa Lens van Leo en van Maria Claes bij het bombardement van 1940; Frida Van Reusel van Gerbernus en van Maria Van Haeren, gedood bij de bevrijding van Poppel.

14. De moeilijke schooljaren tijdens den 2e Wereldoorlog (Jos Dockx)

Op 11 Mei 1940, wierpen Duitsche stuka's bommen op onze gemeente. De vernieling was groot, ook de gemeentelijke Jongensschool was deerlijk getroffen. Het was een droevig zicht: balken en ribben lagen op ingedeukte banken en de kassen stonden versplinterd; kaarten, platen en boeken lagen verspreid tusschen glasscherven en gebroken pannen en houtstukken en de borden hingen zwart te kijken over deze ruïne. Ons werkveld lag verwoest! Wat nu gedaan? Op Duitsch bevel moesten de scholen heropend worden op 1 Juni. Wij zochten en eindelijk werd een toevluchtsoord gevonden ... in...een danszaal... waar tot 15 Augustus, drie onderwijzers tegen elkander moesten oprazen om de voor hen gezeten jeugd wat kennis en beschaving aan te brengen. Gelukkig stonden de Eerwaarde Zusters, der aangenomen school, twee lokalen ter beschikking van de Jongens, zoodat het schooljaar 1940-1941 op ongeveer normale wijze verliep. Het gemeentebestuur en de vooruitziende secretaris, maakten het mogelijk dat op 1 September 1941 de puinen waren weggeruimd en vijf klassen in de plaats stonden: ruim en schoon, vol licht en leven, met blinkende nieuwe meubelen. Een feestdag was het voor de onderwijzers en de kinderen, in dat verheven midden het schooljaar 41-42 te mogen aanvangen. Zon-

der stoornis verliep het onderwijs tot 9 Mei 1944, toen SS-mannen de school in beslag namen. Weer werden noodlokalen gezocht; ditmaal was het moeilijker daar de aangenomen school ook in handen was der SS-troepen. In twee herbergen werd het onderwijs voortgezet; orgel, toog, glazen, bierreclames maakten toen de omgeving uit der schoolgaande jeugd. De oorlog ging naar zijn einde en toen de Duitschers, na koppigen weerstand op 4 October 1944 waren teruggetrokken, was de school weer zwaar gehavend daar verscheidene bommen waren ingeslagen en alle ruiten der school lagen aan scherven. In de klassen verbleven nu regelmatig Engelschen of Canadeezen en van school doen, kon geen sprake zijn. Noodlokalen waren er ook niet meer te vinden ter oorzaak van ernstigen woningnood. Het onderwijs lag stil tot 16 April 1945, dus ongeveer 8 maanden. De onderwijzers bleven wel in verbinding met de leerlingen door ze ten huize te bezoeken en een werktaak op te leggen. Sinds 16 April verloopt het onderwijs normaal. Het is vastgesteld dat de achteruitgang der jongens meer dan ernstig is. Daarover zal niet getreurd worden, want het is vrede en we gaan met betrouwen en met hoop de toekomst in.

15. De studie tijdens den oorlog (Gaston Verhoeven)

Tijdens de droevige jaren 1940-1945 moest de jeugd vele schooluren derven. De scholen werden in 1940 gebombardeerd door de Duitschers, die ons land binnenvielen, plunderden en verwoesten. Drie waren gansch vernield en de vierde kon na herstelling nog dienen. Zware ramp voor de jeugd! Groote achteruitgang in de studie! Ja! de Duitschers hadden heel ons land uitgeput en de scholen konden niet gebouwd worden. Natuurlijk moesten we op zoek om de studie voort te zetten. In de danszaal bij Frans De Wit; in de zaal van de Meisjesschool en in onze geteisterde school konden we onze taak vervullen. Het was een akelige tijd: alles was onderbroken, geen orde, geen rust en geen goed vooruitzicht. **(Wordt vervolgd)**

